

Avontuur van geloof
Praktijkverhalen van gemeentestichting met reflectie
voor heel de kerk

Baptistica Reeks
Oeds Blok (red.)

Unie van Baptistengemeenten in Nederland

november 2016

Titel: Avontuur van geloof
Praktijkverhalen van gemeentestichting met reflectie voor heel
de kerk

Onder redactie van: Oeds Blok
Deel 11 van de Baptistica Reeks

ISBN 978-1-326-80884-6
NUR 707

Omslagontwerp:
Marijn Vlasblom

Vormgeving en druk:
Unie van Baptistengemeenten

Uitgegeven door:
Baptisten Seminarium
www.baptisten.nl/seminarium

Amsterdam, november 2016
Copyright © Unie van Baptistengemeenten in Nederland

Meer exemplaren te bestellen via:
www.baptisten.nl

Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook vermenigvuldigd worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
<i>Oeds Blok</i>	
1. Baptistengemeente De Rank Leidsche Rijn.....	12
<i>Dirk-Jan Horjus</i>	
2. Amersfoort Kruiskamp: Een verhaal over pijn, hoop, teleurstelling en kracht	23
<i>Jan-Marcel Vellinga</i>	
3. Familie op missie. Het verhaal van De Ontmoeting Wageningen	35
<i>Jaap-Harm de Jong</i>	
4. Een startraket en een kerstpakket. Het verhaal van vier jaar gemeentestichting in het Oude Noorden in Rotterdam	46
<i>Sibbele Meindertsmä</i>	
5. De kunst van ontmoeting. Het verhaal van de Buurtkerk Soesterkwartier.....	60
<i>Oeds Blok</i>	
6. De Sjoelplaats in Brunssum	74
<i>Jacqueline Hutb</i>	
7. Met liefde en beleid: Reflecties bij de beschreven initiatieven.....	87
<i>Sake Stoppels</i>	
8. ‘God werkt met mijn eigenheid’ Coaching en begeleiding van pioniers	105
<i>Oeds Blok</i>	
9. Pionierservaringen en bestaande gemeenten	116
<i>Harm Jut</i>	
10. Het missionaire werkveld en de theologische opleiding.....	127
<i>Daniël Drost</i>	
Personalia	137

Inleiding

Mijn eerste kennismaking met gemeentestichting als voorganger van de baptistengemeente Amersfoort is in 2000 door toespraken van Tim Keller tijdens de *Evangelical Ministry Assembly* in Londen. Met voorbeelden uit Handelingen maakt Keller duidelijk dat de kerk een zendingsorganisatie is: betrokken in het uitzenden van mensen om het goede nieuws van Jezus te delen in specifieke gebieden of onder groepen mensen.¹ Bij een bezoek aan *Redeemer Presbyterian Church* in Manhattan New York in 2004 met een groepje gemeenteleden krijgen we een kijkje in de keuken bij Keller. Dan zie ik dat zij achter de schermen ook tegen allerlei vragen aanlopen.

In dit boekje vind je zes praktijkverhalen van gemeentestichting binnen de Unie van Baptistengemeenten. *Inspirerende visie en allerlei vragen gaan ook in deze verhalen hand in hand.* Het zijn de verhalen van De Rank Leidsche Rijn Utrecht, Vriendenkerk Kruiskamp Amersfoort, De Ontmoeting Wageningen, Bless Oude Noorden Rotterdam, Buurtkerk Soesterkwartier en De Sjoelplaats in Brunssum-Centrum.

We willen in dit deel van de Baptistica Reeks leren van deze jonge pionierende initiatieven. Door de reflectie van Sake Stoppels zoeken we zowel de verbreding als de verdieping. Bij verbreding gaat het over wat heel de kerk kan leren van de pionierende initiatieven en bij verdieping gaat het over fundamentele vragen voor de pionierende gemeenschappen zelf. Zelf ga ik in aansluiting op de verhalen nader in op ervaringen bij het coachen en begeleiden van pioniers. Harm Jut trekt lessen uit de verhalen voor de bestaande kerk en Daniël Drost stelt aan de orde wat de pionierservaringen betekenen voor de theologische opleiding. We bedanken de pioniers voor hun openhartige verhalen en de genoemde schrijvers voor hun waardevolle bijdragen.

¹ De toespraken van Tim Keller 'Planting Churches: A Gospel Answer I en II' zijn gratis te downloaden op www.proctrust.org.uk/resources, zoek op het jaar 2000.

In deze inleiding geef ik een overzicht van hoe visie en praktijk van gemeentestichting zich vanaf de jaren negentig heeft ontwikkeld binnen de Unie van Baptistengemeenten.

Golven van gemeentestichting

In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw komt er in Nederland meer aandacht voor gemeentestichting door de organisatie Visned. Vanuit de Unie van Baptistengemeenten is Peet Wijchers hierin actief. De visie is verbonden met het DAWN-netwerk: *Discipling A Whole Nation*. Wat zij voor ogen hebben, is een kerk voor elke 400-1000 inwoners in Nederland en andere landen. DAWN heeft zijn oorsprong in de Church Growth beweging van Donald McGavran en Peter Wagner.² Dit wordt wel aangeduid als de eerste golf van gemeentestichting in Nederland die begon in de jaren zestig en zijn hoogtepunt bereikte in de jaren tachtig en negentig. Die periode valt samen met de stichting van honderden evangelische gemeenten.

In de loop van de jaren negentig begint het denken over gemeentestichting te veranderen. Daarmee begint de tweede golf van gemeentestichting in Nederland. In een steeds verder seculariserende samenleving komt men tot het inzicht dat gemeenten stichten op zichzelf niet genoeg is. *Er moeten gemeenten komen die werkelijk aansluiting vinden bij nieuwe groepen mensen*. Contextualisatie en incarnatie worden steeds vaker gebruikte begrippen. Door organisaties en kerken als *Redeemer Church Planting Center* en *Urban Expression* wordt benadrukt dat gemeentestichting alleen kan plaatsvinden vanuit een holistische visie: een visie voor heel het leven. Centrale figuren als Timothy Keller en Stuart Murray zijn daarbij erg belangrijk.³

² Zie Gerrit Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels, *Als een kerk opnieuw begint. Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*, (Zoetermeer: Boekencentrum, 2008), 93-94.

³ *Als een kerk opnieuw begint*, 87-88.

Baptisten en gemeentestichting

Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw hebben baptisten gemeenten gesticht, vooral in het midden van het land (met name vanuit Arnhem, Ede en Veenendaal).⁴ De visie voor gemeentestichting die opkomt binnen de Unie van Baptistengemeenten vanaf 2002 is te plaatsen in de tweede golf van gemeentestichting. Ik geef hier een chronologisch overzicht van de ontwikkelingen. Zo wordt duidelijk in welk groter kader de zes praktijkverhalen hun plaats hebben.

2002-2004

In 2002 neemt de Unie van Baptistengemeenten het initiatief tot intervisiegesprekken met baptistengemeenten in de grote steden in Nederland over hun situatie en visie voor de toekomst.⁵ Geraakt door de visie van Keller ben ik degene die hier bij betrokken is en de gesprekken begeleidt. De betrokken gemeenten hebben moeite om het hoofd boven water te houden, zo blijkt. Omdat de Unie hecht aan de instandhouding van het gemeentelven in de Randstad, besluit zij de gemeenten de helpende hand toe te steken. *Het samen in gesprek raken over heden en toekomst blijkt waardevol.*

2005

Samen met de gemeenten wordt gekozen voor een tweesporenbeleid: het ondersteunen van bestaande gemeenten die hiervoor open staan én het starten van nieuwe geloofsgemeenschappen. Doel is dat beide sporen elkaar versterken. Dit beleid wordt verwoord in de notitie 'De stad als frontlinie voor de kerk. Werkelijkheid en toekomstvisie Baptistengemeenten in de grote steden' (zie noot 5). In deze periode is de start van Via Nova in Amsterdam met hun visie voor 'kleurrijke vrede' in Amsterdam een voorbeeld, mede geïnspireerd door de visie

⁴ Zie *Als een kerk opnieuw begint*, 108-109.

⁵ Zie hiervoor 'De stad als frontlinie voor de kerk. Werkelijkheid en toekomstvisie Baptistengemeenten in de grote steden.' (notitie van taakveld Gemeentepbouw & Evangelisatie van de Unie van Baptistengemeenten), 2005. De deelnemende gemeenten waren Amsterdam-Centrum, Amsterdam-West, Den Haag, Haarlem en Rotterdam-Centrum.

van Tim Keller. De werkgroep grote steden wordt opgericht voor het ontwikkelen en praktisch maken van visie. Vanaf 2008 wordt dit de werkgroep gemeentestichting.

2006-2008

Er volgen enkele jaren van bezinning over de fundering van gemeentestichting. Geïnspireerd door het bezoek aan *Redeemer* en de visie van Tim Keller wijd ik in 2006 als voorganger een studieverlof aan gemeentestichting. Ik bezoek Bram Dingemans (*International Christian Fellowship* Rotterdam), Ronald van der Molen (Verenigde Pinkster & Evangeliegemeenten Laakkwartier Den Haag) en Matthijs Vlaardingebroek (In de Praktijk Spoorwijk Den Haag) en leer van hun verhalen uit de praktijk.

Op de Algemene Vergadering van 2006 komt het voorstel aan de orde om een fulltime (!) gemeentestichter aan te stellen in Amsterdam-Noord. Het voorstel wordt ‘gematigd positief’ ontvangen volgens het verslag. Om financiële redenen kan hier geen uitvoering aan worden gegeven.

Diverse mensen, onder andere René Erwich, Peter Kos, Olof de Vries en Peet Wijchers, worden bij elkaar gebracht om van gedachten te wisselen over een baptisten perspectief op gemeentestichting. Het document ‘Gemeentestichting: een baptisten perspectief’ komt hieruit voort in 2008. In het document worden zeven baptisten waarden verwoord die inspireren voor gemeentestichting.⁶

⁶ ‘Gemeentestichting: een baptisten perspectief.’ (Unie van Baptistengemeenten, 2008). De waarden: geloof, gemeenschap, doop, Bijbel, beweging (‘priesterschap van alle gelovigen’, pionieren en gewetensvrijheid. Te raadplegen op www.baptisten.nl/images/mgo/pionieren/Gemeentestichting_baptisten_perspectief.pdf. Het document haakt met een ‘minimum ecclesiologie’ aan bij de scriptie van Teun van der Leer, ‘De kerk op haar smalst. Op zoek naar een ecclesiologisch minimum voor de kerk aan het begin van de eenentwintigste eeuw.’ (Centre for Evangelical and Reformed Theology (CERT), Vrije Universiteit Amsterdam, juli 2006), te raadplegen op www.baptisten.nl/seminarium/docenten/2-teunvanderleer.

In 2007 bezoek ik samen met Matthijs Vlaardingerbroek en Martijn Vellekoop (de huidige coördinator pioniersplekken Protestantse Kerk Nederland) teams van *Urban Expression* in Engeland. We worden geraakt door hoe kleine teams hun leven en het evangelie delen onder andere in Oost-Londen en hoe kleine kwetsbare gemeenschappen zijn ontstaan. Matthijs en ik besluiten *Urban Expression* Nederland op te richten in 2008 vanuit dezelfde waarden als *Urban Expression* Engeland.⁷ We gaan samenwerken met Stuart Murray, oprichter van *Urban Expression* in Engeland. Vriendschappen met teamleden van *Urban Expression* worden geboren.

In 2008 spreekt Stuart Murray op de Algemene Vergadering van de Unie. Reagerend op het document ‘Gemeentestichting: een baptisten perspectief’ onderstreept hij dat gemeentestichting het meest effectief is als gemeentestichters de toestemming hebben om te experimenteren. Verder moedigt hij aan om te blijven leren van elkaar en van het verleden, zoals de Vroege Kerk en de doperse Radicale Reformatie.⁸

2007

Start van de baptistengemeente Midden-Betuwe in Zetten vanuit Veenendaal.

2008

Start van De Rank Leidsche Rijn, gemeentestichting vanuit baptistengemeente Utrecht De Rank (zie hoofdstuk 1).

⁷ Zie voor de waarden van *Urban Expression*, met aandacht voor de doperse inspiratie in deze waarden Oeds Blok, ‘Creatieve gemeentestichting in aandachtswijken van de stad. Theologie, praktijk en spiritualiteit van Urban Expression.’ in: *Soteria. Kwartaalblad voor evangelisch-theologische bezinning*, 27^e jaargang nr. 3 (Dordrecht: Merweboek, 2010), 16-28.

⁸ Vgl. voor een reflectie op de bezinning rondom gemeentestichting in deze jaren Olof de Vries, *Gelovig gedoopt. 400 jaar baptisme 150 jaar in Nederland*. (Kampen: Kok, 2009), 308-311. De toespraak van Stuart Murray op de Algemene Vergadering is te vinden op www.baptisten.nl/voor-gemeenten/toerusting/pionieren/36-mgo/toerusting/pionieren/104-visie-op-gemeentestichting.

2009

Start van het initiatief van gemeentestichting in Kruiskamp Amersfoort met twee echtparen vanuit de baptistengemeente Amersfoort en de Unie (zie hoofdstuk 2).

In september 2009 is de try-out dienst van De Ontmoeting Wageningen vanuit de baptistengemeente Ede Op doortocht (zie hoofdstuk 3).

In 2009 sluiten de *Christian Baptist Church* en de *King of Kings Baptist Church* uit Amsterdam Zuidoost zich aan bij de Unie. Zij zijn al eerder ontstaan in de jaren tachtig van de vorige eeuw.⁹

2010

Start van Oeds Blok als parttime coördinator gemeentestichting binnen de Unie. De coördinator gemeentestichting is deel van de staf Missionaire Gemeente Ontwikkeling.

2011

Start van baptistengemeente Tiel, gemeentestichting vanuit baptistengemeente Veenendaal.

2012

Start gemeentestichting in het Oude Noorden Rotterdam vanuit Rotterdam-Centrum en de Unie (zie hoofdstuk 4) en van de Buurtkerk Soesterkwartier vanuit de baptistengemeente Amersfoort (zie hoofdstuk 5).

In 2012 start ook de eerste mentorgroep gemeentestichting (zie hoofdstuk 8) en wordt door Oeds Blok voor het eerst het vak

⁹ Naast pionierende gemeenschappen die ontstaan, is ook de aansluiting van migrantengemeenten een nieuwe ontwikkeling binnen de Unie van Baptistengemeenten. Diverse contacten worden onderhouden.

gemeentestichting gegeven binnen de baptisten minor aan de Christelijke Hogeschool Windesheim.

2013

Start van De Rank Rivierenland, gemeentestichting vanuit baptistengemeente De Rank Utrecht. In de Amersfoortse wijken Randenbroek/Schuilenburg start een derde buurtkerk, als missionaire groep vanuit de baptistengemeente Amersfoort.

2014

Start van het initiatief van gemeentestichting in De Geitenkamp Arnhem met Dirk Jan en Vera Riphagen vanuit de baptistengemeenten Arnhem-Centrum, Harderwijk en de Unie.

Ook de gemeente Klink Veenendaal ontstaat vanuit de baptistengemeente Veenendaal.

De Karen baptistengemeente Nederland wordt geïnstitueerd in 2014. Zij komt bij elkaar in Ede. Al in 2001 zijn zij pionierend gestart met een huisgemeente.

2015

Start van het initiatief van gemeentestichting De Sjoelplaats vanuit baptistengemeente Brunssum-Treekbeek (zie hoofdstuk 6).

De Braziliaanse baptistengemeente Amsterdam-West sluit zich aan bij de Unie. Zij zijn sinds 1993 actief in Amsterdam.

2016

Start gemeentestichting in Moerwijk-Noord vanuit de baptistengemeente Den Haag. Dit is na Rotterdam Oude Noorden het tweede initiatief in het 'tweesporenbeleid' van gemeenten en Unie.

Er ontstaat meer aandacht voor *'fresh expressions'*: frisse uitdrukkingen van de kerk aan de rand van de kerk, in contact met mensen die niet of anders geloven, door mensen die hiervoor een 'vonk' merken.¹⁰ Voorbeelden vanuit de mentorgroep gemeentestichting zijn een soepcafé en een zincafé. Ook het Stads klooster Arnhem is een nieuwe vorm van gemeenschap, opgekomen vanuit de 'nieuwe monastiek'.¹¹

In 2016 verschijnt de nieuwe driejarige serie voor gemeenten *Samen leven in Gods wereld* vanuit de Unie in de vorm van een reisgids met vijf themakleuren. Een van de kleuren is 'verfrissen' om kleinschalige experimenten uit te proberen binnen bestaande gemeenten. Er start een mentorgroep 'Voorganger & Fresh Expressions'.

Wie weet hoe deze ontwikkelingen verder zullen lopen? Zowel de banden met migrantengemeenten als ruimte voor nieuwe vormen van gemeente-zijn, zijn onderdeel van het beleidsplan van de Unie van Baptistengemeenten 2016-2020. 'Hopelijk lukt het kritisch met elkaar en binnen de Unie in gesprek te gaan en bemoedigd te worden over hoe God aan het werk is in onze wereld en Gods Geest waait in onverwachte richtingen.'¹² Dit boekje wil bijdragen aan dat gesprek en die bemoediging. We bevinden ons in een gezamenlijk avontuur van geloof in deze tijd, in afhankelijkheid van de Heer. Ik wens u veel plezier bij het lezen van de zes praktijkverhalen, met reflectie voor heel de kerk!

Oeds Blok

¹⁰ Zie www.freshexpressions.org.uk en www.lerenpionieren.nl voor de pioniersplekken binnen de Protestantse Kerk Nederland.

¹¹ Zie www.monastiekandersmissionair.nl en www.stadskloosterarnhem.nl.

¹² 'Beleidsplan Unie van Baptistengemeenten in Nederland 2016-2020', 10. Zie www.baptisten.nl onder 'Over ons' en vervolgens onder 'Missie & Visie'.

1. Baptistengemeente De Rank Leidsche Rijn

Dirk-Jan Horjus

De Rank Leidsche Rijn is een baptistengemeente in de Utrechtse Vinex wijk Leidsche Rijn. Ze is een dochtergemeente van De Rank Utrecht en sinds september 2015 een zelfstandige baptistengemeente, lid van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland. *De droom van gemeentestichting in Leidsche Rijn is ontstaan op gebedsavonden van De Rank* en vanuit het verlangen van verschillende mensen uit Leidsche Rijn om een missionaire gemeenschap te vormen in hun eigen wijk. De eerste aanzetten voor gemeentestichting beginnen in 2007, met onderzoek, relaties leggen en een Alpha-cursus in de wijk. In september 2008 zijn we gestart met de eerste samenkomsten op zondagmorgen in een schoolgebouw, het Via Nova college. We komen hier nog steeds wekelijks samen. In de opstartfase in 2007 zijn zo'n 30 mensen betrokken (bij informatieavonden e.d.). Bij de start in 2008 zijn zo'n 70 mensen betrokken en inmiddels zijn er in totaal zo'n 200 volwassenen en kinderen onderdeel van de gemeente.

Vanuit mijn ervaring als gemeentestichter en voorganger van De Rank Leidsche Rijn wil ik in deze bijdrage graag drie dingen doen. Allereerst wil ik terugblikken op de afgelopen jaren en daarbij een eerlijk en persoonlijk beeld schetsen van het verloop van gemeentestichting, met mooie en moeilijke momenten. Ten tweede wil ik reflecteren op voor- en nadelen van het klassieke moeder-dochtermodel vanuit mijn eigen ervaring van de afgelopen jaren. Tenslotte wil ik iets delen van onze visie voor de toekomst.

Terugblik

Zoals gezegd is het idee van gemeentestichting in Leidsche Rijn ontstaan op gebedsavonden. Verschillende mensen van De Rank Utrecht krijgen de indruk dat God de gemeente wil gebruiken om een

initiatief in Leidsche Rijn (en specifiek de wijk Parkwijk) te starten. Er groeit een verlangen waar aanvankelijk nog niets concreets uit voortkomt. De uiteindelijke aanleiding om concrete stappen te zetten, ontstaat als gevolg van het initiatief van de burgerlijke gemeente Utrecht die ons benadert voor kerkbouw in Parkwijk. De gemeente Utrecht weet dat De Rank nieuwbouw overweegt (maar dat was elders in de stad Utrecht) en men zoekt een kerkelijke partner voor een locatie in Parkwijk. De gemeente had ook al kerken in Leidsche Rijn benaderd, maar nog geen kerk gevonden die daar interesse in had.

Nadat we hun verzoek eerst nog afhouden, komen ze nog een keer terug met de vraag of we iets in Parkwijk willen doen. Verschillende gemeenteleden zien dit als een aanwijzing van boven en we zijn in gesprek gegaan. De locatie is erg geschikt en goed gelegen. Pal naast het winkelcentrum in Parkwijk met bovendien een goede exploitatie vanwege samenwerking met een kinderdagverblijf.

Uiteindelijk gaan deze plannen niet door omdat er slechts een mondelinge toezegging is van de gemeente Utrecht. Elders in Parkwijk komt de buurt in opstand tegen de komst van een islamitisch centrum. Toen heeft de gemeente Utrecht ‘onze’ locatie aan hen toegewezen. De gemeente heeft hier later excuus voor aangeboden, maar toen kon het al niet meer worden teruggedraaid. Die gewijzigde plannen zijn overigens ook niet van de grond gekomen en de beoogde locatie is nog steeds een braakliggend terrein.

Ondanks de teleurstelling rond de nieuwbouw is het verlangen niet gedoofd en besluit de raad van de gemeente toch door te zetten en een kerngroep te vormen die gemeentestichting zou voorbereiden en te zijner tijd op zoek zou gaan naar een te huren locatie. Dat laatste lukt. De enige geschikte en beschikbare locatie blijkt een middelbare school in Parkwijk. De kerngroep heeft onderzoek gedaan in de wijk en contact gezocht met andere kerken. Een bijzonder moment is als Richard Roest, predikant van Rijnwaarde (een initiatief van gemeentestichting in Leidsche Rijn vanuit enkele gereformeerde kerken) op een informatieavond de groep betrokkenen bemoedigt en

uitdaagt om de gemeentestichting door te zetten omdat Leidsche Rijn nog veel meer kerken kan gebruiken. *Voor mij persoonlijk komt het enigszins 'out of the blue' om gevraagd te worden als gemeentestichter door de gemeente waar wij zelf ook lid van zijn.* Ik ben zelf op dat moment meer gericht op Kanaleneiland, maar wel door een aantal geestelijke ervaringen ervan overtuigd dat ik geroepen ben voor gemeentestichting in Utrecht. We ervaren Gods roeping in het verzoek van de gemeente en vinden het bijzonder dat tegelijkertijd ook een andere droom in vervulling kan gaan, namelijk om deel te worden van een christelijke woongemeenschap (van Stichting Timon) in Leidsche Rijn.

Met alle gemeenteleden uit het doelgebied die mee willen doen, spreken we in de voorbereidingsperiode veel over de stijl en vorm van gemeentestichting. Een grote meerderheid wil graag een wat kleinere op de wijk gerichte gemeente. Qua vormen wil men het liefst aansluiten bij de opzet van de diensten en kringen van de moedergemeente (De Rank Utrecht). Voor mij is vooral belangrijk dat wij een gemeenschap vormen met een missionaire focus op Leidsche Rijn.

De start van de gemeente is voor mij zwaar omdat ik in die periode last heb van de ziekte van Lyme en we ook ons eerste kind krijgen. Verder kan ik andere gemeentestichters aanraden eerst de theologiestudie af te maken (al hoeft niet elke gemeentestichter theoloog te zijn, maar dat terzijde) voordat men zich waagt aan een dergelijke onderneming. Met moeite lukte het me uiteindelijk om af te studeren.

Ik houd de gemeente vanaf het begin het adagium *less is more* voor, zodat we niet te hard van stapel lopen. Het wonderlijke is dat ik dat adagium mezelf de eerste jaren niet voorhoud. Inmiddels heb ik door schade en schande beter geleerd om te doseren. Achteraf bezien zijn we in de beginfase denk ik toch nog te snel (namelijk meteen) gestart met wekelijkse samenkomsten. Die frequentie had best wat lager kunnen liggen. Met een relatief kleine groep vormt het organiseren van wekelijkse samenkomsten in een gehuurde aula een hele belasting. Wel

doen we verschillende aanpassingen, zoals het verkleinen van de bandsamenstelling, zodat het voor iedereen nog vol te houden is.

De moeilijkste periode komt na ongeveer twee jaar. Het eerste enthousiasme is getemperd. Een deel van de gemeente keert terug naar de moedergemeente omdat ze vanaf het begin hadden aangegeven een of twee seizoenen mee te willen helpen of omdat ze de moedergemeente missen. Na verloop van tijd ontstaat er een conflict in het leiderschap van de moedergemeente. Dat heeft ook veel impact op onze gemeente vanwege alle relaties en omdat we één gemeente zijn met één gemeentevergadering. Ik weet nog dat we lange tijd samenkomsten hebben waarin het naar mijn idee steeds leger wordt.

Er zijn momenten dat ik zelf twijfel of we het wel zullen redden. Ik ben dankbaar voor raadsleden en gemeentelieden die de moed erin houden en ook het goede zien dat er is, zoals enkelingen uit de wijk die langzamerhand deel worden van onze gemeenschap. Het kost een paar jaar en langzamerhand groeit er meer gemeenschapsbesef. De onderlinge betrokkenheid neemt toe en bijna iedereen neemt bijvoorbeeld deel aan een huiskring. Deze moeilijke periode duurt ongeveer een seizoen. Daarna begint een rustige groei, die zich nog steeds doorzet.

Achteraf bezien heb ik de energie en toewijding die gemeentestichting vereist toch nog onderschat. Het verloop ging in elk geval grilliger dan ik had gedacht. Tegelijk merk ik dat de rustige groei van de afgelopen jaren wel de rust biedt voor mensen om elkaar te leren kennen.

Het blijft lastig de missionaire focus gestalte te geven. Veel aandacht en tijd gaat toch snel naar de organisatie van diensten, kringen en dergelijke, zelfs als je daarin zoekt naar de eenvoud. We willen ons niet al te veel toeleggen op activiteiten en meer op het leggen van relaties, maar dat is vaak makkelijker gezegd dan gedaan. Hier en daar lukt het om vormen aan te passen om energie te sparen en het liefst tegelijk het relationele aspect te vergroten. Een voorbeeld daarvan zijn de maandelijkse avondmaal diensten waarin we aan tafels het avondmaal vieren en een meer interactieve invulling hebben van de dienst. We

hebben dan een eenvoudige muzikale bezetting en er is ruimte voor gesprek aan tafel en persoonlijke bijdragen, of bijvoorbeeld een interview met iemand uit de wijk. We doen dit al jarenlang en het bevalt nog steeds goed.

Zo af en toe komt er iemand via de relaties met gemeenteleden uit de wijk tot geloof. Dit is heel bemoedigend en vooral de laatste tijd zien we dat dit vaker gebeurt, zeker nu we zijn gestart met een gespreksgroep voor zoekers. *Binnenkort worden daar weer enkelen van gedoopt die tot geloof zijn gekomen zonder (of met zeer beperkte) christelijke achtergrond.* Het leeuwendeel van de groei van onze gemeente bestaat echter uit christenen die een gemeente in de buurt zochten. Toch is het onderscheid tussen christenen en niet-christenen die deel worden niet altijd zo zwart-wit als de terminologie lijkt aan te geven. In gesprekken met christenen die deel willen worden, blijkt dat het regelmatig mensen betreft die soms al lang niet meer in een kerk zijn geweest, of die tot een hernieuwd geloof komen.

Naast alle verwelkomingen zie ik ook veel mensen vertrekken. Ik voer gesprekken met mensen die zich niet meer thuis voelen in de gemeente. Soms om positieve (of meer gangbare) redenen, namelijk omdat ze liever actief willen zijn in een kerk in hun eigen woonomgeving of vanwege een verhuizing.

Soms vertrekken mensen omdat er sprake is van een andere visie (bijvoorbeeld een vertrek naar een pinkstergemeente) en helaas ook een enkeling die het geloof vaarwel zegt na een heel proces. Voor mij persoonlijk zijn vooral de situaties lastig waarin mensen door conflicten met anderen in de gemeente uiteindelijk de band met de gemeente kwijt raken. In een kleinere gemeenschap heeft dit veel impact.

Tenslotte is er nog één aspect waar ik heel dankbaar voor ben. *Vanaf het begin hebben we ons best gedaan zoveel mogelijk op te trekken met andere kerken.* Zo zijn we medeoprichters van de Raad van Kerken Leidsche Rijn die ruim een jaar geleden is omgevormd in het Platform kerken

Leidsche Rijn. Alle kerken zijn daarin betrokken. Er is bijvoorbeeld drie keer per jaar een gezamenlijke gebedsavond, er is een jaarlijkse parkdienst voor alle kerken op zondagochtend, een gezamenlijke Alpha-cursus, een gezamenlijke creatieve kraam op de kerstmarkt, een jaarlijkse fietstocht voor de wijk langs kerken en instellingen, een diaconaal overleg, etc. Daarnaast zijn er goede onderlinge relaties tussen voorgangers, predikanten en geestelijke verzorgers. We zien elkaar regelmatig.

Evaluatie moeder-dochtermodel

De Rank Leidsche Rijn is een voorbeeld van gemeentestichting volgens het moeder-dochtermodel. Dit model heeft een aantal voordelen en nadelen, die ik zelf ook in de praktijk heb ervaren. Laten we eerst drie voordelen bespreken, gevolgd door drie daarmee samenhangende nadelen.

Een groot voordeel is het kunnen beginnen met een gemotiveerde groep die in het doelgebied woont. Daardoor kunnen we het bestaande netwerk gebruiken en vergroten. Een ander voordeel is dat we gebruik maken van de steun van de moedergemeente, zowel financieel als praktisch. Mijn collega Peter Kos, voorganger van de moedergemeente, is voor mij een goede coach door de jaren heen en nog steeds heb ik frequente ontmoetingen met de staf van De Rank Utrecht.

Een derde voordeel is dat we samen vanaf het begin bepalen om ons aan te sluiten bij de stijl en overtuigingen van de moedergemeente. We hebben de ruimte om een eigen stijl te ontwikkelen als de context dat vraagt, maar het geeft ook rust dat we niet over alles meteen een eigen positie hoeven te bepalen. We kunnen terugvallen op het bestaande en dat geeft rust en duidelijkheid voor onszelf en voor mensen die zich bij de gemeente willen aansluiten.

De gevleugelde uitspraak ‘elk voordeel heeft zijn nadeel’ lijkt goed toepasbaar in het licht van de bovengenoemde voordelen. Allereerst is het starten met een grote groep mooi, maar het gevaar is wel dat de

aandacht vooral is gericht op het onderlinge contact. Een klein team dat pioniert zal waarschijnlijk meer tijd besteden aan het leggen van nieuwe relaties. Bovendien is de neiging van een grotere groep christenen vaak om zo snel mogelijk de moederkerk na te bootsen met alle takken van sport, waardoor veel energie gaat zitten in activiteiten die meer naar binnen gericht zijn (zoals diensten en kringen), in plaats van het naar buiten gericht zijn en het leggen van nieuwe relaties. Ik denk dat deze valkuil heel moeilijk te vermijden is en het heeft ons ook parten gespeeld. Het is kortom terecht een belangrijk punt van kritiek op het moeder-dochtermodel. Ik ben zelf echter wel door de jaren heen gaan inzien dat het ‘naar binnen gericht zijn’ niet per se alleen maar nadelig is, ook vanuit missionair oogpunt. *Als ik kijk naar de mensen die tot geloof komen door de jaren heen, is voor hen een belangrijk argument dat ze zich thuis voelen in een warme en betrokken gemeenschap.* Ze genieten van de ontmoetingen in de diensten, de picknicks, de maaltijden, de eerste stappen op een kring bij mensen thuis. Naar mijn mening mag dus best een groot deel van de energie gaan naar ‘diensten’ en ‘kringen’, zolang we niet vergeten om als gemeente persoonlijk relaties te blijven leggen met mensen in onze woon- en werkomgeving.

Ook aan het tweede voordeel van steun van de moedergemeente kleeft soms een nadeel. Sommige gemeentestichters hebben de ervaring dat er toch een soort mechaniek werkzaam is van ‘wie betaalt bepaalt’ en hebben zelf minder leuke ervaringen met een moedergemeente die zich naar hun idee te veel laat gelden vanwege de financiële steun. Bij ons was dat gelukkig niet het geval en we hebben juist veel baat gehad bij de steun en support in de afgelopen jaren en met name in de beginfase. Ik merk overigens wel dat het goed is geweest dat we een weg richting zelfstandigheid hebben ingezet, maar daar kom ik zo op terug. Terugkijkend geldt dit tweede nadeel dus niet voor ons. Ik kan me wel voorstellen dat in andere contexten met een grotere breuk tussen vorm en inhoud van moeder en dochter deze spanningen sneller optreden dan in ons geval.

Het derde voordeel dat het rust en duidelijkheid geeft om aan te sluiten bij de stijl en overtuigingen van de moedergemeente, kan ook nadelige effecten hebben. Soms hoor je mensen zeggen dat in het moederdochtermodel de neiging om te kopiëren groter is dan om contextueel te innoveren. Ik ben er op grond van eigen ervaring van overtuigd dat dit klopt. Onze moedergemeente geeft ons echter veel ruimte om onze eigen weg te vinden. Wij besluiten zelf samen vanaf het begin grotendeels aan te sluiten bij de vertrouwde en beproefde vormen. Dit is het verlangen van de gemeenschap zelf en tegelijkertijd is er ruimte om te proberen en te innoveren en dat hebben we hier en daar ook gedaan. Wat ik de afgelopen jaren wel heb ontdekt is dat het gezond en natuurlijk is om te streven naar zelfstandigheid als de gemeente daar klaar voor is. De gezamenlijke vergaderingen zoals die van de raad en gemeentevergadering worden minder logisch als de context uiteenloopt en een deel van de gemeente of raad niet zelf deelgenoot is van de besproken onderwerpen. Het is dus van belang te ontdekken wat je beter samen kunt doen of juist apart. Dat vereist ook de mogelijkheid om als gemeenschap zelf keuzes te maken.

Ik merk dat de verzelfstandiging van de gemeente een jaar geleden goed is voor de gemeente. Het maakt mensen meer verantwoordelijk om zelf mee te denken, mee te beslissen en bij te dragen aan het reilen en zeilen van de gemeente. Al hadden we jaren geleden al de intentie van een weg naar zelfstandigheid uitgesproken, in de praktijk merk ik dat het best veel tijd en discussie vergde voordat zowel een deel van de moedergemeente als de dochtergemeente het nut daarvan inziet. Dat verraste mij wel enigszins, omdat de autonomie van de plaatselijke gemeente een speerpunt is binnen de baptisten gemeentevisie. Velen hebben ervoor gepleit één gemeente te blijven met een gedeelde staf en regelmatige gezamenlijke diensten. Met het verstrijken van de jaren blijkt de dochtergemeente echter steeds meer haar eigen kleur te ontwikkelen binnen de eigen context, als kleinere op de wijk gerichte gemeente in plaats van een grote stadsgemeente met leden vanuit de hele regio Utrecht. Vanwege deze natuurlijke ontwikkeling ontstaat er

langzamerhand meer draagvlak voor een verzelfstandiging, ondanks de aanvankelijke aarzelingen bij veel gemeenteleden en raadsleden.

Ik word zelf vaak erg geïnspireerd door innovatieve vormen van gemeentestichting en draag dat een warm hart toe. Het zijn juist deze nieuwe innovatieve initiatieven die de kerk nodig heeft in deze tijd van snelle maatschappelijke veranderingen. Tegelijkertijd denk ik dat er ook genoeg contexten zijn waarin een moeder-dochter model prima functioneert en missionaire slagkracht heeft. *Het is mijn overtuiging dat de kracht van het moeder-dochtermodel nog weleens wordt onderschat.* In die zin lijkt mij een herwaardering op zijn plaats en in elk geval een plek naast andere vormen van gemeentestichting.

Toekomstvisie

Ik wil tenslotte iets delen van de toekomstvisie van onze gemeente. Afgelopen seizoen hebben we als gemeente (op kringen en avonden) samen gewerkt aan een meerjarenbeleidsplan. Een van de speerpunten van dat plan is dat we samen met andere kerken in onze directe omgeving willen werken aan een gezamenlijk missionair plan voor Leidsche Rijn. Meerdere andere kerken hebben al aangegeven hieraan mee te willen werken en er is hiervoor onlangs al een ontmoeting tussen voorgangers en predikanten geweest. Vanuit het eerdergenoemde Platform kerken Leidsche Rijn wordt nu al veel gezamenlijk werk gecoördineerd. Alle acht kerken werken samen, de parochie, de drie wijkgemeenten van de Protestantse Kerk, familiekerk De Fakkel, Nederlands Gereformeerde Kerk Rijnwaarde, Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt Leidsche Rijn en De Rank. Dat is heel mooi maar er is nog veel meer mogelijk.

Laat ik enkele voorbeelden geven vanuit de huidige context. In een van de wijken in Leidsche Rijn, Terwijde, is een aantal christenen, met name uit Rijnwaarde, dat zich nog meer wil richten op Terwijde zelf. Sommigen zijn actief bij een hostel van het Leger des Heils in de buurt en men droomt bijvoorbeeld van maaltijden voor mensen uit de directe

omgeving. Er zijn zelfs al meerdere relaties met buurtbewoners ontstaan. Met een gezamenlijke visie kunnen we als kerken deze mensen aanmoedigen zich hiervoor in te zetten en om samen wellicht een nieuwe kleine missionaire gemeenschap te vormen. Daarbij zouden kerken ook hun eigen gemeenteleden in Terwijde kunnen uitdagen mee te doen.

En ander voorbeeld is hoe we nu al als kerken gezamenlijk optrekken bij diaconale vraagstukken bijvoorbeeld rond vluchtelingen en de voedselbank. Dit zou verder kunnen worden uitgebreid en mensen met dezelfde roeping kunnen elkaar dan vinden over kerkmuren heen. Dit geldt ook voor andere roepingen. Ik zie het al gebeuren in de huidige groei van het interkerkelijk gebed in spontane groepjes en zelfs op straat. Ik zie het ook in het groeiende verlangen samen op te trekken in het jeugdwerk. Zo wordt de komende jaren geprobeerd een interkerkelijk centrum voor jongeren in Leidsche Rijn te realiseren.

Het is ons verlangen dat dit allemaal onderdeel zal worden van een gezamenlijke missionair plan van de gemeente van Jezus Christus in Leidsche Rijn als geheel, waarbij we elkaar aanvullen en waarbij er wellicht ook weer nieuwe innovatieve vormen van gemeentestichting ontstaan. *Ik hoop dat we als gemeente zelf ook weer aan de wieg zullen staan van nieuwe gemeenschappen of gemeenten.* Vanaf de aanvang hebben we uitgesproken dat we niet te groot willen groeien waardoor het lastiger wordt elkaar nog te kennen. Dus vroeg af laat zal het er toch een keer van moeten komen. Ik hoop dat ik dus nog getuige mag zijn van meerdere gemeentestichtingen, waarbij verschillende varianten mogelijk zijn. Toen wij net ‘geboren’ waren, ben ik bij oma op bezoek geweest, baptistengemeente Silo (moedergemeente van De Rank). Wie weet mag ik het nog eens meemaken dat een kleindochter op bezoek komt. We laten ons maar verrassen door hoe de Geest ons zal leiden.

Peter Kos is als voorganger van baptistengemeente Utrecht De Rank vanaf het begin betrokken bij het ontstaan van De Rank Leidsche Rijn. Hoe heeft hij het ontstaan

van een dochtergemeente ervaren en hoe heeft hij de relatie tussen moeder en dochter zien veranderen?

“De laatste toekomstgerichte zin van dit artikel is tevens kenmerkend voor het ontstaan en de geschiedenis van de gemeente in Leidsche Rijn. Het verzoek van de gemeente om een kerk te bouwen fungeerde uiteindelijk als olie op een door gebed gegroeid vurig verlangen. God toonde een weg, die werd herkend en gegaan. Zo’n weg bewandel je met de kennis die je hebt én met de mensen die zich committeren. Dat geeft mogelijkheden en kent tegelijkertijd grenzen. Dat je als moeder en dochter dan af en toe tegen grenzen aan botst, bij jezelf en de ander, voorkom je niet en moet je ook niet erg vinden. Het heeft iets natuurlijks en ook heilzams. Je kunt ervan leren en het versterkt je unieke identiteit als moeder en dochter. Inmiddels staat de dochter op eigen benen en is de relatie veranderd in die van zus tot zus (want dat kan bij gemeentestichting). Zussen die een eigen leven leiden, maar dat leven graag delen en er voor de ander zijn als het nodig is.”

2. Amersfoort Kruiskamp: Een verhaal over pijn, hoop, teleurstelling en kracht¹

Jan-Marcel Vellinga

De reis ernaartoe

Dolgraag wil ik de zending in. Op avontuur in een land hier heel ver vandaan. Samen met Jezus (en mijn vrouw) hoop brengen aan mensen in een andere cultuur. Echte hoop. Een hoop die uitstijgt boven de pijn van het leven. Een hoop die vreugde geeft in landen waar verdriet is. Een hoop die een Naam heeft. Jezus.

Toch is het niet Jezus, maar Oeds Blok die ik aan de telefoon krijg. Hij belt me met de vraag of ik samen met mijn vrouw een gemeente wil stichten in Amersfoort. Daniël en Annelies Drost zijn ook gevraagd. Amersfoort? Ik wil zielsgraag de zending in, maar Amersfoort? Het klinkt me minder fraai in de oren dan Ribeirao Preto. Het ligt niet bepaald in dat land ‘hier heel ver vandaan’. Sterker nog: het ligt binnen een straal van 15 kilometer.

Mijn eerste reactie is dan ook: “Ik zal ervoor bidden.” De context waarin ik dit schrijf, doet vermoeden dat ik dat als dooddoener antwoord. “Ik wil eigenlijk niet, maar ik bid ervoor en dan zeg ik ‘nee’.” Toch is het serieus bedoeld. Mijn geloofsleven bestaat voor een groot deel uit het (proberen te) luisteren naar God. Wat wil Hij met mij? Welke richting moet ik op? Mijn ervaring is dat Hij soms precies hetzelfde wil als ik. Soms ook niet. Mijn antwoord “ik zal ervoor bidden” is dan ook precies wat ik bedoel. *Ik bid ervoor – en heb geen idee wat de uitkomst zal zijn.*

¹ Zie voor het verhaal van Daniël Drost over de pionierservaringen in Kruiskamp: Daniël Drost, ‘Samen een weg vinden als *Urban Expression* in de wijk, met Yoder op de boekenplank.’ in: Ingeborg Janssen-te Loo (red.) *Samen ontdekken! De uitdaging van de vergader(en)de gemeente: samen de wil van Christus onderscheiden.* (Baptistica Reeks deel 10) (Amsterdam: Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2016), 56-73.

Het proces duurt lang. Mijn vrouw en Daniël en Annelies zijn vrij snel zeker van hun zaak: wij gaan naar Amersfoort Kruiskamp. Voor mij is het zeker geen gesneden koek. Ik wacht op de boodschap *senkrecht von Oben*. Na enkele maanden komt deze tijdens een retraitsweekend van de studie: ga naar Kruiskamp. Duidelijk! Alleen ontdek ik een ander heikel punt: ik wil echt niet. Deze twijfel breng ik over naar de mensen om mij heen.

Op dat moment kom ik voor het eerst in mijn leven in aanraking met een nieuwe theologie. Zelf ben ik er altijd van overtuigd geweest dat wat God spreekt, losstaat van mijn eigen wil. *Doe wat Hij zegt, ongeacht wat je zelf wilt*. Maar nu kom ik mensen tegen die zeggen: “Luister naar je eigen hart, je hebt immers de Heilige Geest in je hart; wat wil je zelf?” Van deze kijk op Gods leiding heb ik nog niet eerder gehoord en het brengt me in verwarring.

Uiteindelijk komt de doorslag. Dit heeft te maken met vrienden om mij heen. De ene vriend komt met een ‘profetie’: hij had voor mij gebeden en vertelt mij wat hij dacht te horen van God. Andere vrienden luisteren in de kroeg, half aangeschoten, naar mijn verhaal en lachen mij uit: “Dus jij wilt zelf niet, maar je denkt dat God zegt dat je het moet doen? Wat twijfel je dan nog? Wees gehoorzaam, sukkel.” Ik besef nu dat dit voor velen om mij heen niet de normale gang van zaken is. Voor mij geldt hun botte redenering echter als doorslaggevend: ik ga. Nadat ik dit besluit neem, kopen we binnen een maand een huis en enige maanden later, in maart 2009, verhuizen we.

Het prille begin

Zodra wij komen wonen in Kruiskamp, voel ik grote verantwoordelijkheid. *Ik ben als zending hier gekomen en dus moet ik het goede voorbeeld geven*. Als ik de auto parkeer, loop ik keurig over de stoep – terwijl over het gras en over de buxushaag een veel kortere weg is. Als ik naar de winkel ga, groet ik beleefd en probeer ik altijd vriendelijk

te zijn. Als we thuis zijn, houden we altijd de poort van de achtertuin open: iedereen is immers welkom bij ons.

Al snel merk ik dat dit leven niet vol te houden is: ik doe me anders voor dan ik in werkelijkheid ben. Ik bedoel maar: als ik naar de winkel ga, heb ik soms gewoon geen zin om iedereen vriendelijk te begroeten. Als ik van de auto naar de voordeur loop, is de kortste weg toch echt die over het gras en de buxus. En de poort? Straks laat ik zien dat ook die niet open kon blijven.

In de zomer van 2009 komen Daniël en Annelies ook in de wijk wonen. Het wordt voor de mensen in de wijk snel duidelijk dat wij bij elkaar horen. Logisch ook: we komen twee tot drie keer per week samen om te eten, te bidden, visie te vormen en vriendschap op te bouwen. Het duurt dan ook niet lang of de eerste mensen komen naar ons toe met de vraag: *“Waarom zijn jullie hier komen wonen?”* De eerste keer dat dit gebeurt, schrik ik van de vraag. Wat moet ik hierop antwoorden? Moet ik vertellen dat ik mensen bij Jezus wil brengen? Niet slim. Moet ik vertellen dat ik ‘gewoon’ hier kom wonen? Niet eerlijk. Wat dan? “We zijn hier komen wonen omdat we een kerk willen oprichten voor mensen die niets met het geloof hebben”, antwoord ik. Ik schrik er zelf van en bel direct Matthijs Vlaardingerbroek, nestor van onze zendingsorganisatie *Urban Expression*: “Is het goed dat ik dit antwoord gegeven heb?” Hij zei: “Natuurlijk! Wees eerlijk over wie je bent en wat je komt doen.”

Er gebeuren mooie dingen met ons als vierkoppig team. We bidden samen. We zingen samen. God spreekt tot ons. Zo krijgen we via *Youth for Christ* de mogelijkheid om een pannakooi neer te zetten. We vinden het een schitterend idee. We bidden ervoor en Daniël en ik weten allebei met stellige zekerheid: dit moeten we niet doen. Het verbaast ons en tegelijk zijn we intens blij dat we Gods stem verstaan. Dit is blijkbaar niet de weg die we moeten gaan.

In die tijd komen we vaak samen om te bidden, gewoon met z'n viertjes. Mooie momenten waarin Gods aanwezigheid tastbaar is. We

ervaren zijn kracht. Gouden momenten waarop we weten: dit is kerk-zijn. Samen aanbidden, samen de Maaltijd van Jezus vieren en elkaar aanmoedigen om de wijk in te gaan. Het is de perfecte bron om uit te putten.

Natuurlijk botst het af en toe tussen de verschillende teamleden. Daniël en ik hebben volstrekt andere karakters. Maar dat geeft niet. Het gaat goed. Al heel snel wordt ons team uitgebreid: Matthijs en Adrie Stemmer sluiten zich aan. Het is voor ons een lastige keuze. Wanneer voeg je mensen toe aan het team? Wat zijn de voorwaarden? Wat wil God? Wat is wijsheid? Ook wat dit betreft zijn we aan het pionieren: het proces duurt lang en we stellen het geduld van onze aspirant-leden erg op de proef. Gelukkig laten zij zich daardoor niet weerhouden en worden ze in de herfst van 2009 deel van het team.

De fout

In november 2009 maak ik de grootste fout in mijn periode in de wijk; een fout die veel invloed heeft op mijn aanwezigheid in het team en in de wijk. Een fout waarvan ik tot op de dag van vandaag spijt heb.

Tijdens een teamweekend krijg ik het verdrietige, machteloze gevoel dat mijn diepste drijfveren niet worden erkend door de rest van het team. We bespreken elkaars 'passie'. Iedereen benoemt deze en die van mij verwoord ik met: "*Mijn passies zijn Jezus en mijn vrouw.*" Er ontstaat een gesprek waarin ik het gevoel krijg dat ik dat niet mag zeggen. In mijn beleving wordt er gezegd dat het niet mogelijk is dat iemand Jezus als passie heeft. Maar omdat dit wel recht uit mijn hart komt, is het voor mij een bijzonder pijnlijke ervaring. De gedachte schiet keer op keer door mij heen: "Blijkbaar word ik niet geloofd als ik mijn harts-motivatie deel." Op zich hoeft dat geen ernstig probleem te zijn: ik zou dat bespreekbaar kunnen maken. We zouden een stevig conflict hebben, er zouden tranen vloeien, of wat dan ook. Mijn fout is alleen: ik maak het niet bespreekbaar. Ik wil mezelf letterlijk niet laten kennen en besluit dit: als mijn diepste drijfveren niet worden erkend, dan zal ik

nooit meer in het diepst van mijn ziel laten kijken door wie dan ook in dit team.

Dit is een uitzonderlijk domme stap geweest. Als team trekken we heel intiem met elkaar op. We vertellen elkaar onze diepere geheimen. We zijn open en eerlijk naar elkaar. Maar ik niet meer, ik doe de deur dicht. Ik deel wel dingen van mezelf, maar lang niet alles. Ik doe hierin het team en mezelf onrecht aan – en daarmee ook wellicht de wijk en de Heer. Het duurt echter jaren voordat ik dat durf te erkennen ...

Natuurlijk, en gelukkig, staat mijn gevoel van eenzaamheid lang niet altijd op de voorgrond. Sterker nog, er is zeker sprake van goede onderlinge vriendschap. We gaan voor elkaar door het vuur! Soms komt alleen het knagende gevoel bij mij boven dat ik best wel eenzaam ben. Eenzaam in een zelfgebouwde gevangenis.

Het wijkwerk

In de wijk zijn we inmiddels aan het inburgeren. Een van de teamleden begint in de wijk te sporten en richt daarnaast een sportclub op. Hierdoor leert hij kinderen in de buurt kennen. Een ander teamlid legt contacten met het verzorgingshuis in de wijk, waarmee we onze sociale betrokkenheid tonen. We hebben individuele contacten met burens, waarvan sommige tot heel bijzondere momenten leiden. We beginnen in aanraking te komen met de plaatselijke speeltuinvereniging: een hechte club mensen met daar omheen veel spelende kinderen en kletsende ouders. De speeltuin blijkt een schitterende plek te zijn waar mensen vanuit de wijk samen komen om koffie te drinken, terwijl de kinderen aan het spelen zijn.

Onze kinderen doen we op de openbare basisschool van de wijk, in de overtuiging dat we zo het meest in contact komen met de medewijkbewoners. Dat blijkt ook zeker het geval! Na niet al te lange tijd komt een van de moeders naar ons toe met de vraag: “Jullie doen toch iets met de Bijbel? Ik wil graag dat mijn dochter wat algemene ontwikkeling krijgt en Bijbelverhalen hoort. Zien jullie dat zitten?” Dat

zien we zeker zitten! *We beginnen de kinderclub, die later de 'Vriendenkerk' wordt.* We nodigen buurtkinderen uit om naar de speeltuin te komen. Deze speeltuin in de wijk heeft een mooi gebouwtje dat we voor dit doel goed kunnen gebruiken. Elke eerste zondag van de maand om 11.00 uur begint de club. Hebben de ouders geen zin om de kinderen te komen brengen? Geen probleem, we halen de kinderen gewoon op!

Vaak vertellen we in de Vriendenkerk een verhaal. We leren de bezoekers bidden. We leren liedjes aan en gaan daarna met de kinderen een verwerking doen, vaak een knutselwerkje. Als dat gedaan is, gaan we aan tafel: vaak een moment bedoeld voor goede gesprekken met de volwassenen.

Het lijkt een gouden greep: in de loop van de tijd ontstaat een vaste groep kinderen die door hun ouders wordt gebracht. En, wat nog mooier is: de ouders blijven ook! Dus nu kunnen we aan hele gezinnen de verhalen van Jezus vertellen – en we kunnen laten zien hoe het volgen van Jezus ongeveer gaat. Zo gaan we met de kinderen van de Vriendenkerk op een zondagochtend naar het verzorgingshuis in de wijk. We hebben daar al contacten gelegd, bingoavondjes gedaan en nu gaan de kinderen daar tekeningen brengen aan de oudjes, die daar bijzonder van genieten.

Behalve dat wij daar bijzonder blij van worden, doet de kerk ook iets met de kinderen. Op een gegeven ogenblik komen er ouders naar ons toe, die zeggen: “Wij geloven zelf niet, maar onze kinderen zeggen nu dat we moeten bidden bij het eten, dus dat doen we dan maar.” Een echtpaar is zo blij met de Vriendenkerk, dat hun pasgeboren zoontje ‘Rezar’ wordt genoemd – Portugees voor ‘bidden’.

Op den duur komen we voor een nieuwe vraag te staan: wat doen we met de volwassenen? We merken dat de goede gesprekken tijdens het eten niet altijd brengen waar we op hopen. We komen op het idee om, terwijl de kinderen bezig zijn met de verwerking, een gespreksgroep te starten met de volwassenen. Het zijn interessante gesprekken die

opbloeien. Mensen vinden het fijn om te mogen praten in de kerk, zonder dat ze hoeven te geloven.

Dit houden we een paar jaar vol. Na enkele jaren staan we echter voor een nieuwe vraag: wat doen we met mensen die graag willen komen en niets van het evangelie willen weten? Op zich is dat prima natuurlijk. Iedereen mag zijn eigen proces hebben en er gewoon bij horen. Ons motto is immers dat *beloning vóór believing en behaving* komt! *Moeten we blijven investeren in mensen die jaar in, jaar uit de boot afhouden?*

Enkele teamdiscussies

Dit soort lastige vragen komen op ons af. Er zijn ook andere vragen en wij als teamleden zijn niet over alles eensgezind. Het brengt ons tot de discussie: hoe kunnen wij als team Gods stem verstaan? Lastig! De een verstaat Gods stem met name door debat in het team, de ander met name door het bespreekbaar te maken met anderen, een volgende neemt gewoon ‘stappen in geloof’ en merkt dan vanzelf of het de goede weg is, een vierde zegt dat we de Heilige Geest al hebben en dus erop mogen vertrouwen dat we de juiste keuze zelf kunnen maken. Mijn eigen manier heb ik hierboven beschreven. Kortom: in ons team van zes personen zijn er vijf of zes manieren om van God te horen! We komen uiteindelijk tot een goed compromis. We besluiten dat ieder voor zich de tijd neemt om voor zichzelf, op zijn eigen manier van God te horen en dan inventariseren we de gehoorde antwoorden in het team.

Er zijn nog veel meer discussies. Zoals deze: willen we naar een systeem van giften toe om van te leven en zo meer tijd in de wijk krijgen? Of willen we zelfvoorzienend zijn, zodat de wijk ziet dat we werken voor ons geld? Waar trekken we een grens als we moe zijn? Wanneer trekken we aan de bel bij de overheid in geval van kindermishandeling? Wat betekent het inhoudelijk om het evangelie te verkondigen in de wijk? Waar zitten we op de lijn tussen *kerugma* (verkondiging) en presentie? Aan het einde van dit artikel kom ik op dit laatste nog terug.

Lijden en vragen

Urban Expression is een schitterende organisatie. Het werkt naar mijn overtuiging met helden die het lef hebben roemloos ten onder te gaan. Met mensen die op de donkere plaatsen van de maatschappij het lijden opzoeken omwille van het evangelie. Met volgelingen van Jezus die één willen worden met de *outcasts* van de samenleving. We hebben het geweten. Wat hebben we in de afgelopen jaren een duisternis meegemaakt: gebroken gezinnen, dreigementen, inbraken, drugshandel, kindermishandeling, begrafenissen, ernstige ziekten, arrestaties van bekenden, suïcidepogingen, demonische manifestaties, echtscheidingen ...

Een van de eerste voorbeelden van lijden is een jongetje in de wijk. We wonen nog maar kort in de wijk. Hij is nauwelijks vier jaar oud. Op een dag loop ik naar de winkel en hij roept mij toe: *“Jij bent mijn vader!”* Ik lach naar hem: “Nee hoor, dat ben ik niet.”

Later ontdekken we wie hij is. Hij woont bij zijn moeder. Zijn vader kent hij niet. Hij mag zijn vader niet kennen, want zijn vader zit vast. Als zijn vader erachter zou komen waar moeder zou wonen, dan zouden vader of zijn vrienden al hun geuite dreigementen waarmaken. Het jongetje groeit op in een bijzonder instabiel gezin waar criminaliteit, gebrokenheid, verdriet en onvermogen aan de orde van de dag zijn. “Jij bent mijn vader.” Opeens snijdt het zinnetje me door merg en been. Jaren later, hij is nu tien jaar, leest hij de kinderbijbel, heeft hij de macht van Jezus ontdekt en heeft hij me plechtig beloofd nooit meer te zullen stelen. Het is een droevig verhaal met een gouden randje. Op hoop van zegen!

Er zijn diverse droevige verhalen met een gouden randje. Zeer oude mensen met wie ik enkele dagen voor hun dood mag lezen uit de Bijbel. Een kindje dat gehandicapt wordt geboren en wonder boven wonder in leven blijft – de moeder maakt het niet uit of het door Jezus komt of door reiki. Mensen die last hebben van geesten en die onze hulp

inroepen. De vrouw die we kunnen weerhouden een gezinsdrama te veroorzaken. Gebeurtenissen met een lach en een traan!

Helaas zijn er ook veel verdrietige verhalen te vertellen zonder gouden randje. Die keer dat het zoontje van Daniël en Annelies een tumor in zijn buik had. Daniël neemt de zondag daarop in de Vriendenkerk de taak op zich om te vertellen over de genezing van Bartimeüs. Eerlijk is eerlijk: ook hier ervaren we iets moois. We kunnen voor het eerst onze kwetsbaarheid delen met de volwassenen in de kerk en met hen bidden. Kindermishandeling in onze omgeving die maar niet stopt. Een vader die wordt gearresteerd vanwege geweldpleging, terwijl mijn dochter daar nogal eens speelt. Het heftige verhaal van het levenloos geboren kindje in ons team. Het is nog maar het topje van de ijsberg.

Sommigen uit ons team worden intens moe van deze heftigheid. Sommigen stellen de vraag: “Waar is God?” Sommigen vragen zich af waar toch de dopelingen blijven. We nemen maatregelen. Omdat wij inmiddels twee inbraken achter de rug hebben, gaat de poort (die we zo graag open hadden staan om onze gastvrijheid te tonen) op slot en zetten we een schutting om de tuin. Vanwege ernstig aanhoudend burengerucht gaan andere teamleden hun indeling van het huis op de schop gooien. In vakanties gaan we weg uit de wijk. Even geen herrie meer. Even niet meer gastvrij hoeven zijn. Weg uit het lijden en de *shit* van het wijkleven. *Soms lijkt het of we gek worden en worden er in onze teambijeenkomsten heel existentiële vragen gesteld.* Deze vragen zijn gebleven. Antwoorden hebben we niet.

Evaluatie, discussie en visie voor de toekomst

Inmiddels zijn we nu 7,5 jaar in de wijk. *Kort geleden mochten we onze eerste wijkgenote dopen.* Een prachtig ontroerende gebeurtenis; een vrouw die is verlost uit de eenzaamheid dankzij het evangelie – en de belichaming daarvan door Matthijs en Adrie. Een pikant detail bij de doop is dat sommige mensen in de wijk dat zo bijzonder vinden, dat de vrouw in kwestie een heel bijzonder cadeau krijgt vanuit Kruiskamp. Boeddhabeeldjes. Men kon namelijk zo snel geen kruisjes vinden bij de

Action. Hoe dan ook, het team is inmiddels uitgebreid geweest naar acht personen en nu ook al weer gehalveerd. Zelf ben ik, de hemel zij geprezen, weer helemaal in het reine met iedereen van ons team en ik voel me gelukkig. Dit heeft lang geduurd. Het hele verhaal over mijn en onze worstelingen kan ik hier helaas niet beschrijven. Ik heb slechts een paar van de verhalen en vragen aangetipt waar ik tegenaan ben gelopen. Het zijn er simpelweg te veel om op te noemen. En dan heb ik nog niet eens de mooie en lachwekkende gebeurtenissen genoemd.

Bij het schrijven van deze herinneringen denk ik aan de Surinaamse vrouw die we in het begin ontmoeten. Ze komt naar de Vriendenkerk en vraagt ons wat we in de wijk komen doen. We vertellen dat we een 'laagdrempelige manier van kerk' willen zijn. Ze heft haar vinger op, kijkt me streng aan en zegt: "God is niet laagdrempelig." Ik lach het weg. Nu denk ik: "Hebben wij God niet te laagdrempelig gemaakt?" We hebben verhalen van Jezus verteld, we zijn gastvrij geweest, we zijn ontvankelijk geweest voor andermans opvattingen, iedereen was welkom! Het *belonging* stond ver boven het *believing* en *behaving*. Nu vraag ik me af of we niet te lang hebben stilgestaan bij het *belonging*. Hadden we de mensen meer naar een keuzemoment moeten dirigeren? Zo ja, hoe dan? En wanneer?

Wij hebben ons deze jaren, in de geest van *Urban Expression*, gericht op een sterke belichaming van Filippenzen 2: een geïncarneerde geloofspraktijk, waarin we samen met de ons omringende wijkbewoners door het leven gaan, samen met hen lijden – en aan hen lijden. Deze visie en het daarbij behorende leven brengt me nu tot de volgende vraag: is deze benadering voldoende om een nieuwe gemeenschap te zien ontstaan die Jezus volgt? Als ik kijk naar ons werk, maar ook als ik in alle eerlijkheid kijk naar enkele andere plantjes van *Urban Expression*, ben ik geneigd te denken dat het niet voldoende is. Dopelingen zijn er nauwelijks, mensen die expliciet aangeven Jezus te willen volgen evenmin. Toch is uiteindelijk dit wat ik wil. Ik houd van de incarnationele benadering, maar ik wil een suggestie doen waarvan

ik vermoed dat het een toegevoegde waarde is voor ons gemeentestichtend werk.

Kort geleden ben ik in de vertaling gekropen van Filippenzen 3. Paulus legt daar uit dat hij koste wat het kost Jezus wil leren kennen. Voor mij is dat altijd een kerntekst geweest: zo wil ik ook in het leven staan. *Achter Jezus aan, no matter the cost.* Waar ik alleen nooit goed naar heb gekeken in dit gedeelte, is dat Paulus ook uitlegt wat het ‘kennen van Jezus’ inhoudt. In vers 10 wordt het (in eigen vertaling) uitgelegd: ‘[...] Om Hem te kennen, namelijk: de kracht van zijn opstanding en de gemeenschap aan zijn lijden [...].’ *Ergo, het kennen van Jezus omvat twee dingen: aan de ene kant de gemeenschap aan zijn lijden (welnu, daarmee zijn we goed op weg) en aan de andere kant de kracht van zijn opstanding.* Dit laatste hebben we gemist. Althans, we ervoeren zeker de kracht van God in onze meetings, maar we hebben deze kracht naar mijn idee te weinig ten toon gespreid in de wijk. En, om maar een discussie op gang proberen te brengen, ik denk dat de hele incarnationele missionaire theologie dat aspect te veel heeft verwaarloosd. Het mens-zijn met de mensen om ons heen heeft naar mijn idee een te grote nadruk gekregen in verhouding met het geloof dat wij een kracht bezitten die alle verstand te boven gaat. Misschien zijn we zelfs dat geloof een beetje kwijtgeraakt, nu we zoveel ellende en pijn om ons heen zien. Het lijden om ons heen is te groot voor ons. Mede daarom denk ik dat we ons in dat lijden opnieuw moeten gaan richten op de kracht van de opstanding.

Het is een aspect dat ik het komende seizoen wil onderzoeken in de wijk. We zijn er al klein mee begonnen. We vragen nu bijvoorbeeld veel eerder aan mensen die ziek zijn of we voor ze kunnen bidden. Behalve dat dit soms ook daadwerkelijk genezingen met zich meebrengt, zorgt dit voor bijzonder goede gesprekken. Het mooie ervan is: het doet niets af aan onze presentie. We zijn in de wijk, we leven met de mensen, we staan nog steeds midden in het lijden. Nu kunnen we tegelijk de kracht van het koninkrijk demonstreren. We mogen iets meer laten zien van het reeds dat nog niet is.

Hoe dat in de toekomst gaat? We weten het niet. We zullen zien. We blijven hoop houden, omdat we een hoop hebben die voor altijd bestaat. Een hoop die uitstijgt boven de pijn in ons leven. Een hoop die vreugde geeft in een wijk waar vaak zoveel verdriet is. Een hoop die een Naam heeft.

Matthijs Goedvolk, bestuurslid, gemeentelid van de baptistengemeente Amersfoort en vriend, vertelt wat hem treft in de bediening van het team in Kruiskamp en vraagt zich af wat de bestaande gemeente juist in de beginperiode had kunnen betekenen.

“Ik heb het Kruiskamp-team in diverse rollen van dichtbij mee mogen maken. Als bestuurslid van hun stichting, als gemeentelid van hun plaatselijke baptistengemeente en bovenal als vriend van Jan-Marcel en Marieke. Het is lastig deze rollen te scheiden in deze reflectie.

Wat mij het meeste treft aan hun bediening is hoe je ‘gewoon’ christen kunt zijn in je wijk. Het Kruiskamp-team zit misschien in een wijk met meer problemen en zij stellen hun huis open voor de buurt, maar wat zij doen kan je ook gewoon in het klein in je eigen wijk toepassen. Dat het team nu regelmatig in onze gemeente hun ervaringen deelt en zo laat zien hoe je je geloof in de praktijk kunt vormgeven, werkt inspirerend.

Een aandachtspunt is hoe je, zeker in het begin, de gemeente betreft en op de hoogte houdt. De beginperiode voor het team was echt zoeken en aftasten. Dat is soms een lastig verhaal om in een gemeente te delen. Wij (als bestuur) hebben daar toen denk ik te weinig aandacht aan besteed. Tervijl het juist in zo’n periode misschien wel gaat om wat de gemeente voor het team kan doen in de vorm van bijvoorbeeld gebed of gewoon eens vragen hoe het gaat.”

3. Familie op missie.

Het verhaal van De Ontmoeting Wageningen

Jaap-Harm de Jong

Nooit zal ik onze knikkende knieën op zondag 1 november 2009 vergeten. Maandenlang hadden we als groep van zo'n vijftien mensen uitgezien naar dit moment. Nu stond de eerste try-outdienst op het punt van beginnen. Wie zouden er komen? Zouden er eigenlijk wel mensen komen? Onze vrees blijkt ongegrond. Uiteindelijk komen er tientallen mensen op bezoek. Voornamelijk uit andere kerken. Een handjevol uit de moedergemeente, om ons een hart onder de riem te steken. Misschien een verdwaalde buurtbewoner of zoeker, maar dat weet ik niet eens meer zeker. Na afloop voelen we ons dankbaar. En opgelucht. De kop is eraf. Dit smaakt naar meer. We willen, om met William Carey te spreken, grote dingen van God verwachten en grote dingen voor Hem ondernemen.

De eerste stapjes

Het verhaal gaat dat wat nu De Ontmoeting in Wageningen wordt genoemd, is ontstaan in een kroeg. Een groepje mannen dat droomt van anders kerk zijn. Missionair gemeente zijn in de eigen woonplaats. Een droom is geboren. Uit de overlevering is ook duidelijk dat er altijd veel gebeden is. Wageningse baptisten die in de Edese baptistengemeente De Reehorst¹ hun geestelijk thuis hadden gevonden, maar zich toch verweesd voelden. Waarom niet een eigen gemeente in de eigen woonplaats? Zou dat niet veel mooier zijn?

¹ Later in het verhaal zal sprake zijn van Op Doortocht. Deze naamswijziging heeft plaatsgevonden na de verhuizing uit het theater De Reehorst waar de baptistengemeente jarenlang onderdak heeft gehad.

Het dromen in de kroeg en het stille gebed komen samen als een groep studenten van de Christelijke Hogeschool in Ede aanbiedt om onderzoek te doen naar de mogelijkheden van gemeentestichting in Wageningen. Daar heeft men wel oren naar en met iedereen ten zuiden van de A12 is de zoektocht ingezet. Gesprek met deze groep en verder onderzoek van de studenten leidt tot een uitkomst met deze twee belangrijkste aanbevelingen: doe het anders en doe het ergens anders. Of met andere woorden: wees geen standaard baptisten- of evangelische gemeente, maar probeer duidelijk missionair gericht te zijn. En ga niet beginnen op een plek waar al andere kerken zitten. Het is niet de bedoeling om een rondpompen van de heiligen te stimuleren. Nee, zoek de mensen op die de kerk niet (meer) bezoeken en probeer voor en met hen gemeente te zijn. Deze definitieve aanbevelingen zijn voorgelegd aan de gemeente en een groep van iets meer dan tien mensen besluit om de schouders eronder te zetten. Dit onder leiding van de oudste zending en evangelisatie van De Reehorst.

Bouwen aan een fundament

Hoewel de groep maar klein is, wordt voortvarend gewerkt aan het leggen van een fundament voor de nieuw te stichten gemeente. De opzet hiervan is vrij eenvoudig. De groep ontmoet elkaar regelmatig, met als belangrijkste ingrediënten: samen bidden, samen eten en samen visie ontwikkelen. Gedurende dit proces haken mijn vrouw en ik aan. In het najaar van 2008 verhuizen wij redelijk onverwacht naar Wageningen. In diezelfde tijd studeer ik theologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Het nadenken over missionair gemeente zijn en missionair preken wordt daar op gang geholpen, met name onder invloed van Stefan Paas. De vraag is dus redelijk voor de hand liggend of wij mee willen gaan bouwen aan wat in Wageningen aan het ontstaan is. Hierdoor komt ook een mini-samenwerking tussen de twee baptistengemeenten in Ede tot stand, aangezien wij onderdeel uitmaken van baptistengemeente Ede De Kei.² De dynamiek is steeds spannend. Want, wat is dat nu precies, missionair gemeente zijn? Welke

² Tegenwoordig baptistengemeente Siloam, na, inderdaad, ook een verhuizing.

mensen wil je bereiken en hoe bereik je die dan? *Moet er een visie liggen voordat je kunt beginnen? Of begin je gewoon en zie je wel waar het schip strandt?* Hierover hebben we vaak verwoede discussies, gelukkig altijd voorafgegaan door een goede maaltijd en afgesloten met gebed. Het gaat er soms hard aan toe, maar het wordt nooit harteloos of liefdeloos. Tot de doeners het praten moe worden en de beslissing valt om in het najaar van 2009 drie try-outdiensten te organiseren. Twee in november en één op 1e Kerstdag. Daarna kijken we verder. Is dit levensvatbaar? Hoe kan dit zich verder ontwikkelen?

Zoals gezegd gaat de eerste bijeenkomst boven verwachting goed. Ook de twee andere momenten van samenzijn worden positief gewaardeerd. Door onszelf en ook door de bezoekers. Het is wel zoeken naar de vorm. We proberen laagdrempelig te zijn. Koffie voor en na de dienst. Eenvoudige liederen en een korte overdenking. Een interview met een van de werkgroepleden om het geloof persoonlijk en dichtbij te kunnen verwoorden. We doen wat we kunnen, al is het ook wat jong en onbezonnen. Het is voldoende om vanaf januari 2010 wekelijks samen te komen. Nog steeds in dezelfde Margrietschool, die de directeur ons voor een appel en een ei verhuurt. Inclusief koffie en thee. *We proberen een afwisseling van inhoud en open gesprek uit.* De ene week een meer traditionele bijeenkomst met zingen, bidden en een preek. Uiteraard ernaar strevend niet de tale Kanaäns te spreken. Kort en helder, dat is het devies. Elke andere week is er ruimte voor meer interactie. Eerst een korte inleiding en daarna in groepjes verder praten of een creatieve verwerking. Hierdoor kunnen we dichtbij komen. In de praktijk is dat voor bezoekers soms ook reden om weer af te haken. Ze vinden het niet prettig om gelijk ziel en zaligheid bloot te leggen bij mensen die ze nog niet goed kennen. Al doende leren we verder.

Eigen voorganger en concretere visie

Aangezien het niet de bedoeling is dat de oudste zending en evangelisatie voor langere tijd aan de werkgroep verbonden is, wordt al snel uitgekeken naar iemand die als betaalde kracht aan het werk kan gaan. Zo iemand wordt op korte termijn gevonden in de persoon van

Jaap Ketelaar. Zijn komst zet het nodige in beweging. We hebben in Jaap te maken met een kartrekker met de nodige ervaring op het gebied van veranderingsprocessen in kerken. Het uitproberen krijgt meer concrete richting. De werkgroep wordt steeds meer ervaren als log. Het is lastig om met zo'n grote groep mensen snelle beslissingen te kunnen nemen. Hoewel het samen bidden en eten erg goed is, wordt besloten om in afgeslankte versie verder te gaan als stuurgroep. Deze stuurgroep krijgt ook mandaat om beslissingen te nemen, zodat de groep slagvaardiger wordt. Ook worden er na een inspirerend artikel in IDEA³ contacten gelegd met pionier Rudolf Setz van de stichting Nederland Zoekt.⁴ Met name het inzetten van de middelgrote groep (20-30 personen) in de kerk sluit goed aan bij ons initiatief.⁵ In deze groepen is het mogelijk elkaar te kennen, het leven te delen, missionair actief te zijn in de buurt of voor een doelgroep en ook om als nieuwkomer redelijk anoniem mee te draaien. Een ideale groep om je thuis te gaan voelen, ook als je (nog) niet gelooft.

De ervaring had in Engeland geleerd dat het inzetten van deze *missional communities* een katalysator kan zijn voor meer missionair bewustzijn en actief zijn.⁶ Naast de gerichtheid op boven (God) en binnen (elkaar)

³ Het blad van de Evangelische Alliantie, inmiddels bekend onder de naam Missie Nederland.

⁴ Zie www.nederlandzoekt.nl.

⁵ Gebaseerd op sociologisch onderzoek worden vier groepsgroottes onderscheiden. Veel baptistengemeentes kennen en benutten er drie van: de kleine groep van 2-4 personen (bijvoorbeeld gebedstriades), de zogenaamde kring van 8-12 personen en de zondagmorgensamenkomst vanaf ongeveer 50 personen. Daartussen zit nog de middelgrote groep van 20-30 personen, die (te) weinig wordt benut.

⁶ Nederland Zoekt haakt aan bij de internationale organisatie 3DM, opgericht door Mike Breen (zie www.3dmovements.com). Zijn gedachtegoed ligt ten grondslag aan wat we doen in Wageningen. Zijn belangrijkste boeken zijn vertaald in het Nederlands en uitgegeven door 3DM Nederland onder de titels: *Een cultuur van discipelschap. Bouwen aan een missionaire beweging door discipelschap in de stijl van Jezus; Missionaire leiders vermenigvuldigen. Van halfslachtige vrijwilligers naar actieve krachten van het koninkrijk; Missiegemeenschappen. De herontdekking van de basis voor vitale*

komt er ook meer aandacht voor buiten (de wereld om ons heen). We haken aan bij de zogenaamde leergemeenschap van Nederland Zoekt en volgen met andere gemeenten en missionaire initiatieven in het land in twee jaar tijd vier keer een driedaagse van (Bijbels) onderwijs en principes van missionair gemeente zijn onder leiding van Paul Maconochie en Rich Robinson.⁷ Geen mal waar de Nederlandse kerken in moeten passen, maar veeleer ingrediënten waar in de Nederlandse context eigen vormen van missionair gemeente zijn mee kunnen worden gevormd. Als De Ontmoeting mogen we hierbij aansluiten en zo als een van de eersten proeven van wat inmiddels een beweging van betekenis in Nederland begint te worden.

Pionieren in de Wageningse context

Voorafgaand aan de eerste bijeenkomst van de leergemeenschap is de ontwikkeling in de gemeente niet stil blijven staan. Er is inmiddels een stuurgroep gevormd die als opvolger van de werkgroep het mandaat heeft gekregen om beslissingen te nemen. De stem van de gemeente wordt voortdurend gehoord tijdens momenten van evaluatie vaak halverwege en altijd aan het eind van een seizoen en tijdens gemeente-avonden zo'n één à twee keer per jaar. Het is echter niet zo dat elke beslissing 'door de gemeentevergadering' heen moet. We noemen dit ook wel 'congregationalistisch waar het kan, presbyteriaans waar het moet'. We geloven dat in een missionaire context dit een vorm van leiderschap in de gemeente kan zijn die open, flexibel en voortvarend is. In de overgang van werkgroep naar stuurgroep nemen we een aantal ingrijpende beslissingen die de contouren van ons gemeente zijn diepgaand beïnvloeden. *We kiezen voor de ontkoppeling van doop en lidmaatschap, het toelaten van de vrouw in alle taken en het vormgeven van de gemeente volgens de verschillende groeps-groottes* waarover in noot 4 is gesproken. Deze besluiten worden breed gedragen, vanuit het

geloofsgemeenschappen; Familie op missie. Discipelschap integreren in de haarvaten van ons dagelijks leven. Zie <http://3822300.mijnwinkel.nl>.

⁷ Voorgangers van *Network Church* in Sheffield. Deze gemeente was een van de pioniers op dit gebied en is inmiddels uitgegroeid tot een gemeente met zo'n 3000 leden en ongeveer 200 *missional communities*.

verlangen anders kerk en kerk voor de ander te zijn. De infrastructuur is hiermee klaar om de vier bijeenkomsten van de leergemeenschap in te stappen.

Zonder de leergemeenschap had de gemeente er beslist anders uit gezien. We gaan verder met de standaardopbouw binnen de leergemeenschap om terug te kijken (wat is?), te dromen (wat kan zijn?) en concrete plannen te maken voor de komende zes maanden (wat zal zijn?). Hiermee houden we de vinger aan de pols en zetten we een proces in van bewust gemeente zijn. Welke keuzes maken we en waarom maken we die? De inspiratie van de ervaringsdeskundigen uit Engeland, het samen optrekken met verschillende kerken en gemeenten uit Nederland en het delen, zoeken en proberen als klein team uit Wageningen blijkt een vruchtbare bodem. De cultuur in de gemeente is erdoor beïnvloed. We vragen ons steeds af wat we blijven doen, nieuw gaan doen en ook waar we mee gaan stoppen. *We evalueren samen, zijn in voor nieuwe dingen proberen, eigen initiatief en staan ervoor open dat er soms iets mislukt.* Vernieuwing gaat nu eenmaal niet zonder mislukking. We zijn een open gemeenschap en willen graag verantwoording afleggen van wat we met elkaar doen. Naar elkaar en bijvoorbeeld ook naar de Unie van Baptistengemeenten. Op persoonlijk vlak stimuleren we dit ook. Hoofdvragen die we elkaar proberen te stellen zijn: Wat zegt God tegen jou, tegen mij? Wat doe jij, wat doe ik hiermee? Het vraagt om een open houding en het willen groeien in navolging van Jezus. Niet voor niks is de eerste bijeenkomst van de leergemeenschap gewijd aan het thema discipelschap. Daarna volgen nog de thema's leiderschap, het opstarten van missiegemeenschappen (de Nederlandse vertaling van *missional communities*) en het principe van de thuisbasis. Vanuit de thuisbasis worden centraal gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd, wordt onderwijs gegeven en wordt ondersteuning geboden aan de missiegemeenschappen die als het ware uitvliegen en weer terug op het honk komen.

Na de eerste opzet in 2010 van afwisselend meer traditionele bijeenkomsten en open ochtenden kiezen we ervoor om na de zomer

elke week eenzelfde soort bijeenkomst aan te bieden. Hiermee wordt continuïteit en duidelijkheid geboden. De nadruk ligt op laagdrempeligheid, verstaanbaarheid en ontmoeting, maar in de basis is de traditionele kerkdienst er goed in te herkennen. De input van de leergemeenschap roept de vraag op hoe te werken in de richting van missiegemeenschappen. Continuïteit en duidelijkheid zijn belangrijk, maar we willen voorkomen in een standaardmodus terecht te komen waardoor het naar buiten gericht zijn steeds lastiger wordt. Om hier verder inhoud aan te geven, delen we vanaf september 2012 de gemeente in tweeën. De ene helft richt zich op de oorspronkelijke Wageningse, de andere helft op de internationale gemeenschap. In het voorjaar van datzelfde jaar bidden en vasten we om te zoeken naar welke richting God ons wijst. De twee genoemde richtingen komen hieruit naar voren. Om hier goed de ruimte aan te geven, maken we in de opzet de keuze om nog maar twee keer een gezamenlijke bijeenkomst te organiseren en de andere twee keren samen te komen in, wat wij noemen, de missionaire deelgroepen.

In de loop van de tijd kristalliseert de koers zich verder uit. De internationale groep gaat zich richten op uitgeprocedeerde vluchtelingen in samenwerking met de Wageningse stichting Vluchteling onder Dak. De andere groep werkt samen met stichting Present om zo mensen te dienen. De contacten die daar worden gelegd zijn niet eenmalig. Deze mensen worden uitgenodigd voor eetavonden met de deelgroep. Soms wordt dit afgehouden, maar ook regelmatig is er dankbaarheid voor de mogelijkheid om samen te eten en zo het netwerk uit te breiden. Naast de deelgroepen ontstaat ook een groep Thuisbasis die zich richt op kennismaking, dienstverlening en herstel. Hier komen mensen de gemeente binnen om deze te leren kennen. Hier zitten mensen die het bredere geheel graag willen ondersteunen en ook mensen die om welke reden dan ook een periode van herstel doormaken. *Vanwege het belang dat we hechten aan de missionaire deelgroepen is in september 2013 besloten om voortaan drie zondagen als deelgroep en op de eerste zondag van de maand als hele gemeente bij elkaar te komen.* Het resultaat is dat steeds meer mensen de deelgroep ervaren als hun gemeente.

Sinds 2013 zijn er weinig grote veranderingen meer geweest. We concluderen steeds dat we op het goede spoor zitten en dat we graag de ontwikkeling die we hebben ingezet doorzetten. Dat gaat langzaam en met vallen en opstaan, maar dit is de weg die we willen gaan.

De huidige stand van zaken

De Ontmoeting maakt vanaf haar ontstaan een turbulente ontwikkeling door. Het zoeken en ontwikkelen heeft niet iedereen mee kunnen maken. Niet iedereen kan de keuze voor de nadruk op de deelgroepen waarderen. Er zijn mensen die een andere opvatting over missionair gemeente zijn hebben, bijvoorbeeld door de straat op te gaan of eenmalige acties te organiseren. Sommigen haken af omdat er wel erg veel beweging is. Vaak gaat dit in goede samenspraak en kunnen we met alle begrip wederzijds afscheid nemen van elkaar. Een enkele keer is er pijn, teleurstelling, wederzijds onbegrip. Dat is niet leuk, maar wie op nieuwe manieren zoekt naar groei en verandering kan verwachten dat dit niet zonder kleerscheuren zal verlopen. Op dit moment vormen we een veelal jonge gemeente met veel kleine kinderen. We kennen een enthousiaste, maar kleine groep veertigplussers en het overgrote deel wordt gevormd door twintigers en dertigers (en hun kinderen). In totaal gaat het om zo'n zestig tot zeventig mensen. Er zijn mensen gedoopt, getrouwd en er zijn kinderen geboren. Er hebben mensen afscheid genomen en er zijn ook verschillende mensen overleden. Er zijn nieuwe mensen bijgekomen die met ons mee willen bouwen aan De Ontmoeting. Het mooie hiervan is dat zij kiezen voor de uitgekristalliseerde vorm van gemeente zijn zoals die er nu ligt. Het naar buiten gericht zijn en in beweging zijn is ook waar zij naar verlangen.

Tegelijk kent de leeftijdsopbouw, naast een hoop enthousiasme en energie, ook zijn eigen uitdaging. In de drukte van werk en gezin is het niet zomaar gezegd dat mensen zich kunnen en willen committeren aan de visie om het leven te delen met elkaar en met anderen. *Wat blijft, is een bonte verzameling mensen.* Jong en oud, hoger opgeleid en lager opgeleid, vast overtuigd en zoekend, al jaren christen en nog op zoek

naar een antwoord (en alles wat daar tussenin zit). Inmiddels is de deelgroep die gericht was op de uitgeprocedeerde asielzoekers opgehouden te bestaan. Het bleek lastiger dan gedacht om echt aansluiting te vinden bij deze groep. De ontmoetingsmomenten die we organiseerden werden minder goed bezocht dan we hadden gehoopt of zelfs niet bezocht. De een-op-een-contacten kwamen minder goed uit de verf. Jonge vrouwen in onze groep konden geen buddy zijn omdat dit vanuit Vluchteling onder Dak werd afgeraden. Veel mensen uit de deelgroep waren druk met studie of zetten de eerste stappen op de arbeidsmarkt. Dit kostte zoveel tijd en energie dat het contact met onze doelgroep eronder leed. Mijn vrouw en ik die als leiders twee seizoenen deze groep onder onze hoede hadden, kregen halverwege het tweede seizoen een tweede dochter en ons leven veranderde daardoor meer dan we hadden voorzien. Het moeten stoppen met de deelgroep voelde als een teleurstelling, soms ook als een falen. Achteraf gezien is het vooral een leerzame ervaring geweest. We hebben iets geprobeerd en dat kan en mag mislukken. De redenen zijn begrijpelijk. Een volgende keer zullen we voor onszelf duidelijker voor ogen houden waar we instappen en of dat haalbaar is gezien de omstandigheden van onszelf en de mensen met wie we optrekken.

De weg voorwaarts

Rustig doorgaan is in de afgelopen jaren wel steeds ons devies geweest. De basis die we hebben gelegd in de beginjaren heeft ons geholpen om duidelijkheid te creëren. Dit is wie we willen zijn en hoe we het willen doen. Er is een duidelijke gemeentestructuur, we hebben een duidelijke lijn uitgezet op het gebied van leer en leven en we kunnen nu richting zelfstandigheid gaan. We hebben in de afgelopen jaren al zeer zelfstandig kunnen opereren, dankzij een ondersteunende en vertrouwende raad van de moedergemeente. Nu willen we echter deze status officieel maken, ook richting de Unie van Baptistengemeenten in Nederland. Een grote stap en tegelijk ook een stap die logisch volgt op de ontwikkeling tot nu toe.

We willen het gemeente zijn graag net even anders doen, vandaar ook de keuze om het idee van lidmaatschap los te laten. Er wordt een bestuur gevormd dat leiding geeft en verder mag ieder die wil mee optrekken met de gemeente. Opnieuw een bewuste keuze, geboren uit een missionair verlangen. *Hoe kunnen we gemeente zijn voor de wereld om ons heen zonder barrières op te werpen?* Niet een hoge drempel door een set regels bij de voordeur, maar door relaties het gesprek aangaan met mensen en zo zoeken naar het leven met God en elkaar. We willen blijven proberen, blijven ontwikkelen en blijven evalueren. We zijn een kwetsbare gemeenschap die gelooft in een krachtige God.

Zelf ben ik verknocht geraakt aan De Ontmoeting. Als afgestudeerd theoloog mocht ik het geleerde in 2009 in de praktijk gaan brengen. Ik heb ontdekt dat de theorie zonder meer waardevol is en dat het vertaling nodig heeft naar waar je woont en wie je zelf bent. Dat betekent voor mij het leven delen met de mensen om mij heen. Met niet realistische verwachtingen het missionair gemeente zijn instappen, gaat onvermijdelijk teleurstellingen opleveren. Hoezeer mijn hart ook bloedt als ik zie hoe uitgeprocedeerde asielzoekers in Wageningen leven tussen hoop en vrees, misschien past een goede buur zijn op de galerij van de flat waar ik woon wel beter bij me. Hoe graag ik ook spontaan bij mensen op bezoek zou gaan en elk moment van de dag klaar zou willen staan voor een ander, misschien heb ik rust en regelmaat nodig om goed te kunnen functioneren. Hoe bijzonder het ook zou zijn om als voortrekker groepen mensen naar grazige weiden te leiden, misschien kan ik beter in de luwte meedenken en meebouwen.

Trouw zijn, erbij zijn, mijn handen uit de mouwen steken. In de kleine gemeenschap van mijn gezin in de eerste plaats de principes van het volgen zijn in de praktijk brengen. Eten en bidden met anderen vanuit die basis. Ik zeg steeds misschien, maar ik weet het wel zeker. *Ik wil mijzelf, niet iemand anders, inzetten voor God.* Het uitgangspunt blijft onverminderd hetzelfde. We verwachten grote dingen van God, dus ondernemen we dingen – of ze nu groot of klein zijn – voor Hem.

De nieuwe gemeente Wageningen De Ontmoeting is anders dan de gemeente Ede Op Doortocht, die hen ondersteunde. Peter Stoter vertelt vanuit de baptistengemeente Ede Op Doortocht hoe hij dit heeft ervaren.

“De baptistengemeente in Ede kent een traditie van gemeentedeling. Ze komt zelf voort uit Arnhem, is gedeeld naar Veenendaal, zelf (positief) gesplitst binnen Ede en hier dan het initiatief in Wageningen. Vanuit Ede mochten we het verlangen vanuit de leden zelf op bescheiden schaal faciliteren en ondersteunen. Het is mooi om te zien als Gods Geest aan het werk is. Het begin was best zoeken, nieuwe vormen en soms anders dan je misschien zelf zou kiezen. Maar ook vertrouwen dat de pioniers een weg zouden vinden met hun Heer.

Toen de Ontmoeting meer en meer vorm kreeg, leek het de raad verstandig te adviseren een voorganger voor Wageningen te zoeken ter ondersteuning en verlichting van het vele werk. Met Jaap werd een ervaren en gepassioneerd man in huis gehaald. De Ontmoeting kreeg steeds duidelijker vorm. En nu 6 jaar later? Een nieuwe gemeente is ontstaan, anders dan Ede, maar met een eigen plek en profiel passend in het Wageningse. Zo werkt God op verschillende manieren om mensen in deze wereld te bereiken met zijn goede nieuws.

Een enthousiaste groep mensen heeft zich enorm en langdurig ingezet om deze gemeente mede mogelijk te maken en daar zijn wij blij mee. Maar zoals Paulus al schreef aan de Korintiërs: het is niet belangrijk wie plant of wie begiet; alleen God is belangrijk, want Hij doet groeien. Vanuit Ede wensen wij daarom met vertrouwen de Ontmoeting zijn zegen en groei toe.”

4. Een startraket en een kerstpakket. Het verhaal van vier jaar gemeentestichting in het Oude Noorden in Rotterdam

Sibbele Meindersma

“Vanavond begint de tentcampagne! Om 6 uur in de blauwwitte tent. We zijn om 8 uur klaar, dus je hoeft je favoriete *soap* niet te missen!” Omroeper is Sibusiso, wat in de Zoeloetaal ‘zegen’ betekent. Hij en ik lopen met de megafoon vrolijk door de zanderige straten van Madadeni in Zuid-Afrika. Zo nu en dan krijgen we instemmende reacties terug van de mensen die voor hun golfplaten huisjes zitten. Het belooft een mooie avond te worden.

Vorige week hadden we de tent al opgezet. Vandaag zijn we met een groepje gemeenteleden in onze blauwe VW-bus naar deze nieuwe wijk van het *township* getrokken om een begin te maken met het stichten van een gemeente. Vanaf nu zullen we twee weken lang iedere avond een dienst houden, met luide keyboard-muziek, uitbundige zang en dans en veel preken. Reken maar dat er veel mensen zullen komen. Ik ben enthousiast over wat dit handjevol gelovigen in staat is te doen voor het koninkrijk van God.

Inmiddels werk ik vier jaar in het Oude Noorden in Rotterdam aan een initiatief van gemeentestichting. Er is een wereld van verschil tussen de Zuid-Afrikaanse en de Nederlandse context, dat heb ik in die periode wel ontdekt. Maar mijn enthousiasme over missionair bezig-zijn is er niet minder door geworden. Van dat enthousiasme over wat er in mijn leven en geloof én in het Oude Noorden is gebeurd wil ik in deze bijdrage iets delen.

Ik begin met terugkijken op mijn leven vóór Rotterdam. Hoe kwam ik hier terecht? Daarna vertel ik over mijn eerste stappen op het gebied van gemeentestichting in het Oude Noorden. Vervolgens passeren een

aantal thema's de revue die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van het initiatief: de vieringen, de vorming van een team, het bouwen aan relaties en het contact met omliggende gemeenten. Ik trek hier en daar lessen uit mijn ervaringen, die ik tot slot samenvat.

Een stippelijntje naar het Oude Noorden

Ik knijp mezelf nog weleens in de arm: woon ik echt in Rotterdam en werk ik aan een missionaire gemeenschap? Dit avontuur lag niet voor de hand. *Ik had als geboren Fries nog nooit in een grote stad gewoond.* De Erasmusbrug kende ik alleen van foto's en ik was geen fan van Feyenoord. Ik was afgestudeerd theoloog en stond voorgesorteerd voor het predikantschap in een bestaande gemeente. En toch, als ik nu terugkijk op mijn jaren vóór Rotterdam, zie ik hier en daar momenten die deze kant op wijzen.

Als student woon ik met twee anderen op de tiende verdieping. Een paar verdiepingen onder ons komt een moeder wonen, die ik via de kerk heb leren kennen. Zij is recent gescheiden en geestelijk niet stabiel. Ik bied aan weleens op haar zoontjes te willen passen, een aanbod waar ze grif gebruik – en achteraf gezien wat misbruik – van maakt. Ik heb mijn buurtgenoten al in het vizier.

Na ons trouwen in 2010 huren mijn vrouw Minke en ik een huis van gemeenteleden. De eigenaren zelf wonen twee huizen verderop. Zij hebben een bijzondere rol in die straat, zo merken we al gauw. Ze kennen bijna alle burens en genieten bij hen veel waardering. Tijdens verjaardagen zit de kamer vol met mede-straatbewoners. De man volleybalt sinds jaar en dag bij de recreatieve volleybalvereniging in de buurt. De vrouw bezoekt al ruim twintig jaar wekelijks een aandacht behoevend echtpaar schuin tegenover ons, waarvan nu alleen de man nog leeft. Wij rollen gemakkelijk hun netwerk binnen en genieten hiervan. We gaan mee volleyballen, nodigen ook een keer burens uit op mijn verjaardag en doen mee aan de buurtbarbecue. Onze huiseigenaren worden zo een inspiratiebron voor ons. Ik ontdek dat dit alledaagse samenleven mijn hart heeft: contact leggen, luisteren, trouw

zijn, genieten van de ander, omzien naar zwakkeren, je leven en dus ook je geloof delen. Ik herinner me bovendien dat mijn ouders dit vroeger eigenlijk ook altijd deden. Er waren thuis vaak mensen die meeaten. Mijn moeder bezocht trouw mensen in de buurt die het lastig hadden en wist hen soms zover te krijgen dat ze megingen naar de kerk. Het is me eigenlijk nooit zo opgevallen, maar bewogenheid met de zwakkeren in de samenleving kreeg ik van huis uit al mee.

Een sleutelperiode in mijn ontwikkeling is een buitenlandstage bij de Zoeloes in Zuid-Afrika (2011-2012). In de inleiding verwijs ik er al naar. Dit jaar wordt steeds meer een *gap year* voor Minke en mij, een jaar van gebed en bezinning richting de toekomst. We hebben veel contact met een Afrikaanse zendeling, wiens hart vol is van het belang van gemeentestichting, discipelschap en leiderschap. Het spreekt me aan om te denken in kansen en uitbreiding. Het vuur van Zuid-Afrika, land van onbegrensde mogelijkheden, krijgt vat op mij. Daar doorheen is God met mij bezig. *Minke en ik bidden veel voor 'vision' voor ons leven: wat is Gods plan voor onze toekomst?*

Onze terugkeer naar Nederland nadert en een concreet antwoord voor onze toekomst hebben we nog niet ontvangen. Dan komt mij de vacature voor 'teamleider' van een initiatief van gemeentestichting in het multiculturele Oude Noorden in Rotterdam onder ogen, uitgaande van de Unie van Baptistengemeenten (zie kader). De klik is er direct, al aarzel ik nog wel: kan dit voor mij zijn? Mijn omgeving moedigt me aan: "Solliciteer gewoon; als het van God is, dan krijg je de functie."

Minke en ik verhuizen in september 2012 naar de Bloklandstraat in Rotterdam-Noord. Hoe meer ik erover nadenk, des te meer ik geloof dat deze keuze niet louter impulsief was. God had de hand erin en bereidde deze voor. Er loopt een stippelijntje door mijn leven deze kant op.

Twee sporen in Rotterdam

Naar aanleiding van intervisiegesprekken met baptistengemeenten in de Randstad wordt in 2005 door de gemeenten samen met de Unie een tweesporenbeleid uitgezet: vernieuwing van bestaande gemeenten die hiervoor open staan en een nieuw spoor van gemeentestichting (zie de inleiding van dit boekje). Rotterdam is de eerste stad waarin het tweesporenbeleid praktisch wordt. Baptistengemeente Rotterdam-Centrum wordt in staat gesteld een parttime gemeentewerker aan te stellen en er worden plannen gemaakt voor twee pioniersplekken. Twee studenten aan het Seminarium, Wietse van der Hoek en Daniël Sminck, brengen voor hun afstudeeronderzoek de kerkelijke aanwezigheid in Rotterdam in kaart.¹ Zij komen tot de conclusie dat het Oude Noorden en Vinex wijk Carnisselande² de aangewezen wijken zijn voor gemeentestichting. De Unie neemt de aanbeveling over en plant voor deze twee wijken een initiatief van gemeentestichting. Voor beide initiatieven wordt een 'teamleider gemeentestichting' gezocht voor één dag per week, voor de periode van zeven jaar.³

Een jaar om het vak te leren

Als onderdeel van het sollicitatieproces neem ik deel aan de 'Loopbaanadviesdag Missionair Pionieren'.⁴ Ik krijg het advies om genoeg tijd te nemen voor het opdoen van missionaire ervaring. De Unie geeft me daar vervolgens een jaar de ruimte voor. Ik heb zo de tijd om te leren over gemeentestichting en ook om te wennen aan het leven in een grote stad.

Samen met mijn coach Oeds Blok maak ik een leerplan. Ik vind gemeentestichter Nico van Splunter van Geloven in Spangen bereid

¹ Wietse van der Hoek en Daniël Sminck, *Zoek eerst het koninkrijk van God... Gemeentestichting in Rotterdam*. (afstudeerscriptie Seminarium van de Unie van Baptisten in Nederland) 2010.

² Gemeentestichting in Carnisselande door de Unie is uiteindelijk niet van de grond gekomen doordat geen pionier kon worden gevonden.

³ De eerste drie jaar werd dit aangevuld met een extra dag per week, die voor rekening van de omliggende gemeenten kwam.

⁴ Zie voor informatie over de 'Loopbaanadviesdag Missionair Pionieren': www.kerklab.nl/training.

om mij drie maanden te begeleiden.⁵ Ik voer met hem gesprekken over vragen als ‘Hoe is het om in een grote stad te wonen?’, ‘Waar begin je?’, ‘Hoe leg je contact met mensen?’, ‘Hoe kun je vrijwilligers inzetten?’ en ‘Hoe ga je om met financiën?’ Ook bezoek ik activiteiten van Geloven in Spangen, zoals het ‘Kleuterfeest’ en vieringen. Spangen vormt zo een plek waar ik op ongedwongen wijze ervaring op kan doen.

Minke en ik maken ook kennis met *Urban Expression*, netwerk voor creatieve gemeentestichting in achterstandswijken, waarbij ons initiatief is aangesloten.⁶ De voorbeelden van gemeentestichtingsteams elders in het land zijn inspirerend. De teams vinden elkaar in een aantal waarden, die voortkomen uit jarenlange ervaring in Engeland. De waarden zijn echter theorie voor mij op dat moment. Ik heb nog wel wat tijd nodig om die me toe te eigenen.

Ik ben de Unie dankbaar voor de mogelijkheid die ze me gaf om mij te ontplooien en te ontwikkelen. Het eerste jaar vormde voor mij een onmisbare schakel tussen studie en stage enerzijds en werk anderzijds. Het haalde de druk ook enigszins van de ketel. *Ik moedig kerken aan het voorbeeld van de Unie te volgen en hun pioniers de tijd te gunnen het werk in te groeien.*

De wijk leren kennen

Ik heb ondertussen wel begrepen wat de eerste stap is als je een gemeente wilt stichten: leer de wijk kennen. Maar waar begin je? Het Oude Noorden is groot (bijna 17.000 inwoners), druk en onoverzichtelijk. Ik heb niet echt een duidelijk plan en doe datgene ‘wat mijn hand vindt om te doen’. Door assertief te zijn in het dagelijks leven en zo nu en dan over een drempel heen te stappen, doe ik mooie contacten op. Maar soms ontstaan die ook als vanzelf. We krijgen nieuwe burens. Een groep jongens staat rond een bankstel op de stoep voor het huis. Het meubel kan niet naar boven want de trap is te smal,

⁵ Zie www.geloveninspangen.nl.

⁶ Zie www.urbanexpression.nl.

zo blijkt als ik me voorstel. Omdat het al avond begint te worden en de tijd begint te dringen, stel ik voor om naar de tegenovergelegen apotheek te lopen en te vragen of het bankstel daar een nacht mag staan. Zo gezegd, zo gedaan en het mag. Ik nodig de buurjongen direct uit voor onze *housewarming party*. Zijn vriendin en hij zijn er en we krijgen een goede band.

In diezelfde tijd ligt er een envelop van de gemeente Rotterdam op de mat, met daarin een uitnodiging voor een informatieavond over de ‘doorbraak van de Bloklandstraat’. Onze straat is doodlopend en daar moet verandering in komen voor een betere doorstroming van het verkeer en minder overlast door hangjongeren. Hoewel de doorbraak helemaal aan het andere uiteinde van de straat plaatsvindt, besluit ik op deze uitnodiging in te gaan, gewoon om mensen te leren kennen. Onwennig loop ik wijkgebouw Het Klooster binnen. Nadat mij het zaaltje is gewezen, stuit ik direct op een inschrijffijl voor een geplande buurttuin. Hier heb ik wel interesse in en ik noteer mijn naam. Tijdens de avond lopen de emoties hoog op over de sloop van ‘goede huizen’ en alle andere plannen van de gemeente en ik voel me als een kat in een vreemd pakhuis. Maar de mensen die tijdens de vergadering nog zo boos zijn, blijken in de pauze eigenlijk heel aardig. Ik heb van tevoren niet kunnen bevroeden dat deze vergadering het begin vormt van mijn betrokkenheid bij de buurttuin en de vele leuke contacten en relaties die daaruit voortvloeien.

Het valt me op dat ik als ‘wijkdominee’ bij maatschappelijke organisaties eigenlijk altijd gastvrij wordt ontvangen. *Iedereen die een bijdrage wil leveren aan een betere samenleving is van harte welkom in Rotterdam.* Ik leer veel over de wijk door gesprekken met de huisarts, de wijkagent en leerkrachten van een basisschool. Met wijkopbouwwerker Ed ontstaat zelfs direct een mooie samenwerking. Op Hemelvaartsdag 2013 en de twee jaren erna planten baptisten uit de regio samen met wijkbewoners geraniums in bloempotten en geveltuintjes.

Niet alles is in die eerste periode in het Oude Noorden altijd positief. Achteraf vraag ik me af of ik soms niet te hard van stapel liep. Ik had

misschien nog wel meer kunnen profiteren van de vrijheid die het eerste jaar me bood. Terugkijkend zie ik een rusteloosheid en plichtsbesef die niet altijd gezond waren. Daardoor was het plezier weleens weg. Gelukkig was er een coach die me hielp om te plannen. Weten wanneer je genoeg gewerkt hebt en je daar dan ook aan houden, dat zal een leerproces blijven.

Vieringen

Ik zoek ook contact met kerken en christenen in de buurt. Minke en ik worden gastvrij ontvangen door de mensen van kinderwerkorganisatie *Kingswork*, onderdeel van Wijkpastoraat Oude Noorden.⁷ Door middel van hun bidstond voor de wijk ('Bid-en-eet') leren we elkaar goed kennen. Op persoonlijk en geestelijk gebied is er een klik tussen ons, waardoor we ons ineens minder alleen voelen in de wijk.

Onze nieuwe vrienden van de Bid-en-eet-groep vertellen ons dat ze al een tijd het verlangen hebben om christelijke vieringen in de wijk te beginnen. Reden was dat de afgelopen periode verschillende moeders tijdens de kinderclub aanwezig bleven en zij hen ook iets wilden bieden. Tot nu toe ontbreekt het echter aan mogelijkheden om hiermee iets te doen. Ik zie een kans tot samenwerking, maar zwengel dit niet direct aan. Ik ben beschroomd om mij als nieuwkomer aan hen op te dringen. De gedachte dat ik *zelf* iets wil (en moet?) beginnen speelt vermoedelijk ook een rol. Later vertellen zij dat ook zij mij niet te snel hadden willen 'kapen' voor hun plannen. Zo draaien we een beetje om elkaar heen.

Een van de leden van de gebedsgroep nodigt me uit om samen eens langs te gaan bij een gemeentestichter, die met vieringen is begonnen in een andere wijk. Deze laatste vertelt zo'n hoopvol verhaal dat we besluiten met Kerst te proberen zelf een viering te organiseren voor

⁷ Wijkpastoraat Oude Noorden profileert zich met name op diaconaal gebied, zoals met een inloophuis, kringloopwinkels en (kinder)vakanties en organiseert ook christelijke vieringen. *Kingswork* is de tak die kinderwerk doet. Zie verder www.wijkpastoraatoudennoorden.nl en www.kingswork.nl.

‘onze’ moeders. Ik voel mij tijdens deze kerstviering meer gast dan organisator. Maar de bijeenkomst wordt zeer positief ontvangen en we kunnen eigenlijk niet anders dan er met Pasen en Pinksteren een vervolg aan geven. Zo ontstaat ‘Christelijke vieringen Oude Noorden’, dat kortgeleden de naam ‘Bless Oude Noorden’ kreeg.⁸

Hier leer ik de wijsheid van een van de waarden van *Urban Expression*, namelijk om aan te sluiten bij dat wat er al is.⁹ *God is al lang bezig in het Oude Noorden en ik mag meewerken aan een volgende stap.* De pijn om mijn eergevoel aan de kant te zetten, verandert al gauw in dankbaarheid voor wat God geeft.

Teamvorming en leidinggeven

Een half jaar nadat Minke en ik in Rotterdam zijn komen wonen, krijg ik een email van een echtpaar uit het noorden van het land dat geïnteresseerd is in ons project. Ze overwegen serieus om naar Rotterdam te verhuizen en zich bij ons team aan te sluiten. Hij heeft een Afrikaanse achtergrond, zij is Nederlandse en ze hebben twee kinderen. Dit belooft multiculturaliteit in ons team en ook stabiliteit, want met kinderen verhuis je alleen als je echt een goede reden hebt. Het is bijna te mooi om waar te zijn en ik ben erg enthousiast. Uiteindelijk zien ze er toch van af om naar Rotterdam te komen, om goede redenen.

De zoektocht naar teamleden in het Oude Noorden verloopt moeizaam. De buurtgenoten die samen met mij de vieringen organiseren, hebben hier toch andere verwachtingen van dan ik. Ze hebben niet de tijd, energie en visie, om samen een gemeentestichtingsteam te vormen. Als dit duidelijk wordt, ben ik teleurgesteld en zoek ik contact met Matthijs Vlaardingebroek van *Urban Expression*. Hij constateert nuchter: “Jullie staan er gewoon heel

⁸ Zie voor de Facebookpagina: www.facebook.com/blessoudenoorden.

⁹ De waarde van *Urban Expression* luidt voluit: ‘Wij respecteren anderen die naast ons werken in de (binnen)stad en zijn dankbaar voor de fundamenten gelegd door velen in de generaties voor ons.’ Zie voor de waarden www.urbanexpression.nl.

verschillend in. Wees dankbaar voor de mensen die God je geeft en voor hun inzet. Zouden zij niet een startraket kunnen zijn die jou helpt de ruimte in te komen, maar dan zelf weer naar aarde afdaalt? Een team is niet maakbaar. Als je teamleden wilt, kun je daar alleen om bidden.” Dit advies geeft mij lucht. Mijn invloed op het teamvormingsproces is maar beperkt. Uiteindelijk brengt God mensen op je weg. Dat heeft Hij ook gedaan. Ik heb in de vier jaar dat ik in Rotterdam ben steeds helpers gehad.

Inmiddels lijkt er, na vier jaar, wel een team te ontstaan. Proactiviteit van mijn kant en een organisch groeiproces probeer ik hierin naast elkaar te laten staan. Ik neem initiatief voor gemeenschappelijke activiteiten en visievorming en hoef niet precies te bepalen hoe het team eruitziet. Dit laatste is afhankelijk van het verlangen en de mogelijkheden van ieder van de betrokkenen. Duidelijkheid hierover is echter wel van belang. Tijdens de eerste visiebijeenkomst hebben we daarom eerlijk naar elkaar uitgesproken (‘beloofd’) wat we van elkaar mogen verwachten. Het werken aan *teambuilding* is een van de speerpunten van de komende tijd.

Onze visie is ondertussen in ontwikkeling. We zetten in op het bouwen van eigen netwerkjes in de buurt, bijvoorbeeld in de eigen straat of door vrijwilligerswerk. Deze netwerkjes willen we verbinden door de christelijke vieringen, waar we mensen voor kunnen uitnodigen. Doel is dat we als gemeenschap zo een familie én een tempel in de wijk zijn: we zijn een plek waar iedereen welkom is en waar mensen God kunnen ontmoeten. Zo zijn we Jezus’ vertegenwoordigers in de wijk.

Het teamvormingsproces is niet eenvoudig, maar heeft mij wel gevormd op persoonlijk gebied en op het gebied van leiderschap. Ik heb van nature een groot vertrouwen in anderen en heb de neiging me van hen afhankelijk te maken. Als beoogde teamleden op de rem trappen, zie ik mij genoodzaakt om ook vaart te minderen. Veel van mijn keuzes worden gedreven door de angst om anderen kwijt te raken. Daardoor dreig ik verlamd te raken. Met behulp van coaching ben ik

mij van deze mechanismen bewust geworden en zoek ik vanuit mijn eigenwaarde, die ten diepste voortkomt uit Gods liefde, meer mijn eigen koers. Ik weet ten diepste wel welke koers we moeten varen en neem deze eigen mening meer serieus. Ik ontdek meer en meer dat als ik beweeg, ook anderen om mij heen in beweging komen. Sommigen haken af en anderen haken juist aan, omdat ze worden geïnspireerd door de visie en de dingen die gebeuren.

Bouwen aan relaties

Ik ben op zoek naar vervoer voor een grote barbecue naar de Kralingse Plas, als ik plotseling aan de overbuurman denk: hij heeft een wit busje! Ik zie hem voorbij lopen en klamp hem aan met mijn vraag en met resultaat. Hij wil graag helpen. Op de bewuste zondagmiddag zitten we samen in de auto. Ik vertel dat ik 'een soort' dominee ben. *“Een dominee? Dat is toevallig! Ik geloof ook en ga naar de kerk; alhoewel, ik ga al een poos niet meer.”* Dat is een leuke verrassing! Ik nodig hem uit voor de barbecue. Dat lukt nu niet, hij moet de boekhouding doen, maar haalt ons straks weer op. Een paar dagen later nodig ik hem uit voor een Bijbelstudie voor geïnteresseerden in de wijk. Hij denkt hierover na, maar ik krijg uiteindelijk geen antwoord. Een paar maanden later stuur ik hem nog een sms'je, met het voorstel om samen een kopje koffie te drinken. Hij belooft contact op te nemen. Inmiddels zijn we een jaar verder. We groeten elkaar vriendelijk en maken soms een praatje.

Gemeentestichting is een weinig voorspelbare activiteit, zo heb ik de afgelopen jaren ondervonden. Dat geldt voor teamvorming en zeker ook voor het bouwen aan relaties en een gemeenschap. Mijn indruk is dat mensen in onze wijk zich niet gemakkelijk binden. Aansprekende activiteiten worden goed bezocht, maar het enthousiasme kan ook snel weer verdampen. Relaties zijn vaak onderhevig aan schommelingen. Het ene moment kunnen ze heel intensief en diepgaand zijn en het volgende moment lijken ze bijna te zijn verdwenen.

Door ervaringen als bovenstaande heb ik geleerd om hier nuchter in te staan. Ik zie dat ik nog weleens te gretig ben in contacten. Ik wil te snel

en te veel en dit werkt gemakkelijk averechts, waardoor het contact soms helemaal stil komt te liggen. Ik ben nog steeds wel assertief in relaties en probeer de bal dan weer bij anderen te laten liggen. Wil hij of zij meer contact? Is hij of zij geïnteresseerd in onze activiteiten? Zo ja, dan gaan we rustig met elkaar door; zo nee, dan zijn we ‘even goede vrienden’. Ik zoek hierin steeds de hand van God. Welke mensen stuurt Hij op ons pad? Welke mensen heeft Hij in deze stad (Handelingen 18:10)? Uiteindelijk is Hij het die harten van mensen beweegt tot liefde voor Hem (‘besnijdt’, Deuteronomium 30:6), zo houd ik mezelf voor. God vraagt van ons trouw en geduld: trouw je plek innemen in je omgeving en zoeken waar Hij werkt.

Kerken in de regio

Kort voor de kerst staan ze plotseling op de stoep, twee gemeenteleden van baptistengemeente Dordrecht. Ze hijsen twee grote dozen de trap op. Deze zitten vol met cadeautjes die gemeenteleden erin hebben gestopt: een kinder-cd, een mok, chocola, veel kaartjes en zelfs de opname van een door de gemeente zelf ingezongen zegenlied voor ons. We worden er warm van!

Een van de doelen van het pionierende initiatief in het Oude Noorden is het inspireren van bestaande kerken. Ik geloof echter ook dat die bestaande kerken voor het slagen van gemeentestichting van vitaal belang zijn. Gemeentestichting inspireert gemeenten om nieuwe wegen te gaan én gemeenten bieden stabiliteit en steun aan pioniers. Daarom investeer ik vanaf het begin in de relatie tussen beide. Ik ga regelmatig voor in de vier baptistengemeenten die ons initiatief ondersteunen: Dordrecht, Pernis, Spijkenisse en Rotterdam-Centrum.¹⁰ Tijdens de dienst vertel ik dan vaak iets over de ontwikkelingen in het Oude Noorden. Ook schrijf ik maandelijks een column voor de kerkblaadjes

¹⁰ Daarnaast wordt Bless Oude Noorden ook ondersteund door de baptistengemeente Apeldoorn, waar Minke en ik een aantal jaar lid van zijn geweest.

over mijn belevenissen. Ik ontdek dat ik plezier heb in het schrijven en dit wordt nog vergroot door de enthousiaste reacties die ik ontvang.

De relatie tussen het Oude Noorden en de gemeenten krijgt vaste vorm door de oprichting van een ‘supportgroep’. Iedere gemeente vaardigt een lid hiervoor af; een stafid van de Unie maakt de groep compleet. Het uitkristalliseren van de precieze taak van de supportgroep neemt wat tijd in beslag. Uiteindelijk komen we erop uit dat deze tweeledig is. De supportgroep functioneert als klankbord van buiten voor mij. Ik deel met de groep wel en wee op persoonlijk en professioneel gebied. De supportgroep helpt mij onder meer om beide gebieden in balans te houden. Daarnaast vormen de individuele leden het lijntje naar hun gemeente en vice versa.

Het is goed om te merken dat het initiatief van gemeentestichting leeft in de gemeenten en dat men erbij betrokken is. Hun enthousiasme vormt een flinke steun in de rug.

Tot slot

Ik zie mijzelf in het Oude Noorden nog niet zo snel gebruik maken van een megafoon en wekenlange diensten in een blauwwitte tent. Maar het enthousiasme over het evangelie en over de verbreiding ervan nam ik vanuit Zuid-Afrika mee naar Nederland.

Ik zoek naar een manier van evangelisatie die in de postchristelijke Nederlandse context past. De waarden van *Urban Expression* helpen hierbij. Nadruk ligt op het leggen van contacten en het bouwen aan relaties. Relaties ontwikkelen zich langzaam. Vertrouwen komt te voet. Er ligt dan ook enorme kracht in het samen wonen en leven in dezelfde buurt. Iedere keer als je elkaar tegenkomt in de supermarkt metsel je weer een steentje in de muur van vertrouwen. Waar vertrouwen is, daar ontstaat openheid om je leven te delen en ook je geloof.

Mijn gebed is altijd geweest en is nog steeds: “Heer, brengt u de juiste mensen op mijn pad.” In mijn zoektocht rond het vormen van een team werd dit gebed echt een zaak van vertrouwen. Ik kon niet anders

dan het uit handen geven. Er was geen garantie dat dit team zou gaan ontstaan. Het team kwam, toen ik het los had gelaten en het bijna niet meer verwachtte.

Een belangrijke les voor mij is dat ik mag werken met wat aanwezig is. God vraagt niet meer van mij dan dat. Ik mag aansluiten bij het kinderwerk van *Kingswork* en de bijhorende gebedsgroep. Toen ik dit eenmaal had ontdekt, gaf dit ook duidelijkheid voor de toekomst. Dat wat er al is, vormt vaak een goede richtingaanwijzer voor de koers die je mag varen.

Bestaande gemeenten horen ook bij ‘wat er is’. Initiatieven van gemeentestichting hebben een gezonde zelfstandigheid nodig, maar dienen zich wel tot kerken te verhouden. *Bestaande gemeenten en pionierende gemeenschappen hebben beide een belangrijke rol in Gods koninkrijk*. Laten zij elkaar opzoeken, zonder elkaar in de weg te zitten. Mijn ervaring is dat er dan een vruchtbare wisselwerking kan ontstaan.

Een pioniersplek laat de pionier zelf niet onberoerd. Als je alleen bent in een totaal nieuwe omgeving, ben je helemaal op jezelf aangewezen. Je bent je eigen instrument. Dit dwingt je om over drempels heen te stappen en jezelf te ontwikkelen. De vier jaren in Rotterdam hebben mij meer zelfvertrouwen en vrijheid gegeven en dit proces is nog steeds bezig. Ook mijn geloof is erdoor ontwikkeld. Ik word bemoedigd door hoe God de weg naar Rotterdam al voorbereidde en daarna doorging met mij en Bless Oude Noorden. Ik zie dan ook vertrouwend en vol nieuwsgierigheid uit naar de jaren die zullen komen.

Hoe is het initiatief voor gemeentestichting in het Oude Noorden ontstaan en hoe heeft de baptistengemeente Rotterdam-Centrum dit ervaren? Piet Baas vertelt erover.

“De betrokkenheid van de Baptistengemeente Rotterdam-Centrum bij het werk van Sibbele Meindertsma is, zoals hij in zijn artikel al memoreert, terug te voeren op het initiatief dat de Unie van Baptistengemeenten in 2002 ontplooidde met betrekking tot de problematiek van kleine gemeenten in grote steden in het westen

van Nederland. Tijdens de gesprekken die in die periode door een aantal gemeenten werden gevoerd bleek dat die problematiek in grote lijnen terug te voeren was op de vergrijzing van de gemeenten en mede daardoor de geringere mogelijkheden om menskracht in te zetten bij het naar buiten treden (missionair bezig zijn) in de wijken rond onze locaties.

Toen zich in 2012 de gelegenheid voordeed om direct betrokken te raken bij het project 'Oude Noorden' (zoals dit al snel werd genoemd) heeft de gemeente dit met beide handen aangegrepen.

Inmiddels zijn we nu al weer vier jaar verder. In de afgelopen jaren hebben we Sibbele leren kennen als een gedreven mens inzake geloof en samenleving. Binnen de gemeente is er duidelijk meer belangstelling en bereidheid tot inzet voor het werk ontstaan. Zeker, er zijn wat teleurstellingen geweest, maar zaken gaan nu eenmaal niet altijd zoals we zelf graag zouden zien. In dit specifieke werk zien we dan ook duidelijk dat God wel degelijk in onze samenleving, hoe multicultureel die ook mag zijn, aanwezig wil zijn en zijn handen niet van ons afrekt. We zijn dan ook uitermate nieuwsgierig naar de verdere gang van zaken in het Oude Noorden van Rotterdam.”

5. De kunst van ontmoeting. Het verhaal van de Buurtkerk Soesterkwartier

Oeds Blok

De ‘sprong’

Najaar 2006. Samen met de wijkdiaken van de baptistengemeente waar ik voorganger ben, ontmoet ik een maatschappelijk werker van het Leger des Heils. Ze vertelt verhalen over kwetsbare gezinnen in het Soesterkwartier, de buurt waar wij al sinds 1995 wonen. Het verhaal van een moeder met kinderen van verschillende mannen, die het huis niet uitkomt omdat ze geen oppas heeft. Op nog geen 100 meter van ons huis. Luisterend naar waar Jezus over spreekt, kan ik niet meer doen alsof ik van niks weet. Wat ik ermee kan, weet ik ook niet.

In de loop van de jaren ontstaat er een onrust in mij. Als ik door mijn buurt fiets, denk ik: “Wat ik echt wil, is hier helemaal overnieuw beginnen met een kleine gemeenschap.” Ik voel een dilemma: blijven waar ik ben of misschien met mijn gezin naar een grote stad als Rotterdam verhuizen? In het voorjaar van 2011 leg ik mijn dilemma voor aan iemand bij een kleinschalige conferentie van *Incarnate* in Engeland.¹ Hij vraagt: “Wat voor netwerk heb je waar je nu woont?” Ter plekke weet ik wat ik moet doen. Ik moet blijven waar ik ben en tegelijk het roer helemaal durven omgooien door afscheid te nemen als voorganger. In deze bijdrage vertel ik het verhaal van de ontwikkeling van de Buurtkerk Soesterkwartier in seizoenen en over mijn eigen ervaringen en proces hierin.²

¹ Zie www.incarnate-network.eu. *Incarnate* is een netwerk in Engeland van met name Baptisten pioniers.

² De ervaringen in het Soesterkwartier beschreef ik thematisch in het artikel ‘Nieuwe vormen van gemeenschap. Het verhaal van drie jaar pionieren in het Soesterkwartier.’ in: *Soteria. Kwartalblad voor evangelisch-theologische bezinning* 33^e jaargang nr. 1 (Dordrecht: Merweboek, 2016) 7-27. Ik schreef in Oeds Blok en Matthijs Vlaardingebroek; *Survivalgids pionieren. Praktijkverhalen*

Het blijkt voor ons gezin een goede keus om te blijven waar we zijn. Het Soesterkwartier is voor ons een thuis waarin we allereerst zelf veel ontvangen. De oudsten van de gemeente geven aan dat ze willen meeleven en mij willen ondersteunen in de roeping die ik voel. Ze zeggen er direct bij dat ze mij niet gaan betalen om dit te doen. Zo wordt deze stap voor mij een ‘sprong’ en een avontuur van geloof omdat ik ander betaald werk moet zien te vinden. Ik heb een soort ‘Abrahamgevoel’: op weg gaan omdat je een stem hoort, zonder te weten waar je uitkomt. In mei 2011 deel ik op een ledenvergadering mijn voornemen. Als reactie gaat iemand uit de gemeente staan en zegt zoiets als: “Als dit je roeping is, dan kunnen we je alleen maar steunen.” Iedereen staat op en er klinkt een spontaan applaus!

Voor mijzelf en voor de oudsten schrijf ik het visiedocument ‘Pionier gemeenschap Soesterkwartier’. Ik ga in op vragen als: is een pionierende gemeenschap nodig en hoe kan de verbondenheid met de baptistengemeente vorm krijgen? Als motivatie verwoord ik: “We zien in de wijk dat veel mensen ver af staan van de kerk en van het christelijk geloof. Een christelijke pionierende gemeenschap kan nieuwe manieren zoeken om hier de verbinding te leggen door naar de mensen toe te gaan waar zij zijn. De grondmotivatie hiervoor is Gods missie in de wereld, om ieder mens te zoeken met zijn liefde.” Ik spreek mijn hart uit: “Het zoeken van wat kwetsbaar is, aan de marge, dat is wat specifiek mijn hart heeft.” Met behulp van dit document raken we in gesprek en ook spreek ik met collega’s van de kerken in de wijk.

“Wie gaat er ook voor?”

Ik kies ervoor om eens in de maand bij iemand van de baptistengemeente thuis in de wijk een open huis te organiseren om te kijken of er mensen willen meedoen met pionieren in de wijk. We luisteren naar elkaars verhalen en dromen en leren elkaar kennen. Verrassend is dat een groep van vier studenten van de Wittenberg in de wijk komt wonen en zich geroepen voelt om zich aan te sluiten! Zij

van creatieve gemeentestichting (Arnhem: V.O.F. Vindingrijk, 2016) o.a. over het bouwen van een ‘wij’, leiderschap en structuur geven aan de gemeenschap.

zullen een belangrijke rol krijgen in het kernteam. Mensen van het team Kruiskamp (zie hoofdstuk 2 in dit boekje) komen vertellen over hun belevenissen. Zo krijgt de groep een indruk van creatieve gemeentestichting. Voor de meesten is dit een compleet nieuw idee.

Matthijs Vlaardingerbroek, mijn coach vanuit *Urban Expression*, zegt: “Nu moet je de lat hoog leggen en kijken wie er blijft. Kijk niet naar de gaven van mensen, maar kijk naar de toewijding.” Eind augustus 2012 komen we bij elkaar en deel ik mijn visie. Het wordt een avontuur van geloof, in vertrouwen op God. Het wordt niet de kerk die het beste bij onszelf past, maar die past bij de mensen in de wijk. Ik ben niet hun voorganger. Ik wil een meerstemmige gemeenschap praktisch maken en zo leidinggeven dat dit tot bloei kan komen.³ Ik zet me hierbij ook wel af tegen de afhankelijkheid van een dominee of ‘religieuze specialist’, waarbij vele gaven van God in de gemeente onontdekt kunnen blijven. Op een gegeven moment zeggen Ria en haar man Michiel: “Wij gaan ervoor.” Ze kijken de kring rond en vragen: “Wie gaat er ook voor?” Het moment waarop de groep – veertien volwassenen en zo’n tien kinderen – wordt gevormd. Een soort ankermoment waarbij ik Gods aanwezigheid merk.

³ Vgl. het document ‘Gemeentestichting: een baptisten perspectief’ dat ik met hulp van anderen schreef in 2006, met zeven baptisten waarden, waaronder ‘beweging’: ‘Wij geloven in begaafde leiders en in het priesterschap van alle gelovigen. ... Wij geloven in een beweging van heel de begaafde gemeente waarin begaafde leiders dienend vooropgaan.’ www.baptisten.nl/voorgemeenten/toerusting/pionieren/36-mgo/toerusting/pionieren/104-visie-op-gemeentestichting. Zie ook Stuart & Sian Murray, *Multi-voiced Church* (Milton Keynes: Paternoster, 2012). Vgl. verder mijn slothoofdstuk in een ander deel van de Baptistica Reeks in reactie op de diverse bijdragen in Jan Martijn Abrahamse & Wout Huizing (red.): *Van onderen! Op zoek naar een ambtstheologie voor een priesterschap van gelovigen* (Baptistica Reeks) (Amsterdam: Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2014), 156-164.

Het eerste seizoen: ruimte om te verkennen (2012-2013)

In het eerste seizoen is er veel ruimte om te verkennen in de wijk en elkaar te leren kennen. Het werkt ongeveer zo dat ieder in de wijk doet wat bij hem of haar past. We leren elkaar kennen als groep door onze levensverhalen te vertellen. Coaching van Matthijs Vlaardingebroek helpt ons om gaandeweg meer uitgesproken te durven zijn naar elkaar. Vanaf oktober gaan we experimenteren met vieringen, elke eerste en derde zondag van de maand. Voor de eerste viering heb ik al allerlei ideeën. Waarop iemand van de groep zegt: “Je wilde toch geen voorganger zijn?” *Ik realiseer me dat ik zelf de modus van ‘religieus specialist’ in me heb en moet schakelen!* We besluiten ter plekke dat elke viering door drie mensen wordt voorbereid en dat de vloer vrij is om te experimenteren. Met Kerst nodigen we voor het eerst mensen uit die we kennen.

Vanaf januari gaan we open vieringen houden op een toegankelijke plek in de wijk. We gaan bezig met gelijkenissen van Jezus over het koninkrijk van God. Ik zie ‘gewone gemeenteleden’ mooie dingen doen. Een huis op zand dat in elkaar stort na bewerking met gieter en föhn! Iemand die met de Bijbel open recht uit het hart vertelt wat vertrouwen op God voor haar betekent. Zo nu en dan coach ik wat maar ik laat mensen vooral doen. Vanaf het begin krijgen kinderen een belangrijke plek.⁴

Via het wijkteam krijgen we contact met een alleenstaande moeder. Samen met Petra uit onze groep ga ik bij haar op bezoek. Haar huis is nogal een chaos. We zitten aan de koffie en ze vertelt over haar scheiding. Ik merk dat haar kwetsbaarheid mij helpt om ook mijzelf te zijn. Op een of andere manier deel ik meer van mijzelf dan dat ik als voorganger zou doen, bijvoorbeeld over de scheiding van mijn ouders. Een andere keer vertelt ze over sterrenbeelden en karma. Ik denk bij mijzelf: “Wat een onzin!” Ik kan door mijn oordeel bijna niet meer

⁴ We gebruiken vaak de kinderbijbel *De Bijbel het boek van Jezus. Elk verhaal fluistert zijn naam* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 2008). Sally Lloyd-Jones schreef deze kinderbijbel geïnspireerd door hoe Tim Keller de Bijbelverhalen uitlegt vanuit het goede nieuws van Jezus.

luisteren en nieuwsgierig zijn naar haar inzichten. In deze beginperiode leer ik in deze ontmoeting om onbevangen te blijven. Ik raak ook wel in verwarring over mijzelf. Wie ben ik voor haar: een buurtbewoner, christelijke activist, pastor? In een studiegroep van het Werkverband Kerkelijk Opbouw Werk leer ik om mezelf de rol te laten geven waar mensen behoefte aan hebben.⁵

Aan het einde van het eerste seizoen voelen we dat het goed is om als groep tot een gezamenlijke visie te komen. *Met behulp van iemand van buiten komen we tot vijf beloften aan God, aan elkaar en aan de buurt.* De eerste belofte maken we tot onze visie.

- **Open familie:** Wij beloven een open familie te zijn in het Soesterkwartier, waar we met vallen en opstaan leren over Gods liefde en waar ieder waardevol is.
- **Wederkerigheid:** Wij beloven dat wij ontvangen waar we geven en geven waar we ontvangen.
- **Jezus naleven:** Wij zullen het evangelie praktiseren in de wijk.
- **Verbinden:** Wij zijn toegewijd om door persoonlijke relaties bij te dragen aan verbinding tussen mensen in de verschillende delen van de wijk als ‘Wij Soesterkwartier’.
- **Ontmoeten:** Wij beloven dat wij in ons dagelijks leven de tijd nemen om mensen in de buurt te ontmoeten, te luisteren en relaties op te bouwen.⁶

⁵ Zie www.wvko.nl.

⁶ Zie voor meer over de visie en activiteiten www.soesterkwartier.org en de Facebook community Buurtkerk Soesterkwartier. Het werken met haalbare beloften heb ik van Matthijs Vlaardingerbroek en sluit aan bij de beloften en leefregels van de oude monastieke orden, zie Matthijs Vlaardingerbroek, *Grensverleggend. Hoe de kerk opnieuw missionair kan zijn* (Heerenvveen: Medema, 2011).

Deze beloften willen we samen leven. Aan het einde van elk jaar kijken we of we de beloften hebben geleefd. We vieren wat God heeft gedaan in ons en door ons en dat het genoeg is.

Het tweede seizoen: eerste stappen vanuit de visie (2013-2014)

Na de zomer lijkt het ons nodig een focus te kiezen om de visie praktisch te maken. De focus helpt ons om onze krachten te bundelen en niet alles te willen doen. Tijdens de avond over de focus is iedereen nogal voorzichtig om zich uit te spreken. Dan maar stemmen! Dan blijkt duidelijk dat de meeste mensen gaan voor een focus op kwetsbare gezinnen.

Een andere discussie die we voeren, gaat over of mensen die al geloven en bij een kerk horen, zich kunnen aansluiten bij de Buurtkerk. De kerk is immers voor iedereen en we willen een 'open familie' zijn. Na pittige gesprekken hebben we tot nu toe steeds bevestigd dat mensen die al geloven en een plek kunnen vinden in een bestaande kerk, zich niet bij ons kunnen aansluiten. Zo willen we onze roeping en visie scherp houden om aan te sluiten bij mensen die ver van geloof en kerk afstaan. Daarnaast kost het tijd om relaties op te bouwen met ieder die deelneemt en we willen graag ruimte houden voor contact met mensen in de buurt buiten de kerk.

Na het verkennende seizoen wordt het plan opgevat om te gaan experimenteren met een spelletjesavond/kookworkshop eens in de maand op zaterdag vanaf 17.00 uur in het buurthuis. *Een Arubaanse vrouw die mee gaat doen, verzorgt een workshop kroketten maken!* Een paar mensen komen en het is hartstikke leuk. Gezellig samen eten, bingo doen en andere spelletjes.

Iemand uit de groep komt met het idee om met Kerst een kerstreis langs de mooi verlichte huizen in de buurt uit te zetten. We vragen jongeren van de Westerkerk in de wijk om ons te helpen. Zo'n 125 mensen onder wie veel kinderen komen het buurthuis binnen om mee te gaan doen! Het is hectisch en gezellig. Het verhaal van Jezus'

geboorte komt tot leven op straat. Aan het einde van de reis staan bij de kribbe met het kindje Jezus Bulgaarse straatmuzikanten kerstliederen te spelen.

Naast deze mooie momenten zijn er dieptepunten in onze groep: het heftig opspelen van een ernstige ziekte bij een van de kinderen, langdurige ziekte bij een van onze volwassenen, ontslag en onzekerheid over werk. We leren omzien naar elkaar, allereerst binnen onze eigen groep. Elke veertien dagen komen we op een avond bij elkaar voor ontmoeting en gebed. We zoeken in deze periode Gods wil bij casussen waar we op stuiten. Pasen vieren we dit jaar op een plek waar al mensen en kinderen zijn: in de speeltuin. We doen een Paasvossenjacht waarbij zo'n dertig kinderen alle figuren uit het Paasverhaal tegenkomen.

Er zijn nu enkele mensen die blijven komen bij de vieringen. Sommige van hen zijn zoekend naar God. Anderen zijn gelovig en komen al jaren niet meer in een kerk. Een man uit de buurt vertelt dat hij zoekend is qua geloof. Het wordt al snel een leuk en persoonlijk contact. Ik vraag hem wat hij zou willen. Hij wil wel meer van de Bijbel weten, gewoon doordeweeks en het mag wel bij hem thuis! Een vriendin wil ook meedoen. Een nieuw initiatief is geboren, dat later 'de weg' gaat heten.

De eerste anderhalf jaar is er vrijwel geen contact met de baptistengemeente. Wel zijn er informele contacten, maar de jaarlijks afgesproken ontmoeting met iemand van de raad komt niet van de grond. Ik ga er zelf achteraan. Het gebrek aan contact zit niet in onwil. De grote gemeente is zelf min of meer aan het overleven in het zoeken naar een nieuwe balans en een nieuwe voorganger. Nieuwe afspraken raken ook uit beeld. Ik uit mijn teleurstelling. Als ik zelf geen initiatief neem, blijft er weinig band over, zo lijkt het. Met name één oudere zuster uit de gemeente vraagt steeds om gebedspunten en doet dat nog steeds!

Derde seizoen: bouwen aan een nieuw 'wij' (2014-2015)

Een scriptie over de ervaringen in de eerste teams van *Urban Expression* helpt mij om het thema wij-zij (startgroep, gelovigen-mensen die zoeken of niet geloven) aan de orde te stellen. In de scriptie komt naar voren dat missionaire gemeenschapsvorming zich het beste ontwikkelt in gemeenschappen die vanaf het begin in één 'wij' denken. *We besluiten nieuwe mensen in alle activiteiten te betrekken.* Alleen de doordeweekse avond houden we nog voor het startteam. We vragen nieuwe mensen mee te doen in het voorbereiden van vieringen en in de ontstane bidgroepjes. Het is waardevol de inzichten van de nieuwe mensen mee te nemen in de vieringen. In de bidgroepjes kunnen we samen God zoeken en leren van elkaars omgang met God.

Met zes personen start het Bijbelstudiegroepje 'de weg'. Ieder gaat het Marcusevangelie lezen en maandelijks praten we daarover door aan de hand van het boekje van *Christianity Explored*.⁷ Wat de deelnemers helpt in hun zoektocht is onderling vertrouwen en ruimte voor dialoog en discussie. Voor iedereen is het verrijkend om de verhalen van Jezus – een 'recalcitrant mannetje' volgens een van de deelnemers – fris binnen te laten komen, te delen en elkaar te bevragen.

Gaandeweg in het voorjaar van 2015 breekt een nieuwe fase aan. Mede naar aanleiding van een ontmoeting met teams van *Urban Expression* besluiten we om het team op te heffen. We zijn samen met de nieuw aangehaakte deelnemers een Buurtkerk. Er blijft een kernteam dat leidinggeeft. We vieren het samen in mei 2015 met gebak! Praktisch betekent deze keus dat ook de doordeweekse avonden open zijn en dat ieder zijn of haar stem kan laten horen in de verdere ontwikkeling van de Buurtkerk. Hoe we dat gaan doen met communicatie is nog wel wat zoeken, want niet iedereen heeft email. Ook niet ieder heeft zo'n vaste structuur in het levensritme. We moeten weer verder veranderen en experimenteren ...!

⁷ *Christianity Explored. Eén leven. Waar draait het om?* Zie www.christianityexplored.wordpress.com.

Het opbouwen van relaties met kwetsbare gezinnen in de wijk verloopt onder andere via de hulpdienst ‘Heb je even voor mij’ en ‘Gezin in de buurt’, een initiatief van Stichting Present en het Leger des Heils. De ‘Wittenbergers’ in de groep komen met het idee van een Sport en Spelweek in de zomer in de speeltuin en pakken het voortvarend aan. Heel wat kinderen in de buurt gaan niet op vakantie en dit soort activiteiten is hun zomervakantie. Drie dagen met zeskamp, skelter timmeren, modeshow met oude kranten en voetbal: het wordt een groot succes. We leren veel kinderen kennen en ook enkele ouders.

Vierde seizoen: de gemeenschap volgen en opbouw (2015-2016)

Door de sport en spelweek komen we meer in het netwerk van de buurt terecht. De maandelijkse spelletjesavond/kookworkshop begint te lopen. We zijn verrast door avonden met wel zestig mensen, onder wie veel kinderen. Cocktails maken, bonbons maken: noem maar op! Het is een hele drukte. Als iedereen tevreden weggaat, denken we soms: “Het wonder is weer geschied!” We krijgen meer ingangen in de wijk, met name in de meer volkse Bloemenbuurt en de Bomenbuurt. Ook een aantal Marokkaanse moeders en kinderen komt graag. Een van de moeders neemt spontaan een pan soep mee.

Tijdens een avond coaching vraagt Matthijs: “Hoe sluit jullie viering aan bij deze groep en bij kwetsbare gezinnen?” Het idee ontstaat om een half jaar te experimenteren met een IK KEN JOU ontbijtje (à la IKEA-ontbijtje) met Bijbelverhaal voor de kinderen, voorafgaand aan de viering. Na het ontbijt is het oké om te gaan of om te blijven voor de viering. Opeens komt een hele groep na een spelletjesavond bij het ontbijt en enkelen blijven tijdens de viering. Sommigen komen een keer terug. Er gebeuren ook onverwachte dingen. Samen met de buurt organiseren we de uitvaart van een man in de buurt. Hij stond altijd biertjes te drinken bij de Albert Heijn. De familie heeft geen geld voor een afscheid. Dan is de rol van buurtdominee perfect.

De groep van ‘de weg’ wil graag door. We gaan de Filippenzenbrief lezen over het leven als christen. Het levert weer veel gesprekken op, vooral over hoe je de relatie met God en met Jezus beleeft. Thema’s als vertrouwen, genade en overgave komen regelmatig voorbij. Twee mannen vertellen aan het einde van het seizoen van hun geloofsontdekkingen. In hun woorden: “Geloven was voor mij eerst een draaideur van in en uit en nu is het een klapdeur geworden.” En: “Jezus was voor mij eerst een weg en nu is Hij de weg, de waarheid en het leven.” *Wij zijn er tussen de mensen, God werkt daar in mensen en in de gemeenschap en Jezus roept wie Hij wil.*

We nodigen mijn collega Teun van der Leer uit om ons te helpen met inzicht uit het Nieuwe Testament over de gemeente. In juni gaan we met de betrokken buurtkerkers in gesprek over ‘erbij horen en leiding in de gemeenschap’. Er is eenstemmigheid dat iedereen die komt, erbij hoort. In plaats van een lidmaatschap willen we jaarlijks vieren wie op dat moment zelf bij de Buurtkerk wil horen en de beloften wil leven. Het kernteam krijgt een meer inhoudelijke rol om erop toe te zien dat Jezus en zijn goede nieuws centraal staan. We blijven kiezen voor een vorm van leiding geven die gericht is op de bloei van heel de begaafde gemeenschap.⁸

Twee deelnemers van de startgroep zijn gestopt met de Buurtkerk. Een van hen geeft aan het lastig te vinden om zelf in een viering een boodschap over te dragen. De ander geeft aan meer toerusting nodig te hebben voor haar eigen geloof om er voor anderen te kunnen zijn in de buurt. Zo blijven we zoeken naar een balans in de dienst van alle gelovigen, leiding en differentiatie vanwege diversiteit in gaven. Collega Hans Riphagen bezoekt een van onze vieringen en denkt een avond met ons mee. Hij komt met de suggestie om in de vieringen enkele vaste vormen terug te laten komen, die het geloof van de gemeenschap gedurende langere tijd kunnen vormen.

⁸ Zie ‘Gemeenschap en leidinggeven in de Buurtkerk Soesterkwartier in de context van de wijk’ (als pdf beschikbaar).

We besluiten het nieuwe seizoen verder te gaan met een brunch op elke eerste en derde zondag van de maand met een Bijbelverhaal voor de kinderen. Met als vaste elementen het aansteken van de kaars en het bidden van het Onze Vader. We doen daarna geen viering meer. We gaan navragen welke tijd op zondag het beste is voor mensen. Er komt een tweede groepje van ‘de weg’. Zo kunnen we doordeweeks de verdieping zoeken in ‘de weg’ en de bidgroepjes. Mensen die meer willen weten over de weg van Jezus kunnen zich hierbij aansluiten. *Een van de aangehaakte buurtbewoners zegt: “Het gaat allemaal om ontmoeting.”*

Door mee te doen in het buurtnetwerk werken we samen met organisaties en kerken in de wijk.⁹ Het contact met de baptistengemeente is aangehaald. De nieuwe voorganger André Huiting communiceert vanaf het begin dat hij de Buurtkerk en andere pionierende initiatieven als deel van de gemeente ziet en dat we elkaar nodig hebben. Naast de Buurtkerk is ook de Vriendenkerk Kruiskamp, nog een Buurtkerk in de wijk Randenbroek/Schuilenburg en een missionaire groep ‘De Rustplek’ (gastvrijheid voor mensen die tijdelijk opvang nodig hebben) verbonden met de baptistengemeente. Eens per jaar komen we als groepen bij elkaar en minimaal eens per jaar delen we iets van onze ervaringen in een dienst. Onze oudste twee kinderen gaan op zondag naar de ‘normale kerk’ (zoals zij het noemen!) omdat ze daar vrienden hebben en onze drie tieners doen mee in de jeugdgroepen van de baptistengemeente. De verschillende uitdrukkingen van Gods gemeente functioneren zo als één familie en dat maakt ons blij.

Slotreflecties

1. *Verbindend perspectief.* De bestaande gemeente en pionierend initiatief zijn deel van hetzelfde Lichaam van Christus en hebben elkaar nodig. Om wederzijdse verwachtingen helder te maken, werkt het goed om praktische afspraken te maken over het contact. Je houdt de band door open met elkaar te blijven communiceren. Pionierende initiatieven

⁹ Zie www.soesterkwartier.nl.

ontstaan vaak aan de rand van de gemeente bij mensen die een ‘vonk’ voelen en niet per se vanuit een vooropgezet plan. Meer dan een uitgewerkt plan stelt een verbindend perspectief een gemeente in staat ruimte te geven aan experimenten die passen in het verbindende perspectief. Pionierende initiatieven kunnen soms mogelijk onbewust als een bedreiging voelen voor de eenheid en continuïteit van de gemeente. Het is raadzaam met open vizier in gesprek te gaan en samen Gods wil te zoeken bij keuzes in verschillende fasen.

2. *Wederkerigheid*. Christelijke gemeenschapsvorming door mee te doen tussen de mensen blijkt te kunnen lukken. Het is de beproefde manier van het leven delen en het evangelie delen (vgl. 1 Tessalonicenzen 2,8). De openheid om te ontvangen van de mensen om je heen zorgt voor ontmoeting van mens tot mens. Deze wederkerigheid brengt leven en zorgt ervoor dat je je niet verliest in het alleen maar ‘helpen’ van mensen. Sommige van de mensen die we leren kennen worden door Jezus geroepen om Hem te volgen. Gastvrijheid, voorbeelden en ruimte voor dialoog blijken belangrijk voor mensen die zoeken om het goede nieuws van Jezus en de relatie met God te ontdekken.¹⁰

3. *Dienst van alle gelovigen*. Dat ik geen betaalde werker ben en niet meer tijd heb dan de anderen, draagt eraan bij om alles samen te doen. Het is mogelijk om een meerstemmige gemeenschap te vormen met ruimte voor ieder om samen te experimenteren en te leren. Met Jezus op weg is dan: leren dat falen mag en leren vertrouwen op de Vader. Het is nodig aandacht te blijven geven aan je eigen ‘levensader’ met God. Bij het pionieren word je voor je relatie met God meer teruggeworpen op jezelf en dat werkt niet voor iedereen. Er ontstaat gaandeweg in de gemeenschap een differentiatie in gaven en leiding, gericht op de bloei van alle gaven. Het verwoorden van beloften geeft koers en verbindt.

¹⁰ Uitgaande van deze ervaringen heb ik met anderen twee spellen ontwikkeld. Tafelgesprekken is een kaartenspel dat uitnodigt tot gesprek, waarbij ieder gelijkwaardig is en niemand de regie heeft. Zie www.tafelgesprekken.info. Het Geloof en een Hoop Liefde Spel is een bordspel waarin mensen van diverse achtergronden in gesprek raken over geloof, hoop en liefde in het gewone leven, in je eigen buurt of woonplaats. Zie shop.co.nl.

4. *Stem van buiten.* Begeleiding en hulp van de stem van buiten door mensen vanuit *Urban Expression* en de collega's vanuit de Baptisten Unie heeft ons op cruciale momenten verder gebracht. Een *must* voor elk pionierend initiatief!

5. *Niet weten.* Het 'niet weten' in het proces van de Buurtkerk heeft voordelen. Alleen samen met de buurt kunnen we een 'Soesterkwartierse kerk' zijn en worden. Het is de kunst om de buurt te volgen, te luisteren en vragen te stellen: de kunst van ontmoeting. Alleen in vertrouwen op God en op zijn liefde voor de buurt en voor ieder in de buurt vinden we onze weg. Deze kracht van 'niet weten' en durven loslaten van controle kan bestaande gemeenten mogelijk ook inspireren: bestaande en pionierende gemeenschappen op weg in een gezamenlijk avontuur van geloof!

Marius Stehouwer is als oudste in de baptistengemeente Amersfoort de verbindingspersoon naar de buurtkerken en missionaire groepen. Wat ziet hij als de waarde van de pionierende gemeenschappen en wat ziet hij als aandachtspunt?

“Geweldig inspirerend om te lezen hoe Buurtkerk Soesterkwartier het goede nieuws van Jezus Christus concreet maakt: een familie bijstaan de begrafenis van hun overleden gezinslid te organiseren, een zomervakantieweek realiseren met prachtige activiteiten voor kinderen in de wijk, zoeken naar goede vormen om ‘onkerkelijken’ met het goede nieuws te bereiken. Inspirerend voor mijzelf en inspirerend voor de baptistengemeente Amersfoort. Kijken en luisteren naar Buurtkerk Soesterkwartier heeft zo een spiegel functie en bevraagt ons: hoe zijn wij zelf binnen de gemeente bezig het evangelie te vertalen en het uit te leven?

Echter, inspiratie vanuit de Buurtkerk kan de gemeente alleen ontvangen als geregeld wordt gecommuniceerd tussen beide partijen. We zijn afgelopen jaar begonnen te werken aan een verbetering hiervan, zoals ook door Oeds verwoord. Buurtkerk Soesterkwartier is, net als de initiatieven in Kruiskamp en Randenbroek/Schuilenburg, ontstaan vanuit de baptistengemeente Amersfoort. Het gaat steeds om een betrekkelijk kleine groep actieve, toegewijde en begaafde BGA-ers, die een stap zetten naar het onbekende, de roeping van hun hart volgen en ‘iets’

nieuws gaan beginnen in hun wijk. Dat is prachtig. Ook voor nieuwe pioniersinitiatieven in de toekomst is zorgvuldige communicatie van groot belang. Indien pioniers hun plannen, hoe prematuur ook, vroegtijdig delen met de gemeenteleiding wordt 'de moedergemeente' mede-eigenaar gemaakt en medeverantwoordelijk voor het slagen van het nieuwe initiatief."

6. De Sjoelplaats in Brunssum

Jacqueline Huth

Gemeentestichting is niet vanzelfsprekend en gemeentestichting in een Rooms-Katholieke context nog minder. In het kader van mijn scriptie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam met als onderwerp ‘Gemeentestichting in een Limburgse context’, kon ik met moeite zes initiatieven vinden.¹ Kijkend naar de honderd pioniersplekken van de Protestantse Kerk, blijkt dat Noord-Brabant en Limburg blanco op de kaart staan. Vanuit missionair perspectief worden gebieden met een Rooms-Katholieke achtergrond gezien als moeilijk en hard te bewerken grond.

Zelf ben ik Limburgse, geboren in een Rooms-Katholiek gezin en heb ik Jezus Christus mogen leren kennen als mijn Verlosser. Het trof mij dat veel Limburgers religieus zijn, maar dit niet verbinden met een persoonlijk geloof in Jezus. Een verlangen groeide om het heil dat in Jezus te vinden is, te delen met mijn omgeving en daarvoor leek gemeentestichting een geschikte manier.

Allereerst zal ik weergeven hoe ik zelf hiertoe ben gekomen, gevolgd door het begin van het initiatief, het ontvangen van een open deur en de hieruit voortvloeiende ontwikkelingen. Afgesloten wordt met de persoonlijke beleving en een evaluatie.

Persoonlijke achtergrond

Tijdens mijn theologieopleiding aan de Vrije Universiteit in Amsterdam (*Centre of Evangelical and Reformation Theology*) volg ik de module ‘Gemeentestichting’ van Stefan Paas. Het is mijn eerste contact met dit onderwerp. Aangezien er weinig literatuur beschikbaar is over

¹ Huth, M.L.J.; *Gemeentestichting in een Limburgse context, Een onderzoek naar ervaringen van gemeentestichters in Limburg*. Afstudeerscriptie aan de Vrije Universiteit Amsterdam, 2012. Zie www.kerklab.nl/resources.

missionaire activiteiten in een Limburgse Rooms-Katholieke omgeving, besluit ik het onderwerp ‘Gemeentestichting in een Limburgse context’ te kiezen voor mijn eindscriptie.

Vanaf het schrijven van mijn scriptie laat het onderwerp mij niet meer los. In het seizoen 2013-2014 neem ik deel aan een mentorgroep van Oeds Blok waarin samen wordt nagedacht over verschillende aspecten die met gemeentestichting te maken hebben. In maart bezoek ik een conferentie van *Incarnate* in samenwerking met *Urban Expression* in Engeland en daar leer ik dat gemeentestichting klein begint en dat falen mag.² Het volgen van de mentorgroep en het deelnemen aan de conferentie in Engeland leiden ertoe dat ik daadwerkelijk met gemeentestichting in Limburg aan de slag wil gaan.

Verschillende aspecten komen bij elkaar: mijn bewogenheid met Limburgers in religieus opzicht, mijn Rooms-Katholieke achtergrond en de kennis die ik tijdens mijn theologiestudie heb opgedaan. Daarnaast zie ik de moeite van bestaande kerken het christelijk geloof te delen met Limburgers. Hoewel Rooms-Katholieken bereid zijn verder te kijken dan hun eigen geloofsgemeenschap, blijkt de stap naar een andere kerk vaak (te) groot te zijn. Een initiatief van gemeentestichting vanuit de Limburgse context met de mogelijkheid te experimenteren met nieuwe vormen van kerk-zijn lijkt mij daarom zinvol.

Voor mij persoonlijk was dit een grote stap, maar waarom zou ik het met God niet wagen? Met knikkende knieën heb ik deze stap gezet: enerzijds spannend en anderzijds een geweldige uitdaging!

² Zie www.incarnate-network.eu. In het Incarnate Network komen met name Baptisten uit Engeland bij elkaar.

Hoe begin je?

Hoe begin je in een omgeving waarin de mensen om je heen nog nooit van gemeentestichting hebben gehoord? Laat staan dat ze het een warm hart toedragen of zelfs actief mee gaan doen?

De eerste stap die ik zet, is het oprichten van een supportgroepje van drie mensen die woonachtig zijn in andere delen van Nederland. Zij zijn bekend met het fenomeen gemeentestichting, bereid out of the box te denken en kennen mij goed. Zij vormen mijn ‘denktank’ en hebben vanaf het begin meegedacht, gecorrigeerd en advies gegeven. Zij zijn voor mij waardevol en dit zou ik niet kunnen missen!

Vanuit gesprekken met Oeds Blok ben ik in de zomer van 2014 aan de slag gegaan met het schrijven van een visiedocument ‘Ongerwaègs’ (Limburgs voor “Onder weg zijn”). Het doel is vooral helderheid te verschaffen wat betreft mijn eigen zoekproces en tegelijkertijd ook naar mijn eigen gemeente de baptistenkerk Brunssum-Treebeek en de Unie van Baptistengemeenten. In dit document wordt onder andere aandacht besteed aan de missie,³ visie⁴ en waarden, die als uitgangspunten gelden voor dit initiatief. Andere onderwerpen die aan de orde komen, zijn: Waarom gemeentestichting in Brunssum? Hoe vorm ik een team? Wat is de verhouding met mijn eigen kerk, met de Unie van Baptistengemeenten en met andere kerken?

Het maken van dit document helpt mij kaders aan te brengen van waaruit ik vervolgens verdere stappen kan ondernemen. Ook word ik hierdoor bewaard voor het ondernemen van lukrake acties. Daarnaast

³ Missie: meewerken aan Gods liefdevolle missie op grond van het werk van Jezus op het kruis van Golgotha en in navolging van Jezus, waardoor herstel mogelijk is.

⁴ Het vormen van een betrokken gemeenschap, voortkomend uit de Limburgse samenleving, die het heil dat in Jezus Christus te vinden is in woord en daad deelt, waardoor Limburgers ontdekken dat ze waardevol zijn.

kan ik dit document gebruiken bij mijn contacten met kerken en de Unie.

De onderlinge verhouding met omliggende kerken en de Unie van Baptistengemeenten in Nederland

Vanaf het allereerste begin betrek ik mijn eigen gemeente bij dit initiatief door zoveel mogelijk informatie te verschaffen. Mijn insteek is te laten zien dat er geen ‘concurrentie’ zal zijn, want ik wil mij richten op mensen die door de gemeente niet worden bereikt. Een onderlinge wisselwerking heeft mijn voorkeur, zodat wederzijdse ondersteuning mogelijk is. Hoewel kritische geluiden te horen zijn, zoals ‘in de gemeente is toch genoeg werk te doen’, heb ik steeds steun mogen ontvangen, waarbij met name de ondersteuning van de voorganger Erry Fokkert belangrijk is geweest. Hij heeft open en eerlijk de gemeente geïnformeerd en enthousiast de gemeente betrokken bij dit initiatief. Het heeft ertoe geleid dat ik op zondag 21 maart 2016 ingezegend en uitgezonden werd vanuit mijn eigen gemeente en de Unie van Baptistengemeenten. Op deze manier is dit initiatief in de gemeente ‘geland’ en heeft het een rechtmatige plek verworven.

Nadat mijn eigen gemeente in het najaar van 2014 op de hoogte is gebracht, benader ik ook omliggende kerken/gemeenten met mijn visiedocument als bijlage. Het resultaat is dat twee gemeenten mij willen ondersteunen en met een derde gemeente zijn de gesprekken nog gaande. *Ik vind het geweldig dat over kerkmuren heen wordt gekeken!*

Vanuit de Unie van Baptistengemeenten word ik begeleid door Oeds Blok. Ik breng hem op de hoogte van de ontwikkelingen en leg nieuwe stappen aan hem voor. Dit is belangrijk voor mij, omdat ik de verantwoordelijkheid alleen draag en het mij helpt bij het maken van keuzes.

Het vormen van een team

Mijn wens was met een pionier-team van start te gaan, maar dat is niet gelukt.

Voor mensen was de stap mee te doen te groot, met name omdat onduidelijk was waar ze uit zouden komen. Momenteel ontvang ik veel hulp en ondersteuning vanuit mijn directe omgeving, waarbij mijn moeder niet onvermeld mag blijven. Dit is heel belangrijk, want zonder deze ondersteuning is dit initiatief niet mogelijk. Mensen helpen mij op praktisch gebied zoals het maken van uitnodigingen, het verzorgen van de muziek en de beamer, maar ook voor wat betreft nieuwe ideeën en geestelijke ondersteuning. Opvallend is dat de betrokken mensen uit verschillende kerkelijke achtergronden komen. Naast baptisten, ook mensen uit pinkstergemeenten, vergadering van gelovigen, Protestantse Kerk Nederland, evangelische gemeente en de Rooms-Katholieke kerk.

De open deur

Eind 2014 verneem ik 'toevallig' dat het mogelijk is het pas gerestaureerd Clemenskerkje uit de dertiende eeuw aan de rand van Brunssum te huren. In januari 2015 voer ik het eerste gesprek met een bestuurslid over de mogelijkheden, hetgeen tot mijn grote vreugde resulteert in een Paasviering op eerste Paasdag 2015.

Naam en website

De afgesproken Paasviering motiveert mij een passende naam te bedenken en met een website aan de slag te gaan. De naam voor het initiatief is 'De Sjoelplaats' geworden, oftewel 'Schuilplaats'. Een plaats waar mensen kunnen schuilen en kunnen bijtanken bij God, want 'een Sjoel' verwijst vanuit het Jiddisch ook naar een ontmoetingsplaats met God. De website www.sjoelplaats.nl gaat in het voorjaar van 2015 de lucht in. Daarnaast wordt een Facebookpagina aangemaakt en wordt informatie over de Sjoelplaats ook via Facebook verspreid.

Inmiddels is Stichting de Sjoelplaats opgericht. Het voordeel is dat een eigen rekeningnummer is geopend waar giften worden ontvangen en betalingen kunnen worden gedaan. Aan het bestuur wordt financiële verantwoording afgelegd.

De activiteiten

De week voorafgaande aan de Paasviering is behoorlijk spannend. Zal er wel iemand komen? Mensen worden persoonlijk uitgenodigd, een persbericht wordt in huis-aan-huis bladen geplaatst en uitnodigingen worden in het kerkje neergelegd. De Paasviering wordt goed bezocht; meer dan zeventig mensen zijn aanwezig en de reacties zijn positief! Onder hen slechts vijftien ‘christenen’ die ik ken, waarvan een aantal mij ook helpen door bijvoorbeeld een stukje voor te lezen en mensen welkom te heten. Vervolgplannen worden gemaakt, want dit lijkt in een behoefte te voorzien!

In juni 2015 houd ik in het kerkje een bezinningsavond met het thema ‘Stap eens uit de drukte ..., en kom tot rust in het Clemenskerkje!’. Deze keer zijn er meer dan vijftig mensen aanwezig. Naar aanleiding van deze ervaringen besluit ik om in het nieuwe seizoen 2015-2016 iedere maand een activiteit in het kerkje te organiseren.

Thema's en invulling vieringen en bezinningsavonden

De locatie blijkt belangrijk en draagt ertoe bij dat mensen komen. Het is een prachtig ex-Rooms-Katholiek kerkje met een open karakter dat vertrouwdheid uitstraalt.

Tijdens de activiteiten maak ik bewust gebruik van Rooms-Katholieke rituelen en tradities. Met elkaar wordt het Onze Vader gebeden en kunnen kaarsjes worden aangestoken. Bij de Passieviering op witte donderdag maak ik gebruik van kruiswegstaties. Regelmatig begin ik met een lied dat bekend is, dit kan ook seculier zijn. Ik vind het belangrijk dat de bezoekers zich op hun gemak voelen, zodat ze open staan om te luisteren. Een bestuurslid van het Clemenskerkje zegt: *“Van tevoren had ik gedacht dat ik mij niet op mijn gemak zou voelen, maar dat was niet het geval. Mijn moeder van achtentachtig vond het ook geweldig!”*

De overdenking tijdens de viering duurt tien tot maximaal vijftien minuten. Meer zijn de bezoekers veelal niet gewend.

Elke keer vindt een ‘verwerkingsmoment’ plaats waarbij mensen een kaarsje kunnen aansteken, een gebedskaartje mogen invullen of bijvoorbeeld een viltten vogeltje uit een kooi mogen halen (zoals bij het thema ‘Vrij!’). Ongeveer twee-derde van de bezoekers doet hieraan mee. Ik wil graag zoveel mogelijk de bezoekers betrekken bij de viering en de laatste tijd merk ik dat ze ook graag meezingen! Dit had ik niet verwacht!

Bewust kies ik thema’s uit waar mensen mee bezig zijn, zoals ‘Ontdek wie je bent!’, ‘Vrij!’ en ‘Geef mij nu je angst!’. Het laatstgenoemde thema komt voort uit de Alpha-cursus, waar het thema angst regelmatig wordt genoemd. Dit thema blijkt een schot in de roos te zijn.

Na afloop worden bezoekers uitgenodigd koffie of thee te komen drinken in een ruimte naast het kerkje. Dit is een mooie gelegenheid bezoekers beter te leren kennen en daar ontstaan vaak leuke en interessante gesprekken. Een bezoeker vraagt aan mij: “Zou jij niet eens bij ons (dat wil zeggen in de Rooms-Katholieke kerk in een nabijgelegen dorpje) wat willen doen? We hebben een oude dementerende pastoor en bij jou is het toch levendiger!”

Voor de activiteiten worden steeds mooie uitnodigingen gemaakt en bezoekers krijgen een klein aandenken mee met een tekst of een gedicht. Al verschillende keren heb ik gehoord dat de uitnodiging of het aandenken weer wordt doorgegeven aan familieleden en bekenden.

Bezoekers

De bezoekers zijn over het algemeen ouder dan vijftig jaar en hebben een Rooms-Katholieke achtergrond. Met enige regelmaat bezoekt een non de viering en ze vindt het mooi! Mensen uit mijn eigen persoonlijke omgeving komen, medebewoners van de flat, familie, bekenden en collega’s. Daarnaast ken ik veel mensen niet. Ze komen af op het persbericht in een huis-aan-huis blad of door de uitnodigingen die in het kerkje liggen. In ieder geval ontstaan nieuwe contacten met mensen die op religieus gebied op zoek zijn.

Het aantal bezoekers varieert. Bij de feestdagen ligt het aantal hoger, met als hoogtepunt de kerstviering van 2015! Gemiddeld komen rond de dertig tot veertig personen. Er zijn een aantal trouwe bezoekers en zij nemen ook weer familie en bekenden mee.

Ik vind het belangrijk relaties verder op te bouwen, vandaar dat ik ze ook persoonlijk uitnodig om een kopje koffie te komen drinken. Zo gaan mijn Rooms-Katholieke overburen, die vaste bezoekers zijn, op bezoek bij mijn moeder. *Uit dankbaarheid krijgt mijn moeder een Maria medaillon uit Lourdes.* Al grinnikend bekijk ik dit om te zien hoe mijn moeder reageert. Op dat moment draait de overbuurvrouw zich naar mij om en zegt dat ik er ook een krijg. Hoe reageer je als iemand met volle overtuiging dit bijzondere geschenk geeft? Ik heb het aangenomen en bedankt. Inmiddels hebben de overburen het stof van hun Rooms-Katholieke Bijbel afgeveegd en lezen ze hierin. Daarnaast hebben ze zich aangemeld voor de volgende Alpha-cursus!

Vanuit deze activiteiten doen zich steeds nieuwe mogelijkheden voor. Een bezoekerster is bestuurslid van het 'Vrouwengilde van Wijnansrade'. Zij organiseert voor het vrouwengilde een dagje uit en boekt een rondleiding in het Clemenskerkje. Daarnaast wil ze graag een Paasviering organiseren voor het vrouwengilde en daar vraagt ze mij voor. In ieder geval heb ik mijn eerste viering in het 'Limburgs plat' verzorgd voor achtenzestig vrouwen.

Medewerkers

Dankbaar ben ik voor de mensen die mij praktisch helpen. Het is mijn verlangen dat medewerkers van de Sjoelplaats zullen groeien in geloof en ontdekken hoe hun gaven en talenten kunnen worden ingezet. Het is mooi te zien dat dit ook gebeurt.

Daarnaast schakel ik ook bezoekers in die regelmatig komen. Dit heeft iets spannends, want ze zijn nog op zoek naar wie God voor hen is. Tegelijkertijd merk ik dat ze het waarden betrokken te worden. Zo leest een deelneemster aan de Alpha-cursus een stukje voor tijdens een

viering. Het bevestigt haar in haar eigenwaarde, op Facebook schrijft ze “Ik voel mij heel vereerd” en verwijst ze via de link naar de Sjoelplaats.

De Alpha-cursus en vervolg

Om bezoekers van het kerkje verder te helpen in hun zoektocht ben ik in januari 2016 gestart met de Alpha-cursus. Vijf zoekende vrouwen hebben de cursus gevolgd. Het wordt een bijzondere Alpha-cursus: veel plezier, openheid en verlangen meer te weten te komen over Jezus en de Bijbel.

Twee opvallende kenmerken heeft deze cursus. Allereerst het belang dat wordt gehecht aan het gevoel. Het moet goed voelen! Eén deelnemster zegt: “Ik voel de liefde.” Een ander schrijft: “Ik voelde de aanwezigheid van Jezus en van God. Dank jullie wel dat ik dit mocht ervaren.”

Daarnaast valt op dat ze overal zoeken. Ze worden beïnvloed door en volgen ook cursussen en vieringen vanuit een holistische zienswijze. Op een vraag van een deelnemster “Hoe ontvang ik de Heilige Geest?”, antwoordt een ander “Dan moet je naar een reiki meester!”. De geestelijke strijd is merkbaar. *Enerzijds trekt het geloof in Jezus Christus hen aan, ze zetten het zelfs op de eerste plaats, anderzijds blijft bijvoorbeeld het boeddhisme hen trekken, want dat weekend heeft hen toch ook goed gedaan.*

Allemaal willen ze graag meedoen aan een vervolgcursus en deze cursus is inmiddels van start gegaan. Ik ben blij met een vriendin die ook meedoet met deze vervolgcursus. Zij is een aantal jaar geleden tot geloof gekomen en herkent zich in deze zoektocht van de vrouwen.

Verschillende deelnemers aan de Alpha-cursus wandelen graag en het lijkt mij een goed idee een wandeling vanuit de Sjoelplaats te organiseren. Het doel is elkaar beter te leren kennen, maar ook nieuwe contacten te leggen. Hierbij wil ik de deelnemers graag betrekken. Ik vind het leuk te zien dat twee vrouwen de route hebben voorbereid.

Daarnaast wil ik ook van deze vrouwen leren: wat zijn hun vragen? Waar zijn ze mee bezig? Wat is voor hen belangrijk?

Persoonlijke beleving

De woorden die ik het afgelopen anderhalf jaar het meest gebruik, zijn: bijzonder en ongelooflijk. *Gemeentestichting is niet alleen maar moeilijk, het is ook leuk, uitdagend en bemoedigend!* Dit had ik niet verwacht en het was overweldigend hoe God mij bevestigde in de keuze die ik had gemaakt.

Tegelijkertijd is het ook zwaar, omdat ik buiten mijn comfortzone functioneer en met nieuwe situaties en mensen wordt geconfronteerd. Want komen deze keer mensen naar het kerkje? Hoe zal het bestuur van het kerkje reageren? Wat als ...? Met name is het zwaar doordat ik teveel druk op mijzelf leg. Dat levert stress en spanning op met lichamelijke klachten tot gevolg.

Ik stel mijzelf de vraag: waar is mijn vertrouwen in God? Ja, ik vertrouw op Hem voor het eeuwige leven, maar in het heden leef ik niet vanuit zijn vertrouwen ...

Ik beseft dat het tijd wordt hiermee aan de slag te gaan. In ieder geval bepaalt het mij erbij dat ik minder streng en oordelend naar mijzelf mag kijken. Dit initiatief draait niet om mij en God heeft alles in zijn hand. Langzaam maar zeker druppelt dat besef door van mijn verstand naar mijn hart. Ik heb het nodig stil te worden voor Hem, tijd met Hem door te brengen en te genieten van zijn oneindige liefde en trouw. Daarnaast ga ik bewust ontspannende momenten in mijn agenda inbouwen.

Doordat de Sjoelplaats meer tijd gaat opeisen, besluit ik te stoppen met het lesgeven aan de Evangelische Toerusting School in Geleen en Eindhoven. Dat is jammer, maar de combinatie met mijn werk als fysiotherapeute wordt anders te veel.

Een ander aspect waar ik van geniet, is het frank en vrij functioneren als vrouw. Het is heerlijk geen rekening te moeten houden met eventuele

beperkingen, maar mijn gaven en talenten ten volle te kunnen gebruiken.

Hoe verder?

In het komende seizoen 2016-2017 wil ik bovenstaande lijn voortzetten; maandelijks een activiteit in het kerkje, doorgaan met de vervolgcursus en een nieuwe Alpha-cursus starten. Inmiddels zijn er vijf nieuwe aanmeldingen voor de Alpha-cursus die eind september van start zal gaan.

Daarnaast sta ik open voor nieuwe uitdagingen; ik heb gekeken naar mogelijkheden voor een pop-up kerk (een kerk voor korte tijd op een bepaalde plaats) tijdens de Parade in Brunssum (een vierjaarlijks evenement in Brunssum), maar dat is niet gelukt. Vanuit reeds aanwezig contact met het maatschappelijk werk van de gemeente Brunssum heb ik aangeboden een informatiebijeenkomst te willen verzorgen met als thema: omgaan met angst.

Ik ben in ieder geval benieuwd naar wat God verder gaat doen ...

Evaluatie

Een vijftal punten wil ik benoemen die vanuit opgedane ervaringen naar voren komen en die ook van belang zijn voor bestaande kerken en gemeenten.

- De kracht van het gebed is een rode draad. Vanuit gebed is dit initiatief ontstaan en vanuit gebed wil ik het graag vervolgen. God is degene die deuren opent en sluit. Hij was en is reeds aan het werk. Het is mijn verlangen aan te sluiten bij zijn missie.
- De stap het eigen kerkplein te verlaten en een nieuw initiatief te beginnen, daar waar de doelgroep zich bevindt, heeft positief uitgewerkt. Hierdoor zijn tientallen nieuwe contacten ontstaan met veelal religieuze (be)zoekers. Het onderstreept het belang

naar mensen toe te gaan en hen op te zoeken waar zij zich bevinden.

- Uit mijn scriptie kwam naar voren dat gemeentestichters een negatieve kijk hebben op het religieuze erfgoed van de Rooms-Katholieke kerk en haar leden. Dat wil ik in ieder geval anders doen door hen te benaderen vanuit een positieve houding. Dit pakt goed uit. Ze voelen zich op hun gemak, bevestigd, veilig en ze genieten. Hierdoor staan ze open voor de boodschap van heil die in Jezus te vinden is.
- Het is een groot voordeel dat ik een Limburger onder de Limburgers ben. Ik hoef geen moeite te doen om 'Limburgs plat' te spreken, de gevoeligheden te herkennen en de teleurstellingen in de Rooms-Katholieke kerk te begrijpen. Hierdoor is het makkelijker vertrouwen op te bouwen. Vanwege hun opgedane teleurstellingen is geloofwaardigheid en vertrouwen heel belangrijk; *the medium is the message!*
- Er bestaat veelal een verschil tussen het wereldbeeld van de bezoekers en het christelijk wereldbeeld; het postmoderne gedachtegoed is zichtbaar en hoorbaar. De kloof is groot: we spreken samen over God, maar geven een verschillende invulling hieraan. Er wordt een eigen waarheid samengesteld vanuit eigen ervaringen en belevingen. Tegelijkertijd is het christelijk geloof ook een serieuze optie geworden voor zoekende religieuzen. Dit biedt mogelijkheden het christelijk geloof met hen te delen, waarbij nog een lange weg is te gaan.

Wat doet gemeentestichting met de bestaande gemeente? Erry Fokkert, voorganger van de baptistengemeente Brunssum-Treekbeek geeft zijn reflectie.

"In het begin is het initiatief hier en daar met argwaan begroet: "Wordt dit geen concurrent van de gemeente?". Daar is aandacht voor nodig: uitleggen dat het gaat om de uitbreiding van Gods koninkrijk en niet om concurrentie. Laten zien dat gemeentestichting de mogelijkheid biedt om het evangelie op een andere manier en

aan een andere doelgroep bekend te maken. Een groep voor wie de protestantse kerkdrempels veelal te hoog zijn en die we als gemeente moeilijk kunnen bereiken.

De gemeente is in Jacqueline een actief en gedreven persoon 'kwijtgeraakt', die nu haar tijd en gaven inzet in gemeentestichting. Aan de andere kant is het belang van missionair-zijn door dit initiatief in de gemeente meer gaan leven. Deze bewustwording werkt naar twee kanten. Ten eerste is er de inzet van een aantal gemeenteleden als ondersteuning bij de activiteiten van de Sjoelplaats. Ten tweede groeit er in de gemeente zelf een hernieuwd besef om bruggen te slaan naar de buitenwereld. Daarnaast is het voor de betrokkenheid belangrijk om de zegeningen en leiding van God te delen. Dit werkt ook bemoedigend. Zeker ook omdat de Sjoelplaats door velen biddend wordt ondersteund.

Een punt van aandacht is dat er in de nabije toekomst, naast het bestuur, een team wordt gevormd. Zodat het werk van de Sjoelplaats niet op de schouders van één persoon rust."

7. Met liefde en beleid: Reflecties bij de beschreven initiatieven

Sake Stoppels

Met grote waardering heb ik de zes praktijkverhalen gelezen. Ze staan bol van geloof, hoop en liefde. Ze inspireren door de toewijding, creativiteit en eerlijkheid die eruit spreekt. Met liefde én beleid zien we jonge mensen zoeken naar nieuwe manieren van kerk-zijn. *De verhalen brengen ons in een andere wereld dan die van de klassieke kerk.* Zo komen we bijvoorbeeld tot twee keer toe de kroeg tegen als plek waar plannen worden geboren en richting wordt gevonden. Wat me ook getroffen heeft, is de ruimte die deze pioniers hebben voor het vragen van advies en ondersteuning. “Hulp vragen is een blijk van gezondheid” leerde ik ooit van mijn docent pastoraat.

In dit artikel probeer ik vanuit de zes bijdragen te komen tot zowel een verbreding als een verdieping. Bij verbreding gaat het om de vraag hoe de beschreven initiatieven vruchtbaar kunnen worden gemaakt voor anderen die ook nadenken over gemeentestichting. Bij verdieping richt ik me ook op de projecten zelf en probeer ik fundamentele vragen op het spoor te komen die zijn gegeven met de beschreven praktijken. Deels zijn die vragen ook kritisch bedoeld, maar ik stel ze met een opbouwende intentie. Bovendien, wat iets voorstelt, kan wel tegen een paar vragen.

Ik sta achtereenvolgens stil bij de naamgeving van initiatieven en de keuze voor een gebouw, de soteriologie, de vraag naar gemeenschapsvorming, de plaats van het gebed binnen het werk, de continuïteit van projecten, de ruimte voor ‘denominatieve’ gemeentestichting, het besef dat wij niet de eersten zijn die pionieren en tenslotte het onvermijdelijk voorbijgaan van de pioniersfase. In de uitleiding stip ik kort thema’s aan die Oeds Blok in een volgend hoofdstuk zal uitwerken.

What's in a name (and a building)?

Om direct maar een antwoord op bovenstaande vraag te geven: heel veel. Ik wil dat illustreren door stil te staan bij een aantal namen van de vijf gemeenschappen die in dit boek worden gepresenteerd. We horen de namen van De Ontmoeting (Wageningen), Buurtkerk Soesterkwartier (Amersfoort), De Rank (Leidsche Rijn) en De Sjoelplaats (Brunssum). Over de eventuele namen van de initiatieven in Amersfoort Kruiskamp en Rotterdam Oude Noorden lezen we niets,¹ wel over een deelinitiatief binnen Amersfoort Kruiskamp (Vriendenkerk).

De Rank in Leidsche Rijn heeft de naam van de moedergemeente in Utrecht meegenomen. Op zich is daar natuurlijk niets op tegen. De vraag is wel in hoeverre over deze keuze bewust is nagedacht. Vermoedelijk heeft de naam haar wortels in Johannes 15. Het is daarmee op zich een treffende naam, maar voor buitenstaanders wel moeilijk te plaatsen. Een onderzoekje onder buitenstaanders (“Wat roept de naam ‘de Rank’ bij u op?”) zou hier interessant kunnen zijn. Heel eigen is wel de keuze voor ‘de Sjoelplaats’ door Jacqueline Huth. Het sterke is dat het een Limburgse naam is. Daarmee wordt het initiatief onmiddellijk ‘een van ons’, althans voor de autochtone Limburgers.² Dat kan drempels verlagen. De naam verraadt echter ook nog iets anders en dat is de kennelijke gerichtheid van het initiatief op ‘schuilen’. Als je niet hoeft te schuilen, heb je er niets te zoeken. Zo althans kun je de naam opvatten. “De Sjoelplaats wil op je levensweg een plaats bieden waar je een moment kunt schuilen, tot rust kunt komen en geholpen kunt worden in je religieuze zoektocht”, lezen we op de site.³ Deze openingszin onderstreept nog eens de kennelijk sterke concentratie op het hulpverlenende karakter van de Sjoelplaats. De site meldt ook dat Jacqueline beschikbaar is als spreker voor uitvaarten.

¹ Vrij recent is voor de naam ‘Bless Oude Noorden’ gekozen (red.).

² Als niet Limburger zijnde kwam het beeld van een kerk vol sjoelbakken bij me naar boven.

³ www.sjoelplaats.nl (31-8-2016).

Daarmee zitten we midden in de kwetsbare kant van het leven. Nu is elk mensenleven kwetsbaar, maar toch is het de vraag of initiatieven zich al direct in hun naamgeving daarmee moeten verbinden. Een naam als ‘de Ontmoeting’ is in dit opzicht veel neutraler en daarmee ook vermoedelijk laagdrempeliger. Breder is er de vraag of pionierende initiatieven zich ook zouden kunnen of moeten richten op ‘de sterken’, dat wil zeggen, de mensen die – naar het lijkt – niet hoeven te schuilen. Op deze plek ontbreekt de ruimte om hier wat uitvoeriger op in te gaan. Daarom volsta ik met te verwijzen naar een reflectie bij het initiatief ‘de Buurtkerk Soesterkwartier’ die elders is gepubliceerd.⁴

Het woord ‘kerk’ komen we tegen in het Soesterkwartier en ook in Amersfoort Kruiskamp. De gevormde kinderclub gaat daar ‘Vriendenkerk’ heten. De naamgevers hebben geen last van (valse) schaamte of het idee dat het woord ‘kerk’ misschien weleens negatieve associaties kan oproepen. Dat duidt op een nieuwe vrijmoedigheid of argeloosheid en dat beschouw ik als winst. “Wees eerlijk over wie je bent en wat je komt doen”, adviseert Matthijs Vlaardingerbroek en dat lijkt mij een wijs advies.

Niet alleen de keuze voor een naam is belangrijk, ook de keuze voor een gebouw is dat. Opmerkelijk in dit verband is dat Jacqueline Huth kiest voor een kerkgebouw als domicilie. “Het is een prachtig ex-Rooms-Katholiek kerkje met een open karakter dat vertrouwdheid uitstraalt”, schrijft ze. Zo is er kennelijk een goede aansluiting op de Rooms-Katholieke achtergrond van veel van de bezoekers. Ook de keuze van een gebouw moet vanuit de context en de beoogde doelgroep worden gemaakt. Net als een naam verraadt ook een gebouw iets en soms zelfs veel van de identiteit van het initiatief. Voor pioniersinitiatieven kunnen multifunctionele onderkomens (wijkcentra, speeltuingebouwen, buurthuizen etc.) drempelverlagend werken. Een gebouw waar je ook voor andere activiteiten binnenstapt, nodigt vaak meer uit dan een gebouw dat exclusief toebehoort aan de pionierende gemeenschap. De

⁴ Sake Stoppels, 'Midden in het leven... Gedachten bij een pioniersproject', in: *Soteria. Kwartaalblad voor evangelisch-theologische bezinning*, 33^e jaargang nr. 1

ervaringen in Leidsche Rijn laten overigens wel zien dat je rondom de keuze voor een gebouw lang niet altijd alles in eigen hand hebt.

Soteriologie

In 2015 was een themanummer van het tijdschrift *Handelingen* gewijd aan missionaire presentie op het dorp. Zeven PKN-praktijkverhalen uit Noord-Nederland vormden de ruggengraat van het nummer. Stefan Paas was gevraagd te reageren op deze zeven initiatieven. Hij constateerde onder meer dat er in de beschreven gemeenten nergens sprake was van een bezinning op de vraag wat het goede nieuws van Jezus Christus in het hier en nu van het eigen dorp betekent.⁵ Hij bepaalt ons zo bij de vraag naar wat geldt als heil en heilzaam. Achter elke missionaire uiting gaat een bepaalde soteriologie schuil. Dat geldt ook als deze helemaal niet wordt geëxpliciteerd. *Altijd is er, hoe onbenuust misschien ook, een besef van heil en van wat goed is en een mens goed doet (en ook wat niet)*. Dat is uiteraard geen klein detail in het geheel van pioniersarbeid. Het gaat hier immers om een zeer basaal punt waar heel het werk op terug te voeren is. N.T. Wright schrijft dat zonder goede bijbels-theologische en spirituele reflectie missionair werk vroeg of laat vooral pragmatisch wordt en vervolgens opportunistisch.⁶

In de zes portretten in dit boek lezen we nauwelijks in expliciete zin iets over de soteriologie van de gemeenschap. Daar zal de auteurs ook niet naar zijn gevraagd. Impliciet komt deze wel degelijk aan de orde. Een mooi voorbeeld is de verwarring van Jacqueline Huth als een deelnemster denkt dat ze voor het ontvangen van de Heilige Geest bij

⁵ Stefan Paas, 'Missionair op z'n dorps', in: *Handelingen*, 42 (Utrecht: Kok, 2016) nr. 2, 48-59.

⁶ N.T. Wright, *Surprised by Hope. Rethinking Heaven, the Resurrection, and the Mission of the Church* (New York: HarperOne, 2008). Prikkelend in dit verband is wat Stefan Paas schrijft over 'de vlucht naar voren' van jonge evangelicale pioniers. Als het 'oogsten van mensen' tegenvalt, kunnen er gemakkelijk andere doelen naar voren komen waarmee de relevantie van het werk 'gewaarborgd' blijft. Zie zijn *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*, (Zoetermeer: Boekencentrum, 2015), 98, 99.

een reiki-master moet zijn. “De geestelijke strijd is merkbaar”, schrijft Huth dan direct aansluitend. Wat voor de vrouw in kwestie een natuurlijke verbinding is, is voor Huth juist een polariteit. Dat brengt ons bij een spanning die in de wereld van het pionieren vaak voelbaar zal zijn. In onze ‘bouwpakketcultuur’ is het gewoon om allerlei spirituele zaken te combineren en dat botst met meer exclusieve visies op wat heil is. Het recente onderzoek God in Nederland laat zien dat ook onder kerkleden er een meerderheid is die vindt dat je religie bijeen kunt zoeken vanuit de wijsheid van allerlei tradities en ideeën.⁷ Waarheid is daarmee gesubjectiveerd: wat werkt, is waar (voor mij).⁸

“Dopelingen zijn er nauwelijks, mensen die expliciet aangeven Jezus te willen volgen evenmin. En toch is het uiteindelijk dat wat ik wil”, schrijft Jan-Marcel Vellinga vanuit Kruiskamp. Dat is een eerlijke ontboezeming en dat valt in hem te prijzen. Hij laat het daar niet bij en komt tot theologisch zelfonderzoek. Vellinga stelt voor binnen de incarnationele benadering (die in zijn ogen buiten discussie staat) de kracht die in de opstanding is gelegen meer te benadrukken en uit te leven. Hij zoekt daarmee naar de meer unieke kant van het christelijk geloof. *Aan compassie met mensen is gelukkig geen gebrek binnen de wereld van de pioniers, maar het lijkt te schorten aan een unique selling point.* Er is zeker alle reden om daarnaar te blijven zoeken, maar ook dan blijven we mensen ontmoeten voor wie allerlei levensbeschouwelijke combinaties denkbaar zijn en voor wie talloze spirituele en religieuze wegen naar Rome leiden. Dat geeft spanning die bij de werkers ook hoog kan oplopen. De Zuid-Afrikaanse missioloog David Bosch zoekt in zijn missionaire klassieker *Transforming Mission* op dit punt naar iets wat we ‘vruchtbare tweeslachtigheid’ zouden kunnen noemen: “We cannot point to any other way of salvation than Jesus Christ; at the same time we cannot set limits to the saving power of God”.⁹ Hij voegt er nog het

⁷ Ton Bernts, Joantine Berghuijs, *God in Nederland 1966-2015* (Utrecht: TenHave, 2015), 128 ev.

⁸ Zie hiervoor ook het artikel van Harm Jut in dit boek.

⁹ Bosch citeert hier uit *The San Antonio Report* van de Wereldraad van Kerken (1990).

volgende aan toe: “This is not opting for agnosticism, but for humility. It is however a bold humility – or a humble boldness. We know only in part, but we do know. And we believe that the faith we profess is both true and just and should be proclaimed. We do this however, not as judges or lawyers, but as witnesses; not as soldiers, but as envoys of peace; not as high-pressure salespersons, but as ambassadors of the Servant Lord.”¹⁰ Zo zoekt Bosch naar theologische ontspanning zonder daarbij het eigen geloof te relativieren.

Op een andere manier vinden we ook bij Stefan Paas deze ontspanning. Een van de grondtonen in zijn boek *Vreemdelingen en priesters* is de gedachte van plaatsbekleding, representatie. Hij ziet de christelijke geloofsgemeenschap mede als een gemeenschap van priesters die bij wijze van spreken ook voor en namens anderen gelooft. “Als ik naar de kerk ga als enige uit mijn straat of als enige uit mijn familie, dan doe ik dat ook namens mijn buurt of namens mijn familie. Christen-zijn betekent op dat moment: priester zijn uit naam van de bewoners van de straat, offeren ten behoeve van de familie. Ouders gaan voor hun kinderen, kinderen voor hun ouders, burens voor elkaar.”¹¹ Hij verwijst daarbij onder meer naar Job die voor zijn kinderen offert (Job 1: 4,5) en naar de ongelovige man of vrouw die dankzij de gelovige huwelijkspartner aan God toebehoort (1 Korintiërs 7: 14). Deze manier van denken is ons vreemd geworden. ‘Ieder voor zich’ is het impliciete parool in onze geïndividualiseerde samenleving, maar Paas ziet goede theologische redenen om het element van ‘plaatsbekleding’ een plek te geven in het missionaire handelen van de kerk. Zou deze manier van denken ook binnen pioniersprojecten vruchtbaar kunnen uitwerken? Het is een van de denkbare soteriologische vragen op het bordje van

¹⁰ David Bosch, *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission*, (New York: Orbis Books, 1990), 489.

¹¹ Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters*, 224, 225. Deze gedachtegang betekent overigens niet dat Paas afscheid neemt van evangelisatie en werving. Integendeel, evangelisatie is voor hem het hart van ‘zending’, 33.

de missionaire kerk. Het is een goede zaak als hierover fundamenteel wordt nagedacht.¹²

Gebed

Wat me trof was de grote en ook min of meer vanzelfsprekende plaats van het gebed in de beschreven initiatieven. Er is besef van afhankelijkheid, gevoed vanuit het vertrouwen dat er een God is die goede en begaanbare wegen wijst. *Openheid voor de stem van God is een conditio sine qua non voor de kerk van nu.* Elke vanzelfsprekendheid is weg, de kerk is helemaal teruggeworpen op haar Bron. We vinden die oriëntatie breed terug in de beschreven projecten. Ik licht er een concrete ervaring uit. Jan Marcel Vellinga schrijft dat ze in gebed ontdekken dat ze het aanbod van een pannakooi door Youth for Christ niet moeten accepteren. In de veelheid van mogelijkheden zoekt het team in Kruiskamp op ontvankelijke manier zijn weg en daarin past de heel beproefde formule van de pannakooi niet. Met zo'n kooi is uiteraard op zich niets mis, maar hun weg zal anders zijn. Ik maak hier even een grote sprong naar Paulus. Intrigerend is de zoektocht van deze pionier pur sang samen met zijn partners tijdens de tweede zendingsreis. Allerlei voornemens worden door de Geest (!) doorkruist. Uiteindelijk is er in de havenstad Troas een nachtelijk visioen van Paulus (“Steek over naar Macedonië en kom ons te hulp!”). Daaruit maakt de groep op (teamwork, dus niet Paulus in zijn eentje!) dat ze moeten oversteken naar Europa (Handelingen 16:6-10). Het gaat hier niet om de keuze tussen slecht en goed, maar tussen goed en goed. Immers, het evangelie van Jezus Christus is altijd en overal goed nieuws en verdient het dan ook breed te worden gedeeld. Maar de roeping om naar Europa te gaan brengt een richting en een spits aan die Paulus niet had voorzien.

Het gaat hier om een proces van discernment waarin we voorbijkomen aan onze verwarring en een richting vinden die voortvloeit uit het

¹² Als schot voor de boeg: missionair predikant Niels de Jong heeft grote moeite met Paas' ‘representatie-denken’. Zie www.theoblogie.nl/reactie-niels-de-jong-op-vreemdelingen-en-priesters-tijdens-debat-van-13-november-jl (12-09-2016).

verstaan van de stem van God.¹³ Dat is echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Vaak is het een kwestie van lange Adem. Paulus en zijn reisgenoten hebben vermoedelijk ook echt moeten zoeken. Wat in een paar verzen wordt beschreven, is misschien wel de weergave van wat een langdurige zoektocht is geweest. Het gaat hier om een kwetsbaar avontuur waarin we alleen maar tastend en zoekend onze weg kunnen vinden. Verwarring is ergens altijd ons blijvende lot.¹⁴ Richard Foster wijst in dit verband op Handelingen 15. We zien daar zowel een prachtig staaltje van discernment als een conflict dat eindigt in een pijnlijke scheiding. De ‘synode’ van Jeruzalem besluit dat de heidenen ook voluit mee mogen gaan doen in de tot dan toe vooral Joodse beweging. Ze hoeven daarvoor ook niet te worden besneden. Dat is echt een grensverleggend moment van discernment in het Nieuwe Testament! Maar direct daarop lezen we dat Paulus en Barnabas het niet eens kunnen worden over het al dan niet meenemen van Marcus op een volgende reis. Hun wegen gaan in Handelingen 15 uiteen. Pioniersinitiatieven kunnen zich troosten met deze dubbelheid.

Gemeenschap: hoe ‘licht’ kan het zijn?

Sibbele Meindersma schrijft dat mensen ook zo maar weer verdwenen zijn. Relaties zijn vaak niet stabiel. Intensieve deelname kan worden gevolgd door vertrek met stille trom. Dat is zeker niet het monopolie van het Oude Noorden in Rotterdam. Treffend in dit verband is dat men in Wageningen het concept ‘lidmaatschap’ achter zich laat. We leven in een tijd van ‘ontbinding’.¹⁵ Dat klinkt misschien wat macaber, maar ik bedoel het meer zakelijk – we binden ons niet meer, we ontbinden ons. Stefan Paas spreekt over de beleving van de kerk als ware

¹³ Robert Doornenbal, ‘Discernment en leiderschap: een introductie’, in: *GEESTkracht*, nr. 74 (Ouderkerk aan den IJssel: Ekklesia, 2014), 35-46.

¹⁴ De wapenspreuk van Zwitserland komt hier in gedachten: ‘Hominum confusione et Dei providentia Helvetia regitur’: ‘door menselijke verwarring en de voorzienigheid Gods wordt Zwitserland geregeerd’.

¹⁵ Jelle van Nijen, *Zeven is voldoende. Geloven een kans geven* (Kampen: Kok, 2009), 12, 13.

het een restaurant. Prima om een keer naar toe te gaan (als het gebodene tenminste goed is), maar niet een plek om je aan te binden.¹⁶ Deze houding geeft heel veel vrijheid, maar het opbouwen van een duurzame gemeenschap wordt er wel een stuk lastiger door. Pioniersinitiatieven opereren in dit spanningsveld. Wat we hier zien, is soms een groot contrast tussen de duurzame en grote toewijding van initiatiefnemers en de soms veel lossere binding van de mensen die worden bereikt. Het is indrukwekkend om te lezen dat meerdere pioniers verhuizen naar een wijk waar ze krachtens hun opleiding en maatschappelijke potentie helemaal niet ‘behoren’ te wonen. De ‘zware’ binding van de initiatiefnemers (soms zelfs met contractsluiting) spoort dan geenszins met de ‘lichte’ binding van de mensen die ze bereiken. De laatsten staan natuurlijk wel veel meer model voor hoe het tegenwoordig in Nederland gaat: we zijn een land geworden van ‘lichte gemeenschappen’.¹⁷ Onderlinge verbondenheid wordt anders, misschien meer incidenteel en temporeel. Het al genoemde rapport God in Nederland 1966-2015 constateert bijvoorbeeld dat het ‘zich één voelen’ van de Nederlandse bevolking afneemt en bovendien een ad hoc karakter krijgt. “Het lijkt erop dat de verbondenheid zich concentreert rond evenementen: grootschalige incidentele gebeurtenissen waar men wat aan kan beleven en verder vooral toeschouwer is.” Bij verbindende momenten denken de auteurs aan de MH 17 ramp, aan het jaarlijkse Glazen Huis eind december en ook aan ‘Heel Holland bakt’.¹⁸ Een Amsterdamse predikant overkwam het dat na afloop van de kerstnachtdienst een hem onbekende man hem ontroerd bedankte voor de prachtige viering en eraan toevoegde dat hij het volgend jaar zeker weer zou komen. Een jaarlijks kerkbezoek was

¹⁶ Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters*, 40-44.

¹⁷ Zie bijvoorbeeld Jan Willem Duyvendak en Menno Hurenkamp (red.), *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*, (Amsterdam: Uitgeverij Van Genneep B.V., 2004).

¹⁸ Ton Bernts, Joantine Berghuijs, *God in Nederland*, 164. We zouden ‘Boer zoekt vrouw’ er mogelijk nog aan toe kunnen voegen.

voor de man genoeg. ‘Gemeenschap’ is voor de één iets anders dan voor de ander.

Het zou goed zijn als binnen pioniersinitiatieven hier intensief over wordt nagedacht. Ik zeg dat mede vanwege het feit dat veel pioniers – mogelijk ook de meesten van hen die we in dit boek tegenkomen – kerkelijk gesocialiseerd zijn, sommigen mogelijk zelfs zeer stevig. Dat spoort met het bredere plaatje van de pionierswereld. Ik heb er niet echt onderzoek naar gedaan, maar het valt me op dat veel pioniers van kind af aan vertrouwd zijn geraakt met de kerk, in het bijzonder binnen het orthodoxe segment ervan. Dat stempelt deze pioniers natuurlijk ook in sterke mate. Ze zijn gewend aan een zekere trouw en duurzaamheid in gemeenschapsvorming en nemen die ervaringen onbewust mee in hun pionierswerk. Maar dan blijkt soms dat er een behoorlijke kloof is met de mensen die ze ontmoeten. Zo is voor sommige bezoekers in Wageningen de interactieve viering een brug te ver. De vorm is te bedreigend en dat is ook niet verwonderlijk als voor hen dit type gemeenschap helemaal nieuw is. *We zullen mensen de ruimte moeten geven toe te groeien naar vormen van gemeenschap die ze eigenlijk nooit hebben gekend en waar ze in eerste instantie ook huiverig tegenover staan.* Michael Moynagh pleit er in dit verband voor nieuwkomers in eerste instantie te verbinden met slechts één persoon uit de geloofsgemeenschap en pas gaandeweg de kring te vergroten. Veel tijd en geduld zijn hier geboden, meent hij.¹⁹ Dat lijkt mij een wijs advies, maar de vraag naar gemeenschapsvorming blijft ook dan een heel belangrijke: hoe ‘licht’ kunnen de nieuwe gemeenschappen zijn, wil er nog sprake zijn van een opbouwende, ondersteunende en veilige gemeenschap? Ik denk dan in het bijzonder ook aan kwetsbare mensen, waarmee allerlei pioniersinitiatieven te maken hebben.

¹⁹ Michael Moynagh, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*, (London: SCM Press, 2012), 383.

Continuïteit van het initiatief

Tijdens een college aan de Vrije Universiteit voor studenten theologie bespraken we een artikel van pionier Martijn Vellekoop. Daarin schrijft hij over het gevormde Westland-netwerk van jonge mensen.²⁰ Dat is een zeer boeiend initiatief waarbij ook de vraag naar continuïteit en bestendiging aan de orde is. De studenten moesten dit netwerk goed analyseren en ook proberen tot aanbevelingen te komen. Een van hen adviseerde een toekomstscenario voor de komende 15 jaar te ontwikkelen. Hij ging daarbij dus zondermeer uit van de noodzaak van bestendiging en duurzaamheid. Het is echter de vraag is of we nog op die manier moeten willen en kunnen denken. De maatschappelijke bordjes zijn echt verhangen. Michael Moynagh verwijst rond het punt van continuïteit van pioniersinitiatieven naar ‘the three selves’ van Henry Venn. Henry Venn (1796-1873) was jarenlang secretaris van de Britse *Church Missionary Society* en erg gericht op het zo spoedig mogelijk zelfstandig worden van nieuwe kerken. Van daaruit ontwikkelde hij ‘the three selves’: self-supporting, self-governing en self-extending. Het Britse rapport *Mission-shaped Church* uit 2004 beschouwt dit drietal nog altijd als goede richtingwijzers voor pioniersarbeid.²¹ Moynagh echter is kritischer: is hier niet sprake van een te individualistische benadering waarin nieuwe gemeenschappen vooral op zichzelf worden teruggeworpen?²² Bovendien, zijn de drie wel toepasbaar in een vooral fluïde wereld? Overvraag je nieuwe gemeenschappen niet? Hij komt met een alternatief ‘evaluatieformulier’ in de vorm van vier f’s:

- *Fruit*: draagt de nieuwe gemeenschap vrucht als het gaat om de relatie met God, met de wereld, met het grotere lichaam van de kerk en binnen de eigen gemeenschap?

²⁰ Martijn Vellekoop, ‘De uitdagingen van kerkzijn met Westlandse jongeren’, in: *GEESTkracht. Bulletin voor charismatische theologie*, nr. 77 (Ouderkerk aan den IJssel: Ekklesia, 2016), 38-45.

²¹ *Mission-shaped Church. Church planting and fresh expressions of church in a changing context*, (London: Church House Publishing, 2004), 120-123.

²² Michael Moynagh, *Church for Every Context*, 405, 406.

- *Flow*: is de gemeenschap gericht op het helpen van betrokkenen om een andere geloofsgemeenschap te vinden indien dat passend of nodig is?
- *Family*: zoekt de gemeenschap naar verbondenheid met andere kerken en christelijke geloofsgemeenschappen?
- *Freedom*: is er een bepaalde mate van vrijheid rond financiën, bestuur en andere zaken?

De vier elementen bepalen de nieuwe gemeenschap er nadrukkelijk bij dat ze is ingebed in een breder verband. Dat zien we gelukkig ook terugkomen in de beschreven projecten. Nergens zien we een houding van ‘in het isolement ligt onze kracht.’ Er is volop sprake van coaching, netwerkvorming en het zoeken van zinvol en duurzaam contact met de moedergemeente of een ander verband dat aan de wieg heeft gestaan van het initiatief (*Urban Expression* bijvoorbeeld). Ook met seculiere organisaties en bewegingen ontstaan vaak goede contacten. Dat is zeker als winst te beschouwen: brede coalities van ‘mensen van goede wil’ dragen bij aan het welzijn van velen. Denk aan de speeltuinvereniging in Kruiskamp en het Soesterkwartier, de vluchtelingenorganisatie in Wageningen en de gemeente Utrecht in Leidsche Rijn. Er is heel veel dat verbindt als het gaat om dienst aan mensen. Maar juist dan komt ook de vraag naar het eigene op. In vroegere missionaire en diaconale initiatieven is het op dit punt weleens fout gegaan. *Het accent lag zo sterk op wat werd gedeeld met anderen dat het eigene, het unieke van de kerkelijke bijdrage uit het oog werd verloren.* In samenwerkingsverbanden werd via constructies als ‘ge vulde algemeenheid’ wel geprobeerd ruimte te houden voor de specifieke bijdrage van elke deelnemer, met name van levensbeschouwelijke deelnemers, maar dat kon de teloorgang van veel missionair-diaconaal werk toch niet tegenhouden.²³ De ‘ge vulde algemeenheid’ bleek meestal vrij snel zijn vulling kwijt te raken. De theoloog Miroslav Volf kan ons helpen dat tegen te gaan door de aandacht die hij vraagt voor verschillen: “Whoever wants the Christian

²³ Veel van dit denken kunnen we plaatsen binnen het vijfde missionaire model dat Stefan Paas onderscheidt, namelijk het model van ‘de kerk binnenstebuiten’. Zie zijn *Vreemdelingen en priesters*, 93-100.

communities to exist must want their difference from the surrounding culture, not their blending into it.” ‘Boundary maintenance’, zeg maar grensonderhoud, is voor Volf cruciaal.²⁴ Dat lijkt inderdaad een belangrijke uitdaging te zijn voor open gemeenschappen in een plurale samenleving met diffuse religieuze voorstellingen en vervagende levensbeschouwelijke grenzen. Al te poreuze gemeenschappen hebben in de regel weinig toekomst. In termen van marketeers: is er een unique selling point? Rond het laatste punt van de vier, dat van freedom, merkt Moynagh op dat financiële steun van buiten vaak echt nodig is (zeker voor gemeenschappen die zich richten op de sociaal-zwakkeren), maar dat dit ook een valkuil is. In hoeverre kan de gemeenschap echt zelfstandig beleid maken en wat gebeurt er als de steun wegvalt? Ik refereer hier aan wat Dirk-Jan Horjus schrijft over de nadelen van ‘wie betaalt bepaalt’. Moynagh meent dat het wijs is om direct al vanaf het begin niet te zeer te leunen op externe geldschieters, maar per fase te bekijken welke geldstromen intern gegenereerd kunnen worden. Hij noemt in dit verband de formule van ‘Simple Church’.²⁵

Er is op dit punt nog veel te leren. Zo zette de Protestantse Kerk in Nederland in een eerste pioniersfase duurbetaalde professionele krachten in. Ze ontdekte echter al gauw dat dat op termijn niet was te vol te houden en dat deze aanpak ook expressie was van een voorbij paradigma. Nu wordt veel meer gedacht aan ‘tent-making ministry’ en parttime aanstellingen. Veelal wordt onbewust nog vanuit de bestaande kerkelijke patronen gekeken naar pioniersinitiatieven, maar misschien wordt het tijd de blikrichting bewust om te keren: welke vruchtbare nieuwe wegen worden in de pionierswereld ontdekt en gegaan en wat kunnen ‘klassieke’ kerken daarvan leren? *Pioniersinitiatieven zijn meer en meer de Research & Development afdeling van de bestaande kerkeverbanden aan het worden.*

²⁴ Miroslav Volf, *A Public Faith. How Followers of Jesus Christ Should Serve the Common Good*, (Grand Rapids: Brazos Pr, 2011), 81.

²⁵ Moynagh, *Church for Every Context*, 409, 410.

Het einde van de denominatie?

De Rank in Leidsche Rijn is een reguliere baptistengemeente, aangesloten bij de Unie van Baptistengemeenten. Ook De Ontmoeting in Wageningen heeft zich bij de Unie aangesloten. Bij de andere initiatieven is dat (nog) niet het geval. Dat heeft zeker te maken met de fase waarin ze zich bevinden. Het is misschien ook wel een illustratie van wat je ‘de-denominationalisering’ zou kunnen noemen. Een recent voorbeeld daarvan is de pioniersgemeente Stroom in Amsterdam, gesticht vanuit de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. Uiteindelijk heeft de gemeenschap besloten zich niet aan te sluiten bij het verband waaruit ze is voortgekomen. Een ander voorbeeld is de woongemeenschap Overhoop in Utrecht Overvecht.²⁶ De gemeenschap is mede ontstaan vanuit de Utrechtse PKN-wijkgemeente Nieuwe Kerk. Vanuit Overhoop is er nog steeds een goede band met de Protestantse Kerk Nederland (PKN), maar niet iedereen in Overvecht kan zich identificeren met dit kerkverband. Deel gaan uitmaken van Overhoop betekent voor de betrokkenen allerminst automatisch lidmaatschap van de PKN. Dat is symptomatisch voor onze tijd. We zien het ook terug in de projecten binnen *Urban Expression*. Ze zijn – bezien vanuit de klassieke kerkelijke kaders – veelal dakloos. *Verbinding met anderen is er zeker, maar deze verbinding loopt niet langer langs de lijnen van traditionele denominaties*. Hun kracht ligt misschien wel mede in het niet denominationeel zijn. De binding aan denominaties en aan bovenlokale kerkelijke verbanden neemt af. Mensen verbinden zich vooral met concrete geloofsgemeenschappen en hebben vaak nauwelijks nog zicht op wat er bovenplaatselijk speelt. Vaak hebben ze er ook helemaal geen interesse in. Het past in een ontwikkeling die we individualisering van geloofsgemeenschappen

²⁶ Carol van Wieren, Melia de Gier, ‘Huisgemeente ‘Overvloed’ in Utrecht Overvecht’, in: *GEESTkracht*, nr. 73 (Ouderkerk aan den IJssel: Ekklesia, 2014), 42-45.

zouden kunnen noemen. David Roozen spreekt in dit verband van ‘*congregational localism*’.²⁷

Deze ontwikkeling zien we in bestaande lokale geloofsgemeenschappen en nog sterker, zo lijkt het, in nieuwe missionaire gemeenschappen. Geloofsgemeenschappen lopen op mesoniveau in de pas met het proces van individualisering: ze verstaan zich minder vanuit het overkoepelende kerkverband en meer vanuit het eigen lokale functioneren en profiel. Wat hier ook een rol speelt, is hun vaak sterke missionaire oriëntatie. Roozen wijst erop dat dit proces van ‘lokalisering’ onder andere te maken heeft met het besef dat de missionaire roeping niet meer primair betrekking heeft op andere continenten, maar op de eigen directe omgeving. Missie ‘overzee’ is primair een aangelegenheid van kerkverbanden, plaatselijke missie is uiteraard in de eerste plaats een lokale verantwoordelijkheid.²⁸

Dit vooral lokale denken en handelen betekent overigens allerminst dat plaatselijke gemeenschappen zich op zichzelf terugtrekken. Bijna integendeel! We zien in de zes beschreven missionaire projecten bijvoorbeeld juist een intensieve uitwisseling via nieuwe netwerken. Internet speelt daarbij een zeer belangrijke rol, maar ook samenkomsten dragen bij aan onderlinge contacten en uitwisseling. Klassieke kerkverbanden zijn daarbij vaak niet in beeld. George Lings en Stuart Murray spreken in dit verband over ‘*cross-denominational partnership*’.²⁹ Dat geeft beleidsmatig te denken. Welke (niet-)kerkelijke kaders bieden voor missionaire projecten de beste ondersteuning? Zou het kunnen zijn dat denominaties met hun pioniersinitiatieven feitelijk

²⁷ David A. Roozen, ‘National Denominational Structures’ Engagement with Postmodernity: An Integrative Summary from an Organizational Perspective’, in: David A. Roozen, James R. Nieman (eds.), *Church, Identity, and Change. Theology and Denominational Structures in Unsettled Times*, (Grand Rapids/Cambridge: Eerdmans Publishing Company, 2005), 623.

²⁸ Roozen, a.a., 597. Hij geeft hier het denken weer van de Amerikaanse gemeenteopbouwdeskundige Loren B. Mead.

²⁹ George Lings, Stuart Murray, *Church Planting. Past, Present and Future* (Ev, 61), (Cambridge: Grove Books Ltd, 2003), 15.

ook zitten te knabbelen aan hun eigen voortbestaan? En als dat zo is, is dat dan erg? Het heeft er alle schijn van dat we ook in de kerk meer te maken hebben met een verandering van tijdperk dan met een tijdperk van verandering.³⁰

‘Wij zijn de eersten niet’

De titel van deze paragraaf heb ik overgenomen van een boek van de oudtestamenticus en liturgoloog Niek Schuman. In dit boek nam hij een getuigenkalender op, een soort van heiligenkalender.³¹ Zo wilde hij duidelijk maken dat we op de schouders van het voorgeslacht staan en dat we niet moeten denken dat alles met ons is begonnen. Dat besef kunnen we ook toepassen op de huidige hausse aan pioniersarbeid. Ook daarin zijn we bepaald niet de eersten. De zoektocht naar kerkelijke vernieuwing is al zo oud als de christelijke traditie. Daarom ben ik ook blij met het Engelstalige boek van Stefan Paas dat onlangs is verschenen.³² Daarin schetst hij allerlei vernieuwingsbewegingen de eeuwen door, want *pioniersarbeid, kerkplanting en gemeentestichting zijn bepaald niet het monopolie van onze generatie*. Het is heel zinnig historisch onderzoek te doen naar pionieren en gemeentestichting. We kunnen veel leren van zoektochten en vindplaatsen uit het verleden. Nu ik al wat langer meedraai in het wereldje van kerkopbouw en kerkvernieuwing merk ik hoe hijgerig het er af en toe aan toe gaat. Steeds maar weer nieuwe publicaties, het ene boek is nog niet uit of het volgende rolt al weer over ons heen. Heel gemakkelijk raak je dan de verbinding met het verleden kwijt, want we hebben feitelijk alleen nog maar een kortetermijngeheugen. Maar daarmee verlies je het vermogen je eigen tijd goed te taxeren en leerzame verbanden te leggen met vroegere tijden. “We leren van de geschiedenis dat we er niet van

³⁰ Jan Rotmans, *Verandering van tijdperk. Nederland kantelt* (s-Hertogenbosch: Aeneas, Uitgeverij voor vakinformatie, 2014).

³¹ Niek Schuman, *Wij zijn de eersten niet. Teksten tussen vrees en hoop & een nieuwe getuigenkalender* (Delft: Meinema 1985).

³² Stefan Paas, *Church Planting in the Secular West. Learning from the European Experience* (Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 2016).

leren”, zei bisschop Tutu tijdens College Tour in zijn gesprek met Twan Huys. Hij had het in het bijzonder over apartheid, maar we kunnen die les uiteraard breder trekken. Maar laat het in de kerk alsjeblieft niet waar zijn, want we kunnen ons die vergeetachtigheid absoluut niet permitteren.

Pionieren houdt ook een keer weer op

Momenteel wordt er binnen veel kerken volop gepioneerd. Dat is verheugend. Maar de pioniersfase is een fase die onherroepelijk voorbij gaat. Elke beginnende organisatie, groep of beweging komt vroeg of laat in een volgende fase terecht. Nuttig in dit verband is Bruce Tuckman's indeling in fasen: forming, storming, norming, performing.³³ Met de groei naar een volgende fase ontstaan nieuwe uitdagingen. *Altijd is een tijd van transitie rommelig en vol vragen.* “Wie op nieuwe manieren zoekt naar groei en verandering kan verwachten dat dit niet zonder kleerscheuren zal verlopen”, schrijft Jaap-Harm de Jong vanuit zijn ervaringen in Wageningen. Geen pioniersproject is zonder storming. Elke fase vraagt ook om een specifieke vorm van leiderschap. Het is goed om daar binnen pioniersinitiatieven scherp op te letten. Voor sommige pioniers is de lol eraf als alles op de rails staat. We kunnen in dit verband denken aan lieden voor wie de vreugde van een nieuw (maar bij voorkeur oud) huis vooral zit in het opknappen ervan. Zodra de klus is geklaard, gaan ze op zoek naar een ander huis. Zo zijn er ook pioniers die moeten blijven pionieren en ongelukkig worden als die pioniersfase voorbij is. Vaak zijn ze ook niet de aangewezen leiders in een fase van consolideren. Het is binnen projecten zaak om op dit punt de vinger aan de pols te houden.

Uitleiding

Veel thema's zijn in het bovenstaande aan de orde geweest. Maar minstens net zoveel is blijven liggen. Ik noem hier met name twee thema's. Het eerste is dat van coaching en mentoraat. Op een heel natuurlijke manier wordt daar in de zes praktijkverhalen melding van

³³ Zie het internet voor meer informatie (via invoer trefwoorden in Google).

gemaakt. Dat is verheugend, want het komt het werk zondermeer ten goede. Ik zie hier ook een omslag ten opzichte van de ‘gewone’ kerk waar het (vrijwillig) zoeken van coaching, mentoraat en intervisie veel minder prominent is, zeker onder oudere voorgangers. Oeds Blok gaat op deze thematiek in een volgend hoofdstuk in. Een ander belangrijk thema is teamvorming. We zien hier grote verschillen in aanpak. Jacqueline Huth pioniert feitelijk in haar eentje. Ze heeft zeker ondersteuning, maar van een team is niet echt sprake. Dat maakt het project mogelijk kwetsbaar. In Wageningen besluiten ze het team te verkleinen om de slagvaardigheid te vergroten. In het Soesterkwartier vervaagt de grens tussen het team en de andere betrokkenen. In Kruiskamp halveert het team. Die variëteit laat zien dat hier vaak echt gepioneerd moet worden. Niet voor niets besteedt Michael Moynagh in zijn boek meer dan twintig pagina’s aan team awareness.³⁴ Het is goed om ook in dit boek bij vragen rond teamvorming stil te staan. Ook dat doet Oeds Blok in het volgende hoofdstuk.

³⁴ Michael Moynagh, *Church for Every context*, 299-325.

8. ‘God werkt met mijn eigenheid’ Coaching en begeleiding van pioniers

Oeds Blok

Ik ben bij de *City to City Europe* conferentie in Berlijn¹ in oktober 2011 en luister naar Stephen Beck.² Hij vertelt over mentorgroepen voor gemeentestichters. Terwijl hij vertelt laat hij steeds even mensen opstaan die hij heeft begeleid. Ze zijn actief in verschillende steden. Beck zegt: *“Als je risico gaat nemen en je weg zoekt, heb je iemand nodig die in jou gelooft.”* Ik herken wat hij zegt en realiseer me dat ik zelf vaak in mijn eentje de weg heb moeten zoeken en vinden. Vanuit het voorbeeld van Stephen Beck wordt het idee geboren om te starten met een mentorgroep gemeentestichting.

Sake Stoppels schrijft in het vorige hoofdstuk dat in de zes praktijkverhalen op een heel natuurlijke manier melding wordt gemaakt van coaching en mentoraat. In dit hoofdstuk vertel ik over mijn ervaringen in het coachen en begeleiden van pioniers vanaf 2010. Ik sta eerst stil bij het persoonlijk proces van pioniers en de gave van pionieren. Daarna ga ik in op ervaringen in coaching en begeleiding van pioniers en teams. Het thema van teamvorming komt beknopt aan de orde.

Het persoonlijk proces van pioniers

Het is voor mij een voorrecht om te werken met pioniers en mensen die willen ontdekken of pionieren iets voor hen is. Vanaf het begin heb ik mogen optrekken met Jan-Marcel en Marieke Vellinga en het team Kruiskamp, met Sibbele en Minke Meindertsma, met het team van de Buurtkerk Soesterkwartier en met Jacqueline Huth. Onder anderen ook met Dirk Jan en Vera Riphagen uit De Geitenkamp Arnhem en met

¹ Zie www.redeemergycitycity.com.

² Stephen Beck is Hochschuldozent Gemeindegründung aan de Freie Theologische Hochschule Giessen en ook betrokken bij de Bund Freier Evangelische Gemeinden.

Ditta Westerbeke, die in 2016 startte in Moerwijk-Noord Den Haag. Hun ‘avontuur van geloof’ en eerlijke zoektocht inspireren mij. Ik mag hen coachen en begeleiden en tegelijk leren we van elkaar.

Jacqueline vertelt dat ze met knikkende knieën de stap zette om te durven pionieren in de Limburgse context. Dat is herkenbaar voor veel andere pioniers. *Vaak is er aan het begin de vraag: “Kan ik het wel?”* Een aantal dingen spelen daarin mee: de eigen onzekerheid en het niet goed weten wat pionieren inhoudt. Je begint aan iets dat je totaal niet kunt overzien. Wat ook meespeelt is dat pioniers zichzelf onbewust vergelijken met gemeentestichters tegen wie ze opkijken: de ‘XXL-pioniers’. Zo moet ik ook zijn en dat is dan zoiets als: expressief, onvermoeibaar, creatief, jong, ondernemend ... Dan denk je al snel: dat ben ik niet, ik ben niet geschikt.

Een belangrijke ontdekking van de afgelopen jaren in het optrekken met pioniers wordt mooi verwoord door Marieke Vellinga uit Kruiskamp: “Ik heb geleerd dat wie je ook bent, je wordt gebruikt door Jezus in zijn koninkrijk. God werkt met mijn eigenheid.”³ Jonny Baker beschrijft dezelfde ervaring in het boek *The Pioneer Gift*: “Ik had vele gesprekken met mensen die vragen hadden over hun eigen gave en pionieren omdat ze zichzelf vergeleken met de meest ondernemende en innovatieve pioniers die zij tegen kwamen, terwijl hun roeping is om te zijn wie zij zijn en niet iemand anders.”⁴

De praktijkverhalen in deze bundel laten zien dat de stap van pionieren vaak een nieuw persoonlijk proces losmaakt. Pioniers verlaten hun vertrouwde routine en lopen daardoor aan tegen de pijnpunten in hun leven. Dit blijkt tegelijk een kans te zijn voor persoonlijk herstel, regelmatig door de diepte heen. Jacqueline ontdekt in het proces van pionieren dat ze minder streng en oordelend naar zichzelf mag kijken.

³ In: Oeds Blok en Matthijs Vlaardingebroek, *Survivalgids pionieren. Praktijkverhalen van creatieve gemeentestichting*. (Arnhem: V.O.F. Vindingrijk, 2016), 87.

⁴ Jonny Baker and Cathy Ross (ed.), *The Pioneer Gift. Explorations in mission*. (Norwich: Canterbury Press, 2014), 4. Eigen vertaling.

Een nieuw vertrouwen in God groeit. Dirk-Jan leert omgaan met eigen grenzen en met conflicten. Jaap-Harm vindt innerlijke rust door de erkenning dat meedenken en meebouwen in de luwte het beste bij hem past. Jan-Marcel is openhartig over hoe hij zichzelf en anderen geen recht deed door zichzelf niet meer te laten zien aan anderen door een gevoel van ‘anders’ zijn en niet worden geaccepteerd. Sibbele wordt zich ervan bewust dat veel van zijn keuzes werden gedreven door angst om anderen kwijt te raken en gaat ermee aan de slag.

Om aandacht te geven aan deze persoonlijke processen kiest de Unie bewust voor coaching en begeleiding van pioniers en dat werpt zijn vruchten af in de levens van mensen. Hierbij wordt ruimte gemaakt voor hoe God werkt in onze levens. Vaak is dat een proces van sterven en opstaan, in verbinding met de missie van Jezus. Hier komt ook de vreugde en vrijheid in het pionieren naar voren. Jaap-Harm heeft geleerd: *“Ik wil mijzelf, niet iemand anders, inzetten voor God.”*

De gave van pionieren

Pioniers leren het pionieren vorm te geven vanuit wie zij zelf zijn. Is er dan nog iets te zeggen over de gave van pionieren? Want niet iedereen is een pionier! Daniël Drost schrijft in het slotartikel van deze bundel over de persoonlijkheid van de gemeentestichter en over het kunnen omgaan met een open situatie en met vele vragen. Een pionier is “gedreven, geroepen, open voor nieuwe dingen, iemand die mogelijkheden ziet waar concreet nog weinig is, iemand die zich misschien het meest thuis voelt op de grens van kerk en wereld”.

De kunst is in mijn ogen om in de plaatselijke gemeente en in de bredere gemeenschap van de kerk gevoeligheid te ontwikkelen om de gave van pionieren te herkennen, zonder een stereotype beeld voor ogen te hebben. Je zoekt naar kwaliteiten die zich op verschillende manieren kunnen ontvouwen, passend bij de capaciteiten van de persoon en de context.⁵ Waar kun je dan op letten? Mooi en behulpzaam vind ik de uitdrukking van Jonny Baker van de

⁵ Michael Moynagh, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*, (London: SCM Press, 2012), 231.

gave van pionieren als *'the gift of not fitting in'*. Soms ontmoet je in de gemeente mensen die iets 'zien' dat anderen niet zien. Ze hebben ideeën voor hoe het anders kan. Ze zijn van binnenuit gedreven en dat is meestal ook niet te stoppen. Ze kunnen ervaren worden als 'lastig' omdat ze niet passen in de gewone gang van zaken. Ook de betrokken persoon zelf kan zichzelf als lastig, afwijkend en als 'probleem' gaan zien. Kun je dan samen tot een proces van onderscheiding komen of God hier mogelijk aanwezig is met *'the gift of not fitting in'* en wat dat zou betekenen? Als deze gave wordt onderkend, ligt er een belangrijke taak voor de leiding van de gemeente om vertrouwen te geven. Baker spreekt in dit kader over *'authority dissenters'*: gezagsdragers die in de gemeenschap openlijk 'rugdekking' geven aan pioniers om af te wijken van wat als normaal wordt ervaren. Een mooi voorbeeld hiervan is het proces in Brunssum-Centrum met Jacqueline Huth en de rol van voorganger Erry Fokkert hierin.

In het handboek *Als een kerk opnieuw begint* worden mede op grond van empirisch onderzoek de volgende karakteristieken genoemd voor een gemeentestichter: missionaire spiritualiteit, energiek, flexibel, goed met mensen omgaan, praktische instelling, doelgericht, stabiel, optimistisch, creatief, verbeeldingskracht.⁶ Het lijkt een wat mannelijk georiënteerd beeld, mede door onderzoek in de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt waarin vrouwen niet actief zijn als pionier. Michael Moynagh legt met de term *ecclesial entrepreneurs* verbinding tussen pioniers en ondernemerschap. Hij voegt toe over hun werkwijze: doelen komen terwijl je onderweg bent, trial & error als methode, intuïtief en relationeel leren en kansen benutten in plaats van bezorgdheid.⁷ Stuart Murray geeft op grond van zijn ervaring deze typering van een pionier: zelfkennis, pionierende geest, flexibiliteit, teamvorming,

⁶ Zie Gerrit Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels, *Als een kerk opnieuw begint. Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*, (Zoetermeer: Boekencentrum, 2008), 296-297.

⁷ Michael Moynagh tijdens een college over 'Emergent leadership in fresh expressions of church' aan de Vrije Universiteit in december 2015, georganiseerd door de Protestantse Kerk Nederland.

volharding, hoopvolle risico nemer, creativiteit en ontevreden visionair. Murray besteedt ook aandacht aan het aspect van roeping, aan de bediening van vrouwen en aan pionieren als gezin.⁸

Recent heeft Nadia Kroon onderzoek gedaan naar de ervaringen van vrouwelijke gemeentestichters.⁹ Zij signaleert dat afwijzing van vrouwen nog steeds voorkomt, ook in de wereld van pionieren. Haar onderzoek geeft aan dat de ene categorie ‘goed met mensen omgaan’ in *Als een kerk opnieuw begint* veel vrouwelijke kwaliteiten bevat die waardevol zijn in pionieren: empathisch vermogen, ontwikkelen en onderhouden van relaties, emotioneel binden van mensen, vergroten van sociale cohesie, rekening houden met individuele mensen, inschatten van sociale situaties, vermogen tot samenwerken, balans houden van werk-gezin en informatie integreren en toepassen. Vanuit mijn ervaring in gemeentestichting zie ik dat mannen vaak meer in beeld zijn (waar niks mis mee hoeft te zijn) en dat vrouwen vaak bepalend zijn in de relaties in de praktijk. Kroon geeft mee dat vrouwen gebaat zijn bij gedeeld leiderschap. Zij zijn in hun functioneren iets meer vatbaar voor stress dan mannen en doen er goed aan om door middel van coaching aandacht te geven aan stress, conflicthantering en het ontwikkelen van gezond zelfvertrouwen. Een opleiding helpt vrouwen om te groeien. Dit sluit aan bij hun vorm van leren. Deze bevindingen kan ik bevestigen vanuit de praktijk.

Aan het einde van dit gedeelte over de gave van pionieren deel ik twee citaten van Jonny Baker. “De gave van pionieren is niet eenduidig. Je kunt er niet helemaal de vinger op leggen en de gave kan zich ontvouwen in diverse richtingen, waarvan we er vele nog moeten ontdekken. Terwijl dit voor sommigen frustrerend kan zijn, wil ik naar voren brengen dat het feit dat je er niet de vinger op kunt leggen iets goeds is. Er is iets dat intrigeert en mooi is aan het geheim van deze

⁸ Stuart Murray, *Planting Churches. A framework for practitioners* (Milton Keynes: Paternoster, 2008), 166-175.

⁹ Nadia Kroon, *Vrouwelijke gemeentestichters. Verwachtingen over het functioneren van vrouwelijke gemeentestichters in Nederland* (Amsterdam: Masterscriptie Vrije Universiteit, 2013). Zie www.kerklab.nl/resources.

gave.” “Ik hoop dat de bredere kerk de moed heeft om de gave van pionieren in beweging te houden.”¹⁰

Mentorgroep gemeentestichting

Geïnspireerd door het voorbeeld van Stephen Beck startte ik in 2012 met de eerste mentorgroep gemeentestichting. Zeven mensen wilden verkennen of gemeentestichting iets voor hen was of wilden er meer over leren. Met ieder was er een persoonlijk coachgesprek in het midden van de serie en aan het einde. We werkten het eerste en tweede jaar met de *Church Planter Manual* van Redeemer.¹¹ De kracht van de mentorgroep bleek vooral te liggen in het samen leren van elkaar en betrokken zijn bij Gods weg met ieder. *Een van de deelnemers: “Ik heb geleerd niet te veel over alles na te denken, te durven doen, niet te bang zijn om te falen.* De eerlijke vragen in de groep en de openheid hebben mij hierbij geholpen.”

Zo’n 20 personen deden tot nu toe mee aan de mentorgroep. De meesten daarvan zijn actief gaan pionieren en voor enkelen was het (nu) niet de juiste tijd of keuze om zich te ‘wagen’ aan gemeentestichting. Reizen naar Engeland met een groep bleken ook een prachtige manier van leren. De voorbeelden van anderen in diverse contexten inspireren en verbreden je horizon.

In 2016 is er een mentorgroep ‘Voorganger & Fresh Expressions’ gestart. Met zeven voorgangers gingen we in gesprek over je rol als voorganger bij het mogelijk maken van experimenten van kerk-zijn aan de rand van de bestaande gemeente. Een van de voorgangers reageerde: “Wat mij heeft geholpen is om vanuit de pionier te leren denken en het pioniersproces te leren kennen.” Tijdens een ochtend met

¹⁰ *The Pioneer Gift*, 3, 18. Eigen vertaling.

¹¹ Timothy J. Keller en J. Allen Thompson, *Church Planter Manual* (New York: Redeemer Church Planting Center, Renewing Cities Around the World Through Church Planting, 2002) te bestellen via www.redeemer.com. Ik deed ook mijn voordeel met het handboek van J. Allen Thompson, *Coaching Urban Church Planters. Growing Visionary Leaders, Vital Churches and Multiplication Movements in the City* (New York: Redeemer Church Planting Center, 2005).

veranderkundige Arend Ardon bleken inzichten in hoe vernieuwing werkt enorm waardevol.¹²

Coaching, begeleiding en thema's

Vanuit de praktijkverhalen in dit boekje kwamen al thema's naar voren die spelen in het persoonlijke proces van gemeentestichters. De Unie maakte het mogelijk dat ik een opleiding deed tot professioneel coach. Coaching is een traject van 5 tot 7 gesprekken met een concrete coachvraag. Na dit traject kan degene die wordt gecoacht zijn of haar weg vervolgen met nieuw perspectief. Bij het langer optrekken met pioniers kun je verder gaan in een nieuw traject met een nieuwe coachvraag. Omdat je in coaching samen afspreekt hoe je met elkaar omgaat, biedt dit een veilige plek om wat er echt is ook te laten komen. Het spreken van waarheid terwijl je in de relatie de verbinding houdt, is vaak een keerpunt. Daar vindt fundamentele verandering plaats, zodat er beweging komt bij degene die wordt gecoacht. In de coaching gebruik ik onder andere de benadering van *'The Undefended Leader'*.¹³ Begeleiding en mentoraat richt zich op het samen oplopen op langere termijn. Iemand die in jou gelooft, blijkt enorm waardevol te zijn voor de pionier. Het is een soort vader- of moederrol. Iemand die tegen je zegt: "Je kunt het!" en je ook aanspreekt op je verantwoordelijkheden. Als coach en als mentor ben je in feite aan het modelleren naar de mensen met wie je werkt en zij worden ook weer een voorbeeld en model voor anderen.

Ik benoem hier nog enkele thema's die aandacht vragen in de coaching en begeleiding van pioniers.

- Pioniers zijn vaak gedreven, idealisten en 'helpers'. Het gevaar is dat ze hun identiteit vinden in het 'geven'. Ze vinden het

¹² Zie Arend Ardon, *Ontketen vernieuwing! Blokkades wegnemen en beweging creëren* (Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Business Contact, 2015). Goed leesbaar en aan te raden!

¹³ Simon P. Walker, *The Undefended Leader* (Toronto: Tuppence Press, 2010). Ik heb zelf veel gehad aan de inzichten van Walker, vooral zijn spreken over het delen van kracht en kwetsbaarheid. Zie ook www.theleadershipcommunity.co.uk.

lastig om te ontvangen. Gek genoeg kan het gebeuren dat pioniers in hun missie om het evangelie van Jezus te delen, zelf niet leven uit dat goede nieuws van genade. Als dat duidelijk wordt, is dat nogal eens een schok en een kans voor nieuwe keuzes. Het ontvangen vindt ook plaats als je als pionier oog krijgt voor wat je zelf ontvangt van de mensen om je heen. Daardoor komt er wederkerigheid in relaties en dat geeft leven.

- Samenhangend met het bovenstaande komt het vaak voor dat pioniers het lastig vinden om grenzen aan te geven en ‘nee’ te zeggen. Dit kan te maken hebben met de angst om dan geen goedkeuring en bevestiging meer van mensen te krijgen. We besteden veel aandacht aan de vermaning van Paulus: zorg allereerst voor jezelf! “Zorg voor uzelf en voor de kudde waarover de Heilige Geest u als herder heeft aangesteld.” (Handelingen 20:28) In de coaching staat we stil bij je bron van erkenning. Als je de liefde voor jezelf, gegrond in Gods liefde, kunt aannemen, word je vrijer naar anderen toe.
- In de pionierssituatie worden pioniers, zeker in de aandachtswijken, niet zelden geconfronteerd met menselijk lijden, diepe problemen van generatie op generatie en wanhoop. Dan is het belangrijk om niet met God van rol te wisselen. *Er kan een karikatuur groeien van het volgen van Jezus om er altijd maar te moeten zijn voor iedereen.* We hebben gemerkt dat je dan na twee of als je sterk bent na vijf jaar compleet kapot gaat. Hoe kun je als pionier hoopvol blijven leven in plaats van te overleven?¹⁴ Aandacht voor je gezondheid, voor je gezin en voor vrienden, voor sport, voor ontspanning, voor stilte en rust bij je Schepper en bij Jezus de Heer, zijn een bron van leven. Zo kun je zelf ook een bron van hoop blijven. Ik zeg vaak: “Het is een marathon in plaats van sprintjes trekken.” Een van mijn eigen motto’s is geworden: “Ik wil het graag leuk houden.”

¹⁴ Vandaar de titel van het boek van mijzelf en Matthijs Vlaardingebroek: *Survivalgids pionieren.*

- Pioniers komen op afstand te staan van de kerk en gaan diep de wereld in. Daniël Drost geeft terecht aan dat pioniers worden geconfronteerd met vele vragen. Ook over hun eigen geloof. Pioniers ervaren soms wat Cathy Ross noemt een *'theological homelessness'*, vaak verbonden met *'the gift of not fitting in'*.¹⁵ Een aanbeveling is om als pioniers met anderen te spreken over jouw geloofsreis en je eigen reis onder woorden te blijven brengen.

De praktijkverhalen vragen aandacht voor de relatie tussen de bestaande kerk en pionierende initiatieven. Soms is er teleurstelling (Soesterkwartier) of aan het begin argwaan (Brunssum-Centrum). Als er aandacht is voor goede communicatie onderling kan een vruchtbare wisselwerking tot stand komen, zo blijkt uit de verhalen! Pionieren vraagt afstand van het bestaande.¹⁶ In de begeleiding merk ik dat pioniers vaak tegelijk diep loyaal zijn aan de kerk. Het is in mijn ogen belangrijk om pioniers en pionierende vormen van kerk-zijn voluit te blijven zien en te erkennen als deel van de kerk. De kerk heeft pioniers nodig en pioniers hebben de bredere kerk nodig.¹⁷

De verhalen van Utrecht en Wageningen laten zien dat de dochter niet hetzelfde is als de moeder. Ook inhoudelijk kunnen er verschillen komen met de bestaande gemeente. Michael Moynagh zegt vanuit zijn ervaring met *'fresh expressions'* in Engeland: “Soms is het moeilijk voor fresh expressions om zichzelf theologisch verder te ontwikkelen,

¹⁵ *The Pioneer Gift*, 31-34.

¹⁶ “In the Church the newness that has emerged has been a lot more fruitful where the new has been *elsewhere*.” *The Pioneer Gift*, 11. Cursivering van mij.

¹⁷ Vgl. Marry Schoemaker en Siebrand Wierda, ‘Hoop in crises bij West-Europese gemeentestichters. Onderzoeksrapportage.’ (Amsterdam: oktober 2016). Zij citeren een begeleider van pioniers: “Vaak is er een enorme loyaliteit van de pionier naar de kerk, en wil de pionier voortbouwen op de kerk. Maar geregeld mist de erkenning vanuit die kerk.” Vervolgens schrijven zij op grond van hun onderzoek: “Deze ervaring werd breed gedeeld.” Schoemaker en Wierda onderzochten door middel van 35 interviews en 2 expertmeetings op welke manieren West-Europese kerkplanters crises ervaren en hoe zij hoop vinden, waardoor ze veerkrachtig kunnen blijven (als pdf beschikbaar). Dit thematiseren van ervaringen van pioniers is zeer waardevol en vraagt meer aandacht.

mogelijk ook anders dan de bestaande gemeente. Als dit gebeurt, kun je uit elkaar gaan. Dit lijkt in de meerderheid van de gevallen trouwens niet te gebeuren. Wederkerigheid en rekenschap geven zijn belangrijk. *Generosity is the key theme.*”¹⁸

Teamvorming

Sake Stoppels signaleert in het vorige hoofdstuk terecht het belang van teamvorming. Het boek *Als een kerk opnieuw begint* legt de vinger bij het feit dat er binnen de wereld van gemeentestichting nog veel wordt gedacht in solistische gemeentestichters en nog weinig in teams.¹⁹ *Werken in teams en gedeeld leiderschap maken praktisch dat je op verschillende manieren deel kunt nemen in pionieren.* Zo gingen bijvoorbeeld in ons startteam in Soesterkwartier mensen meedoen die zichzelf niet zagen als pionier en toch zeer waardevol bleken met hun toewijding en gaven!²⁰

De praktijkverhalen laten inderdaad zien dat er echt moet worden gepionierd met teamvorming, vooral in gebieden waar relatief minder christenen wonen en waar gemeentestichting nog onbekend is. De coaching van pioniers met het oog op teamvorming richt zich op het versterken van de rol van de pionier als ‘artiest’ die zijn of haar visie durft te schilderen, zodat mensen mee gaan doen op het ‘toneel’. Daarnaast is het leren oog te hebben voor wat er wel is en daarmee te werken. Jacqueline heeft een supportgroep als geestelijk klankbord en laat diverse mensen actief meedoen. Sibbele bouwt een netwerk van christenen in de wijk die vooral praktisch samen bezig zijn. Zo hoop je iets te ‘weven’ dat hopelijk duurzaam zal blijken te zijn of voor een periode zegenrijk is geweest. Het verbinden van teams zodat ze leren van elkaar blijkt van waarde, bijvoorbeeld binnen *Urban Expression* en

¹⁸ Michael Moynagh, zie noot 7.

¹⁹ *Als een kerk opnieuw begint*, 297.

²⁰ Stuart Murray gaat uitgebreid in op wat het werken met teams van gemeentestichting biedt. Het team modelleert de christelijke gemeenschap, is divers, biedt een variatie aan gaven en perspectieven, zorgt voor het delen van invloed en gezag, synergie, wederzijdse steun en bemoediging. Stuart Murray, *Planting Churches*, 177-189.

in gezamenlijke trainingsdagen. In de training voor startende teams gaan we aan de slag met: wat heb je ontvangen, een verbindende visie en toewijding daaraan (bijvoorbeeld voor een aantal jaren), beloften en een focus om de visie praktisch te maken.²¹

Samenwerking

Naast coaching en begeleiding zijn er op bestuurlijk niveau mensen die meedenken over beleid en bij de parttime betaalde pioniers zorgen voor de rol van werkgever, in samenwerking met plaatselijke gemeenten. Met name Albrecht Boerrigter en Hans Riphagen zijn hierin vanuit de staf van de Unie al jarenlang van onschatbare waarde. We kiezen in de steden voor parttime betaalde pioniers voor een periode van zeven jaar, die tegelijk ‘tentenmaker’ zijn en voor een deel zorgen voor hun eigen inkomen. We zijn hierin nog steeds lerend en in gesprek met elkaar over wat wijsheid is. In Rotterdam en in Arnhem zijn supportgroepen opgericht voor de pioniers vanuit bestaande gemeenten in de regio. Het is nog te vroeg om te weten hoe dit zich verder zal ontwikkelen. Kostbaar in het heden is het gezamenlijke avontuur van geloof. Zoals we regelmatig verwoorden als visie: *één Heer, één lichaam, één missie*.

²¹ Ik maak hierbij gebruik van de benadering van Matthijs Vlaardingerbroek in *Grensverleggend. Hoe de kerk opnieuw missionair kan zijn*. (Heerenveen: Medema, 2011), m.n. hoofdstuk 1 over de roeping vanuit wat God je heeft gegeven en hoofdstuk 3 over haalbare beloften aan God, aan elkaar en aan je omgeving.

9. Pionierservaringen en bestaande gemeenten

Harm Jut

Leren van pionierservaringen

Wat kunnen we leren van pionierservaringen? Zijn de proefplaatsen van gemeentestichting enkel een hype? De hobby van een paar gemotiveerde mensen? Of hebben deze ervaringen meer betekenis? Kunnen gevestigde gemeenten van hun ervaringen leren?

Twintig jaar geleden begon ik zelf als gemeentepredikant. In die twintig jaar is er enorm veel veranderd, zowel in gemeenten als in de maatschappij waarin we leven. In de gemeente zie je een verandering qua diensten, structuren en noem maar op. In de maatschappij lijken veel waarden te schuiven. Mensen worden mondiger en soms lijkt er sprake van een zekere verharding.

De laatste jaren ben ik betrokken bij de werkgroep gemeentestichting van de Unie. Vanuit deze werkgroep wordt een aantal pioniers gevolgd en begeleid. Hun ervaringen leren je met nieuwe ogen te kijken naar de gemeente en naar de maatschappij. Hoe gaan we om met onze roeping om het evangelie te verkondigen? Slagen we er in om die roeping in de praktijk te verwezenlijken? Pioniersplaatsen hebben bestaande gemeenten veel te leren. Om op het spoor te komen van wat we van pioniersplaatsen leren, moeten we eerst een stapje terug doen en de bredere context bekijken. Waarom zijn deze pioniersplaatsen begonnen? Hoe gaan ze om met de vragen die de huidige cultuur aan de kerk stelt? We kijken eerst naar de vragen van de huidige cultuur en daarna naar wat bestaande kerken kunnen leren van de pioniersplaatsen.

Vragen huidige cultuur

Het Sociaal Cultureel Planbureau schetst duidelijk de situatie in Nederland.¹ Anno 2015 noemt 31% van de Nederlanders zich spiritueel en gelooft 14% van de Nederlanders in een persoonlijk God. Als de trend van de afgelopen jaren doorzet, dan zal over 10 jaar de kerk in Nederland een zeer marginale positie innemen. Op dit moment zie je al grote verschuivingen optreden. Het moge duidelijk zijn, hier ligt een enorme uitdaging voor de kerk. Hoe kunnen mensen anno 2016 worden bereikt met het evangelie van Jezus Christus? *Hoe kunnen de oude woorden uit de Bijbel zeggingskracht krijgen voor de mens van vandaag?*

Er is ongelofelijk veel gezegd en geschreven over de vraag hoe de kloof tussen mensen binnen en buiten de kerk overbrugd zou kunnen worden. Een van de kernproblemen daarbij is, dat mensen anno 2016 heel anders denken dan een aantal decennia geleden. Juist daar schuurt het met de boodschap van bestaande kerken. Mensen zonder enige kerkelijke achtergrond lijken moeilijk te bereiken. Analyses van grote snelgroeiende evangelische kerken laten zien dat pakweg 95% van nieuwe leden een gelovige of een kerkelijke achtergrond heeft.² Hoe kun je echter juist niet-gelovige en niet-kerkelijke mensen bereiken?

De huidige cultuur wordt vaak omschreven als postmodern. Er zijn meters boeken volgeschreven over de achtergronden en kenmerken ervan. We noemen een paar kenmerken die voor ons onderwerp van belang zijn.

1. *Waarheid*. Waarheid is niet zozeer een absolute waarheid. Zoals traditioneel waarheid ten doel had om mensen te bevrijden, is het doel van waarheid in postmodern oogpunt niet te bevrijden maar de eigen behoefte te bevredigen. De toetssteen van waarheid is: Wat heb je eraan? Wat kun je er mee? Of zoals

¹ Ton Bernts & Joantine Berghuijs, *God in Nederland. 1966-2015* (Utrecht: Uitgeverij Ten Have, 2016).

² Zie bijvoorbeeld Gerko Last, *Orlando Bottenbley & de wijde poorten van de Bethel* (Leeuwarden: Penn Communicatie, 2009).

iemand ooit formuleerde: *De postmoderne waarheid beoogt verlossing noch vooruitgang noch verandering, alleen verzadiging*. Het is duidelijk dat het postmodernisme daarmee het relativisme sterk heeft bevorderd. Ieder heeft zijn eigen persoonlijke beleving, dat kan een christelijke zijn, maar niemand kan zeggen: dit is de waarheid die voor iedereen geldt. Je leven waarlijk leven volgens de waarheid die je omarmt, is belangrijker dan gelijk hebben, of ergens bij horen omdat je vindt dat dat de waarheid is.

2. *Grenzen erkennen*. Iets dat hierop aansluit, is het besef dat we geen (rationeel) antwoord hebben op alle vragen. Terwijl in het modernisme de ratio hoogtij vierde (alles is uiteindelijk met het verstand te doorgronden en rationeel te verklaren), is het postmodernisme anders ingesteld. Ook de rationaliteit geeft geen antwoord op alle vragen. Als het gaat om geloof, dan is de maatschappij opener geworden dan een aantal decennia geleden: geloof mag weer. Het is interessant als persoonlijke levensovertuiging.
3. *Beleving*. Iets anders is dat in het postmodernisme de beleving steeds meer centraal staat. Een dierentuin wordt een belevenispark, een *experience*. Een advies van reclamebureaus aan winkels is: je moet wat kunnen beleven, telkens weer iets nieuws kunnen ervaren. Traditioneel geloof is achterhaald, maar tegelijkertijd is er een opkomst van enorm veel andere rituelen, stille tochten, kaarsen branden, etc. Met misschien als een hoogtepunt een Arena vol mensen om afscheid te nemen van André Hazes.
4. *Verantwoordelijkheid*. Mensen zijn steeds meer zelf verantwoordelijk voor de keuzes die zij maken. Al decennia geleden sprak men van *zorg op maat*. Inmiddels geldt dit voor alles, van telefoonabonnement tot en met verzekeringen. Wat past bij jouw situatie? Het idee van te behoren bij een bepaalde

groep en alle codes daarvan te hanteren, verdwijnt steeds meer naar de achtergrond. Politiek gezien is het bij elke verkiezing onvoorspelbaar: wat zullen mensen stemmen? Mensen zijn niet meer hun hele leven aanhanger van één partij.

5. *Gelijkwaardigheid.* Waren in het modernisme hiërarchie en structuur onmisbaar voor het systeem, het postmoderne denken stelt er samenwerking in een sfeer van gelijkwaardigheid tegenover. We zijn allemaal verschillende delen van hetzelfde lichaam, met een eigen taak. Bijvoorbeeld in bedrijven zie je een groot cultureel verschil met Chinese bedrijven, waar de directie op een voetstuk staat. Toen de Haagse voetbalclub ADO een Chinese directeur kreeg ontstond er grote spanning. De gelijkwaardigheid werkt door op allerlei terreinen. Hoe ga je om met gezag? Hoe ga je om met regels? Hoe ga je om met de Bijbel?

Wanneer je deze vijf kenmerken van het postmodernisme op je in laat werken, wordt wel duidelijk dat deze instelling botst met de traditionele kerk. *Het is vooral het institutionele karakter van de kerk waar mensen tegen aan lopen.* Mensen hebben niets tegen religie, *maar ga me niet voorschrijven wat ik moet geloven.* Tegelijkertijd zal ook duidelijk zijn dat het postmodernisme niet alleen iets is buiten de kerk. Ongemerkt zijn we allemaal kinderen van onze tijd.

Mensen binnen kerken pakken (onbewust) allerlei zaken uit een postmoderne wereld op. Logisch, want ze zijn er zelf deel van en jongeren groeien er in op. Daardoor verandert de kerk van binnenuit. Los van de vraag of dat altijd positief is, het is een gegeven om rekening mee te houden. Om een paar voorbeelden te noemen, was het vroeger vanzelfsprekend elke zondag in de kerk te zitten, vandaag de dag wordt vaak per zondag bekeken hoe die dag ingevuld gaat worden. Wat geldt voor politieke partijen, geldt net zo hard voor kerken: mensen zijn niet meer hun leven lang lid van een en dezelfde kerk. Er wordt gezocht naar een kerk die bij de situatie van mensen aansluit. Niet zozeer: *eens baptist, altijd baptist*, maar: waar kan ik in mijn huidige situatie geestelijke

groeï vinden? Waar vinden mijn kinderen een leuke club, etc. We zijn kinderen van onze tijd en de uitdaging van het postmodernisme geldt dan ook voor mensen van buiten en van binnen de kerk. De grote vraag vandaag de dag is hoe de boodschap van Jezus Christus relevant kan worden in de tijd waarin we leven. Op dat punt valt voor kerken veel te leren van pioniersplaatsen.

De genoemde kenmerken van een postmoderne beleving geven een richting aan, die nu actueel is. Tegelijkertijd wordt er de laatste tijd steeds meer gefilosofeerd over het vervolg op het postmodernisme. De individuele keuzevrijheid blijkt namelijk beperkter te zijn dan gedacht. Er zijn meer sturende machten aanwezig dan we denken. Het idee van onafhankelijkheid en zelf alles kunnen bepalen blijkt maar ten dele op te gaan. Bijvoorbeeld de volgorde van hits die onze zoekopdracht via Google oplevert, wordt gestuurd door Google zelf en die heeft daar een commercieel belang bij. Of termen die we gebruiken op WhatsApp leveren op ons gerichte reclameboodschappen op Facebook op. Zo blijken er ongemerkt meer sturende machten in onze wereld te zijn.

Liefde voor God

Hoe kun je aansluiting vinden bij mensen die gevormd zijn in een postmoderne cultuur? De bestaande kerk heeft er moeite mee, maar hoe zit het nu met die pioniersplaatsen? Slagen zij erin om een vertaalslag te maken? Wanneer je alle verhalen van de pioniersplekken leest, dan word je getroffen hoezeer de gemeentestichters zich geroepen weten door de Here God. *In alle verhalen klinkt een hartstochtelijk verlangen door: God willen dienen.* Dat dienen is dan niet een bestaande weg lopen, maar juist met God onderweg gaan en een onbekend terrein betreden.

Het zou gemakkelijk zijn om van pioniersplekken een soort activiteit te maken. Een bepaald programma dat over heel Nederland kan worden uitgerold. We kijken waar de witte plekken op de kaart zijn. Er is een vast model om iets te starten en daar worden mensen bij gezocht. Het

pionieren werkt juist de andere kant om. Pioniers zijn op weg met God. In afhankelijkheid van God wordt een pioniersplaats gestalte gegeven. Door de pioniers heen kan God op een bepaalde tijd en in een bepaalde cultuur spreken. Dat heeft iets ongrijpbaars: Wat gaan jullie dan doen? Waar willen jullie over vijf jaar zijn? Maar er zit iets heel puurs in. Laat God zijn woord spreken. Wat wil God doen (of niet doen) in deze situatie?

Deze opzet van de pioniersplaatsen sluit aan bij een postmoderne beleving. Geen modellen van bovenaf, maar onderweg gaan met God. Qua vorm laat deze flexibiliteit ruimte aan God en mensen. Inhoudelijk gezien wordt het spannender. In het verleden zijn er wel plaatsen geweest, waar men inhoudelijk ook zeer flexibel was. Vanuit het idealisme van de jaren zeventig was er het verlangen geloof gestalte te geven buiten de kerkmuren. “*Iedereen mag geloven wat men denkt ...*” Het was een mooi streven, maar in de praktijk kon het soms leiden tot een vervlakking van de inhoud. Een gemeente is de gemeente van Jezus Christus en pioniersplaatsen zijn plaatsen in Christus’ hand. Tegelijk hoeft er niet een vaste taal en vorm te zijn om over geloof te praten. In tegenstelling tot veel bestaande kerken zie je binnen de pioniersplaatsen vaak een bewust creatief zoeken. Heel de wereld is Gods wereld! God is ook buiten de kerk aan het werk.

Liefde voor mensen

Het tweede dat treft wanneer je de verhalen leest van de pioniers is hun liefde voor mensen. Mensen gaan hen aan het hart. Mensen zijn niet objecten om te bekeren, nee, mensen zijn geliefde kinderen van God. Zoals Jezus mens werd en mensen opzocht, zo zoeken pioniers hun plek. Terwijl de kerk vaak *attractional* bezig is (hoe maken wij de boodschap aantrekkelijk zodat mensen naar ons komen?) zijn de pioniers in de eerste plaats *incarnational* bezig (hoe kan het evangelie in de levens van mensen tot ontwikkeling komen?). In de meeste pioniersplaatsen worden mensen uit de wijk betrokken bij het ontwikkelen van activiteiten. *Belonging before believing*. Door deze betrokkenheid kan worden ingegaan op de vragen en noden van

mensen. Er is geen sprake van een geloofssysteem dat wordt geleerd. Het is met mensen onderweg gaan, het leven delen en samen ontdekken hoe Jezus Christus werkzaam is in de levens van mensen.

Juist voor mensen vandaag de dag biedt dit aanknopingspunten. Ik ga niet geloven omdat het moet, maar omdat ik ontdekt heb dat Jezus het verschil kan maken in mijn leven. Daarmee is geloof geen vreemd element dat van buitenaf komt. Het is een zaadje dat door Gods leiding in het hart van mensen tot ontwikkeling komt. *Mensen ontdekken in hun eigen leven hoe God aan het werk is en wat Jezus voor hen betekent.* Het effect van de andere opzet in pioniersplaatsen, zie je terug in de gemeentesamenstelling. Kort door de bocht geformuleerd, terwijl in gevestigde kerken het grootse deel van de nieuwe mensen een kerkelijke achtergrond heeft, heeft in pioniersplaatsen het grootste deel geen kerkelijke achtergrond.

Leerpunten voor bestaande kerken

Wat kunnen kerken meenemen van de ervaringen van pioniers? Kerken doen er heel goed aan te kijken wat er allemaal gebeurt. Bestaande kerken hebben een eigen cultuur. Een club die een jaar of vijftien bestaat heeft een eigen stijl ontwikkeld. Door ervaringen ontstaat een zekere traditie, een 'wij-gevoel'. Tegelijk, een kerk kan alleen maar blijven bestaan als zij voortdurend verandert. Het evangelie is geen pasklare brok theologie dat een uniform antwoord geeft op alle vragen. Het evangelie is de levende God die zijn woord telkens weer spreekt en telkens weer mensen wil vernieuwen door zijn Geest.

Om een paar dingen te noemen die bestaande kerken van pioniersplaatsen kunnen leren:

1. *Persoonlijk.* Het gaat niet om programma's. Zelfs niet om activiteiten. Het gaat om Gods liefde voor mensen. Dat kan betekenen, dat we in contact komen met heel andere mensen dan wie traditioneel in de kerk zitten. Het vraagt om beweging en respect naar mensen toe. Uitgangspunt is de

vraag: wie is de Heer en hoe kunnen we elkaar (in geloof) helpen?

2. *Netwerkgericht*. *Echt contact met mensen ontstaat als je je leven met mensen kunt delen*. Dat gaat vooral met de mensen in je eigen omgeving. Veel kerken zijn streekgemeenten. De uitdaging is om te kijken op welke manier er contacten kunnen ontstaan met mensen in het eigen sociale netwerk. Groot denken, klein organiseren, dichtbij het leven van alle dag. Het is het geloof delen, daar waar de mensen zijn.
3. *Authentiek*. Het is de dood in de pot van de kerk als nadruk ligt op het organiseren van (nieuwe) activiteiten. Dan dreigt de kerk een organisatie te worden in plaats van een organisme om met Christian Schwarz te spreken. Of om Mike Breen (3DM) aan te halen: “Een kerk die alleen maar missionair is en discipelschap vergeet zal het niet volhouden”.³ Een groeiende kerk begint met het zelf onderweg zijn met Jezus.
4. *Kleinschalig*. Als kerk kun je ervoor kiezen heel de plaats te willen bereiken. Dat is een mooi streven, maar bereik je dan ook mensen op zo’n manier dat hun leven werkelijk verandert? De pioniersplaatsen hebben juist hun kracht in kleinschaligheid. De vraag is of pioniersplaatsen ooit zelfstandige kerken gaan worden. Of dat het plekken blijven (bijvoorbeeld onder de paraplu van een bestaande kerk) waardoor mensen de weg met de Heer leren vinden.
5. *Avontuurlijk*. Iets dat al de pioniers verbindt, is hun avontuurlijkheid. Het is onderweg gaan en zien wat er uitkomt. Dat levert soms ook een stressgevoel op. Maar het is wel de kracht van de pioniersplaatsen. Inspringen op wat gebeurt.

³ www.vergenetwork.org/2011/09/14

Kijken hoe God onverwacht openingen geeft. Ontdekken dat Gods zegen overvloedig is op onverwachte manieren.

6. *Kerkmuren overstijgend.* Wanneer het gaat om mensen in contact brengen met het evangelie dan komen de verschillen tussen kerken op de tweede plaats. In de eerste plaats gaat het om de ontmoeting met Christus. Wim Dekker, hoofd vorming & educatie binnen de Inwendige Zendings Bond, noemt de gezamenlijke roeping en gezamenlijke missie als het samenbindende element tussen kerken.⁴ Alle neuzen hoeven niet dezelfde kant op, alle harten wel. Hoe kun je met alle kerken samen in de wijk een getuigenis geven?

Als spiegel voor bestaande kerken kan de vraag zijn: op welke manier kun je in je dagelijkse contacten met mensen buiten de kerk iets van de bewogenheid van Jezus laten zien? Als gelovige mensen zijn we ambassadeurs van Christus. Het zit hem niet in leerstellingen en programma's. Het zit hem erin hoe wij omgaan met onze naaste. Paulus gaat zover dat hij zegt: "Volg mij na, zoals ik Christus navolg." (1 Korintiërs 11:1) Zijn leven weerspiegelde iets van wie Christus was. Hij deelde zijn leven met al die mensen die God op zijn weg bracht.

Er zijn veel zaken die bestaande gemeenten van pioniersplekken kunnen leren. Vertaald naar de praktijk van de gemeente: hoe kan de bewogenheid met de mensen om ons heen werkelijk handen en voeten krijgen? Als we kijken naar de huidige activiteiten in de gemeente is het de vraag: hoe dragen de bestaande activiteiten ertoe bij dat die contacten groeien? Staan ze open voor mensen die de gemeente en de Heer niet kennen? Slagen we erin met hen mee op te lopen, of vormen al die bestaande activiteiten een muur die ons hart afschermt van de mensen om ons heen? Staan kringavonden open voor mensen die (nog) niet kerkelijk betrokken zijn? Moet een kerstfeestviering in het eigen gebouw plaatsvinden, of kan het ook in een buurtcentrum? Is

⁴ Zie www.izb.nl/verdieping/artikelen/kerk-zijn-in-een-postmoderne-cultuur.

koffiedrinken om elkaar te ontmoeten, of om nieuwe mensen te leren kennen?

Naar de toekomst

Pioniersplaatsen zijn in ontwikkeling en bestaande kerken kunnen van hen leren. Tegelijkertijd kunnen bestaande gemeenten ook veel betekenen voor de pioniers. Pioniers beginnen heel bevlogen, maar de verhalen uit dit boekje laten wel zien dat zij ook het nodige voor de kiezende krijgen. Juist dan is het goed als bestaande gemeenten een *back up* geven aan de mensen die zich inzetten voor dit stukje werk van de Heer.

1. In geestelijke zin kunnen bestaande kerken een stevige basis geven aan het nieuwe werk. *Gebed, bewogenheid, verbondenheid voorkomt dat pioniers (geestelijk) vereenzamen.* Pioniers staan in de frontlinie!
2. Praktisch gezien zijn er vaak allerlei zaken waar mee geholpen kan worden.
3. Financieel kunnen bestaande gemeenten de ontwikkeling van pioniersplaatsen mogelijk maken.
4. Organisatorisch kunnen kerken helpen en expertise aanbieden.

Interessant wordt het om te zien hoe de pioniersplaatsen zich de komende tijd zullen ontwikkelen. Kerken hebben een zekere institutionalisering meegemaakt. Gaat dat op termijn met de pioniersplaatsen ook gebeuren? Wat kunnen deze plaatsen dan leren van de ervaring binnen gemeenten? Inhoudelijk ligt er de vraag: er zijn allerlei mooie contacten, wanneer gaan mensen zich christen noemen? Krijgt dat gestalte in de doop? Hoe krijgt geloof meer inhoud dan enkel een individuele beleving?

Genoeg dingen om naar uit te zien en verder te onderzoeken. Van de eerste christenen in Handelingen lezen we dat zij telkens weer voor nieuwe uitdagingen stonden. Christenen vandaag de dag leven in een geweldige tijd. De Geest slaat nieuwe wegen in. Bestaande kerken mogen leren van de ervaring van pioniersplaatsen. Ze mogen de pioniers bemoedigen en ondersteunen. Alles tot eer van God en opbouw van zijn rijk.

10. Het missionaire werkveld en de theologische opleiding¹

Daniël Drost

Kritische beroepssituatie 1

Gemeente 'De walmende vlaspit' bestaat nu 46 jaar in een middelgrote stad, ergens in de Randstad. Zij merkt een kloof met de samenleving en ziet de groei uitblijven. Aantal leden 122 + 26 gastleden. Gemiddelde leeftijd 48 jaar. De gemeente bestaat uit verschillende bloedgroepen, die zich niet langer identificeren met een gemeenschappelijke traditie. De gemeente spreekt de wens uit om missionair te zijn. Er is geen eenduidig beeld van wat missionair is. De gemeente heeft een eigen kerkgebouw dat hoognodig moet worden opgeknapt. De kerk staat in het centrum van de stad. In het geheel maakt de gemeente een matte indruk en hebben de leden meer oog voor hun eigen bezigheden, dan voor wat ze gemeenschappelijk hebben. Naast de zondagmorgendienst zijn er een drietal kringen die weinig verbinding hebben met elkaar.²

¹ Ik schrijf dit hoofdstuk als docent aan het Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten en denk dat deze vragen de theologische opleidingen breder bezig (zouden moeten) houden. Vandaar dat ik niet telkens het woord Seminarium gebruik, maar het meer algemene 'theologische opleiding'. Mijn eigen ervaringen als gemeentestichter in Amersfoort Kruiskamp van 2009-2015 hebben mijn visie mede gevormd.

² Uit het opleidingsprofiel van het Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten (2015), 9, zie www.baptisten.nl/images/seminarium/documenten/Opleidingsprofiel_2015.pdf, geraadpleegd d.d. 7-9-2016.

Kritische beroepssituatie 2

In de middelgrote stad B op het randje van de Bible Belt zijn veel kerken, die stuk voor stuk groot zijn en floreren. De leden van deze kerken wonen met name in de Vinex wijken aan de noordkant van de stad of in de jaren dertig wijken in het centrum. Tegelijkertijd zijn er in de stad meerdere wijken (waarvan er twee zijn aangewezen als zogenaamde Vogelaarwijken) waar er nauwelijks christelijke presentie is. Verschillende kerken willen samen een missionair initiatief laten ontstaan in een van die Vogelaarwijken. Ze zoeken daarvoor een pionier die naar de wijk wil verhuizen, een team om zich heen wil verzamelen en zo vorm wil gaan geven aan een missionair initiatief. De gemeenschap die ontstaat hoeft niet per se een bepaalde kerkelijke signatuur te hebben. Er is vrijheid te laten ontstaan wat nodig is. Wel bieden de kerken coaching en supervisie aan voor het proces.³

Aan het Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten worden van oudsher voorgangers opgeleid. De laatste tijd zien we echter dat er naast bestaande kerken ook veel pionierende missionaire initiatieven ontstaan. Een voorganger sluit aan bij een bestaande kerk met haar bestaande gebruiken (kritische beroepssituatie 1). Zijn of haar activiteiten als voorganger bestaan vaak uit prediking, pastoraat en toerusting. Wel is er regelmatig het verlangen ergens naar toe te groeien: meer leven in de brouwerij, meer relevantie of een meer missionaire houding. De voorganger heeft daarbij te maken met een al bestaande kerkcultuur. Soms werkt deze cultuur stimulerend voor het verlangde groeiproces, soms belemmerend.

Een teamlid van een missionair initiatief (vanaf nu: een pionier) daarentegen begint regelmatig *from scratch*. Er is weinig kerkelijke presentie en de presentie die er wel is, is niet gericht op zijn of haar doelgroep (kritische beroepssituatie 2). Wat zijn of haar activiteiten zijn als pionier, is regelmatig niet helemaal helder. *Wat is het verschil tussen een voorganger en een pionier?* Zijn voorgangers ook automatisch goede

³ Een fictieve kritische beroepssituatie naar aanleiding van de pioniersverhalen in voorgaande hoofdstukken.

pioniers of vraagt een missionair initiatief toch andere kennis en vaardigheden?

Twee punten vallen mij het meest op aan de verhalen van de pionierende initiatieven die je net hebt gelezen. Ten eerste dat de pionier een bepaalde persoonlijkheid heeft: gedreven, geroepen, open voor nieuwe dingen, iemand die mogelijkheden ziet waar concreet nog weinig is, iemand die zich misschien het meest thuis voelt op de grens van kerk en wereld. Ten tweede dat er niets vast staat of vanzelfsprekend is. Op elk niveau komen er continu vragen op de pioniers af: wat is er hier nodig? Wat zou God hier willen doen? Wat is goed nieuws voor deze wijk? Met wie kunnen we ons verbinden? Hoe delen we het goede nieuws? Hoe kunnen we mensen laten groeien die tot geloof zijn gekomen? De vragen van pioniers zijn ten diepste theologische vragen en regelmatig andere dan die waar een voorganger zich mee geconfronteerd ziet. Daarom ga ik in dit hoofdstuk kijken wat het kerkelijke – en missionaire landschap in Nederland in het algemeen en deze verhalen in het bijzonder betekenen voor het theologisch onderwijs. Dit ga ik doen door de vijf kernpunten die uit de pioniersverhalen naar voren kwamen systematisch af te gaan en te beschrijven hoe de theologische opleiding hierin kan bijdragen aan het opleiden van toekomstige pioniers.

Vijf kernpunten

De verhalen laten zien dat pionieren bijna synoniem is aan het geconfronteerd worden met vragen. Waar pioniers (en voorgangers) behoefte aan hebben zijn geen kant en klare antwoorden, maar kennis en vaardigheden die ze helpen om de urgente theologische vragen te stellen en vervolgens de middelen te vinden deze vragen te beantwoorden. Naar aanleiding van de verhalen van de verschillende missionaire initiatieven vallen mij een aantal kernpunten op:

1. het belang van goed kijken
2. het belang van het stellen van de juiste vragen

3. het belang van het werken vanuit eigen spiritualiteit en persoonlijkheid
4. het belang van verbinden
5. het belang van literatuur en onderzoek

Ik wil in dit hoofdstuk antwoord geven op de volgende vragen:

Hoe kan de theologische opleiding de pionier helpen groeien rondom deze vijf kernpunten? Zou de theologische opleiding voorgangers en pioniers anders moeten opleiden? Zo ja, waarin zit het verschil?

Goed kijken (1) en *het stellen van de juiste vragen* (2) wordt in de theologie hermeneutiek genoemd. Hermeneutiek is de bril waarmee je naar teksten (de Bijbel), de omringende cultuur en de hele werkelijkheid kijkt en de reflectie daarop.⁴ Die bril wordt gevormd door iemands karakter, ervaringen, vaardigheden, kennis en de contexten waarin iemand beweegt.⁵ Theologisch onderwijs kan die bril mede helpen vormen, door (a) het laten opdoen van kennis, (b) het aanleren van vaardigheden en (c) het opdoen van relevante ervaringen. Zo stimuleert de opleiding de vorming van de hermeneutische bril, zodat de relevante vragen gesteld en antwoorden gevonden kunnen worden.

Kennis

Kennis die voor pioniers en voorgangers hierin essentieel is, heeft te maken met het Bijbelse verhaal, de lokale context en de vragen die eerder zijn gesteld. Allereerst, het Bijbelse verhaal. Grondige kennis van wat Christopher Wright *the Bible's grand narrative*⁶ noemt, is essentieel in de vorming van de theologische blik op de werkelijkheid. Daarbij is enerzijds de grote lijn van belang, anderzijds het thuis zijn in de vele verhalen waardoor het grote verhaal van de Bijbel wordt gevormd.

⁴ Zie onder andere Arie Zwiep, *Tussen tekst en lezer I. Een historische inleiding in de Bijbelse hermeneutiek* (Amsterdam: Vrije Universiteit University Press, 2009), 8, 9.

⁵ Zie onder andere Zwiep, *Tussen tekst en lezer I*, 15.

⁶ Christopher Wright, *The Mission of God. Unlocking the Bible's grand narrative*. (Downers Grove: IVP, 2006).

Deze verhalen hebben een kracht in zich om de werkelijkheid in een nieuw daglicht te stellen en situaties op een nieuwe manier te bevragen.

Daarnaast is, ten tweede, kennis van bepaalde theologische basisbegrippen van belang. Pioniers en voorgangers hoeven het wiel dan niet telkens opnieuw uit te vinden, maar weten in het stellen van vragen dat deze al eerder gesteld zijn. Niet met het doel om op dezelfde antwoorden uit te komen, maar wel om extra denkruimte te hebben in het stellen en beantwoorden van vragen.

Laat ik een paar basisbegrippen als voorbeeld noemen. *Missio Dei*. Deze term werd in 1934 gemunt door de missioloog Karl Hartenstein en verwoordt dat God voortdurend een beweging naar de wereld toe maakt. *Mission is niet zozeer een activiteit van de kerk of van een missionair project, maar is het initiatief van God zelf.* De kerk maakt daar onderdeel van uit.⁷ Kennis van dit begrip kan de pionier of voorganger onder andere helpen niet te veel druk op eigen schouders te laden en het missionaire werk te zien als deel van het grotere geheel van waar God mee bezig is in de stad.

Het koninkrijk van God. Jezus' verkondiging begint met het aankondigen van het koninkrijk. Uit het onderwijs (gelijkenissen en verhalen, wonderen en tekenen) van Jezus blijkt dat het koninkrijk er al is en ook nog komende is. Kennis van dit begrip en hoe het in de loop van de tijd is geïnterpreteerd, kan je helpen te zien hoe het koninkrijk in de specifieke situatie waarin de pionier zich bevindt, kan doorbreken.⁸

Evangelie. Het verhaal van Jezus, zijn geboorte, leven, sterven en opstanding wordt in de Bijbel goed nieuws (evangelie) genoemd. Door de eeuwen heen zijn er verschillende accenten gelegd in de uitleg

⁷ Zie onder andere David J. Bosch, *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission* (Maryknoll, New York: Orbis Books, 1991), 389-393. Jaap Breetvelt (e.a.) (red.), *Als uw leerlingen tussen de volken. Op zoek naar de missionaire roeping van de Protestantse Kerk in Nederland anno 2010* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2010), 33-82.

⁸ Zie bijvoorbeeld het werk van N.T. Wright, onder andere *Hoe God koning werd. De kern van het evangelie berontdekt.* (Franeker: Uitgeverij Van Wijnen, 2014) of een boek als Daniël de Wolf, *De ontdekking van het koninkrijk* (Heerenveen: Uitgeverij Medema, 2009).

waarom dit nu goed nieuws is. Bijvoorbeeld omdat Jezus Heer is, omdat Hij het Lam van God was, omdat Hij bij uitstek liet zien wat het nieuwe leven in God betekende.⁹ Het is goed om daar kennis van genomen te hebben om deze vraag in elke specifieke context opnieuw te kunnen stellen. Hoe is het verhaal van Jezus hier goed nieuws? Hoe belichamen we het? Hoe geven we er woorden aan?

Kerk. Wat vormt de kerk? Wanneer is de kerk kerk? Hoe wordt er leiding gegeven in de kerk? Hoe gaan we om met binnen en buiten? Wanneer hoort iemand bij de kerk? Wanneer niet? Hoe verhoudt de kerk zich tot de omringende cultuur, tot het land, tot de overheid? Deze vragen zijn door de eeuwen heen over de kerk gesteld. Dat heeft veel discussie en patstellingen opgeleverd. Kennis van de belangrijkste discussies over de kerk kan helpen vragen te herkennen en te stellen als ze gesteld moeten worden.¹⁰

Ten derde is kennis van de vroege kerk en het anabaptisme van belang. Er wordt weleens gezegd dat alle theologische vragen in de eerste drie eeuwen van de kerk al eens aan de orde zijn gekomen. De vroege kerk was een missionaire beweging die zich daardoor telkens in nieuwe contexten bevond. Hierdoor kreeg de vroege kerk continu de meest elementaire vragen op haar bord. *Veel vragen waar pioniers zich mee geconfronteerd zien, zijn op vergelijkbare wijze ooit al eens gesteld in de eerste eeuwen van de kerk.* Kennis hiervan helpt de juiste vragen te herkennen en geeft denkruimte in het beantwoorden ervan.¹¹ Het anabaptisme in de 16^{de}

⁹ Ik verwijs hier naar drie verschillende verzoeningsmodellen: Christus Victor, het objectieve (Anselmus) en het subjectieve model (Abaelardus). Zie Gustaf Aulén, *De christelijke verzoeningsgedachte* (Amsterdam: H.J. Paris, 1931) en recenter Hans Burger (e.a.) (red.) *Cruciaal. De verrassende betekenis van Jezus' kruisiging* (Amsterdam: Buitjes & Schipperheijn, 2014).

¹⁰ Zie hiervoor bijvoorbeeld Teun van der Leer, 'De kerk op haar smalst Op zoek naar een ecclesiologisch minimum voor de kerk aan het begin van de eenentwintigste eeuw.' MA-thesis (Amsterdam: Vrije Universiteit, 2006). Zie www.baptisten.nl/seminarium/docenten/2-teunvanderleer, geraadpleegd d.d. 13-9-2016.

¹¹ Interessant hierin is het werk van Robert L. Wilken. Zie ook Henk Bakker, *'Ze hebben lief, maar worden vervolgd.'* *Radicaal christendom in de tweede eeuw en nu* (Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2005).

eeuw was ook een kerk die opnieuw begon. Wat liggen daar voor ervaringen als het gaat om 'discerning the mind of Christ',¹² kerk zijn in de marge, een nadruk op discipelschap of het belichamen van het goede nieuws?¹³

Vaardigheden

Daarnaast wordt onze hermeneutische bril gevormd door onze vaardigheden. Voor de pionier (of voorganger) moeten dit naast sociale en communicatieve vaardigheden (zie hieronder) bij uitstek theologische vaardigheden zijn. De kernvaardigheid is daarbij de hermeneutische reflectie en wel op drie gebieden:

1. het herkennen en bevragen van eigen hermeneutische uitgangspunten
2. de (lokale/contextuele) bril waarmee de bijbelse verhalen worden gelezen (bijbelse hermeneutiek)
3. de (bijbelse) bril waarmee de cultuur en lokale context worden gelezen (culturele hermeneutiek).

Ervaringen

Het opdoen van ervaringen die de hermeneutische bril en vaardigheden mede vormen wordt *exposure* genoemd: het blootstellen aan situaties waarin de geleerde kennis en vaardigheden toegepast kunnen worden. Uit de verhalen bleek dat het meekijken met andere missionaire initiatieven positieve impact had en hielp om de eigen context opnieuw te zien en te bevragen. De theologische opleiding kan dit, net zoals bij

¹² Zie Ingeborg Janssen-te Loo (red.) *Samen ontdekken! De uitdaging van de vergader(en)de gemeente: samen de wil van Christus onderscheiden*. (Baptistica Reeks deel 10) (Amsterdam: Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2016).

¹³ Zie onder andere Teun van der Leer (red.) *Zo zijn onze manieren! In gesprek over gemeentetheologie*. (Baptistica Reeks deel 1) (Amsterdam: Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2009); Henk Bakker en Daniël Drost (red.) *Andersom. Een introductie in de theologie van James Wm. McClendon* (Baptistica Reeks deel 7) (Amsterdam: Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2014) en Stuart Murray, *The Naked Anabaptist. The Bare Essentials of a Radical Faith* (Herald Press, 2010).

kerkelijke stages het geval is, een integraal onderdeel laten zijn van haar curriculum.

Eigen spiritualiteit en persoonlijkheid (3). Om op langere termijn gezond bezig te kunnen blijven, is het belangrijk dat je kunt putten uit je eigen spirituele bronnen. Hiervoor is het van belang dat je je spiritualiteit kent en kunt bevragen. Ook is het van belang dat je spiritualiteit een positieve bron is voor je werk als pionier of voorganger en niet exclusief, antithetisch of reactionair is. Dat reactionaire kan in het begin veel energie geven, maar biedt niet voldoende basis voor de lange adem. De opleiding kan door in te zetten op discipelschap en navolging, op het in kaart brengen van de eigen spiritualiteit, door te laten proeven aan diverse andere vormen en stijlen van geloofsbeleving, de pionier en voorganger helpen te leren werken vanuit eigen spiritualiteit en persoonlijkheid en open te kijken naar wat er verder is.

Het belang van verbinden (4). In alle verhalen kwam het belang van verbinding naar voren. Verbinding met de plaatselijke gemeente voor ondersteuning, verbinding met een organisatie voor het wederzijds bevragen en inspireren, verbinding met mensen van de Unie of de theologische opleiding voor een vers perspectief, verbinding met mensen en organisaties in de wijk, verbinding met een coach, supervisor of mentor. Verbinding zoeken is geen vanzelfsprekendheid, zeker niet voor de *Einzelgänger* die voorgangers en pioniers van nature vaak zijn. De theologische opleiding kan hierin vormend werken als de opleiding een leergemeenschap is, waar verbinding wordt gezocht in samen studeren, samen bidden, samen reflecteren, kortom: samen leven. Vanuit deze ervaring zal het zoeken van bondgenoten in de wijk geen grote drempel zijn, maar een voor de hand liggend iets.

Het belang van literatuur en onderzoek (5). Uit meerdere verhalen kwam naar voren dat de pioniers geïnspireerd waren door colleges gemeentestichting, missionaire literatuur of onderzoeken die gedaan waren naar missionaire initiatieven. Deze ervaringsverhalen en de theologische reflectie daarop konden in de eigen context soms leiden

tot nieuwe inzichten en nieuwe stappen. Dit laat zien dat het plaatselijk pionieren niet lokaal moet blijven. *Theologische reflectie op de vaak zoekende, hortende en stotende pionierspraktijken kan de kerk in de breedste zin dienen.* De theologische opleiding kan dit faciliteren door de missionaire praktijk als een onderzoeksveld te zien. Ze kan hier uiting aan geven door begeleiding van bachelor, master en PhD onderzoeken en eigen publicaties rondom dit thema.¹⁴

Conclusies

De theologische vaardigheden die de theologische opleiding haar studenten wil meegeven zijn zowel voor de pionier als voor de voorganger van belang. De vijf punten die uit de pioniersverhalen naar voren kwamen zijn voor beiden relevant: hermeneutische vaardigheden, de eigen spiritualiteit, een verbindende houding en een open houding naar relevante literatuur en onderzoek. Groot verschil is er met name op twee punten: het karakter en de roeping van de pionier en de context waarbinnen hij of zij zijn of haar werk doet. Karakter en context zijn essentiële onderdelen van de ontwikkelde hermeneutische bril. Is er dan een speciale opleiding nodig voor missionaire pioniers? Of is er binnen het aanleren van de (algemene) theologische vaardigheden aandacht nodig voor het specifieke van de pionier en zijn of haar context?

Ik neig naar het laatste. Bij het aanleren van hermeneutische vaardigheden is er dan specifieke aandacht voor het eigene van pioniers (met name karakter, roeping en de context van het grensgebied van kerk en wereld). Bij het in kaart brengen van eigen spirituele bronnen komt de vraag specifiek aan de orde: hoe voed je je eigen spiritualiteit buiten de kerkelijke context? Hoe kun je in je spiritualiteit ontmoetend zijn naar anderen toe? Voorganger en pionier moeten verbindende vaardigheden bezitten, maar voor de pionier is het nieuwer terrein: hoe

¹⁴ Dit is al een paar jaar praktijk aan diverse theologische opleidingen en dit heeft een stroom aan scripties, artikelen en boeken opgeleverd. Zie voor een overzicht www.kerklab.nl/resources en Oeds Blok & Matthijs Vlaardingerbroek; *Survivalgids pionieren. Praktijkverhalen van creatieve gemeentestichting* (Arnhem: V.O.F. Vindingrijk, 2016), 126-128.

begin je hierin *from scratch*? Wat betreft de gegeven colleges, onderzoek en het publiceren van relevante literatuur is specifieke aandacht voor gemeentestichting essentieel. Niet alleen voor de (aanstaande) pioniers zelf, maar ook vanwege de ecclesiologische vragen die deze praktijken en dit vakgebied stellen aan de kerk in de breedste zin van het woord.

Tot slot, de specifieke vragen die de pionierende context oproepen, zijn geen vreemde of buitengewone vragen. Het zijn de kernvragen waar de al bestaande kerken zich ook binnen afzienbare tijd mee geconfronteerd zien. Het is daarom van groot belang voor de voorgangers van de toekomst dat zij zich tijdens de opleiding al geconfronteerd zien met de vragen die missionaire initiatieven oproepen voor de betrokken pioniers. *Kerk, theologische opleiding en voorgangers hebben missionaire initiatieven nodig, want haar vragen van vandaag zijn onze vragen van morgen.*

Personalia

Oeds Blok is gemeentestichter in Amersfoort Soesterkwartier en coördinator gemeentestichting bij de Unie van Baptistengemeenten in Nederland en *Urban Expression*. Hij is docent gemeentestichting aan het Baptisten Seminarium en de Christelijke Hogeschool Ede. Daarnaast legt hij zich toe op coaching, leiderschap en innovatie.

Daniël Drost is voorganger in de baptistengemeente Deventer en wetenschappelijk medewerker en docent aan het Baptisten Seminarium. Hij werkt aan een promotiestudie over de ecclesiologie van John Howard Yoder.

Dirk-Jan Horjus is voorganger in baptistengemeente De Rank Leidsche Rijn. Hij is betrokken bij de werkgroep gemeentestichting van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland.

Jacqueline Huth is fysiotherapeute en gemeentestichter in Brunssum-Centrum. Zij is initiatiefneemster van De Sjoelplaats en richt zich met name op gebieden met een Rooms-Katholieke achtergrond.

Jaap-Harm de Jong schrijft over film voor het *Nederlands Dagblad* en *De Nieuwe Koers* en doceert homiletiek, exegese en spiritualiteit aan het Baptisten Seminarium. Daarnaast spreekt hij in De Ontmoeting in Wageningen en verschillende andere (baptisten)gemeenten in Nederland.

Harm Jut is voorganger in de baptistengemeente Dordrecht. Hij is betrokken bij de werkgroep gemeentestichting van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland.

Sibbele Meindersma is gemeentestichter in Rotterdam Oude Noorden en voorganger in baptistengemeente Rotterdam-Centrum.

Sake Stoppels is universitair docent Praktische Theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam met als specialisatie gemeenteopbouw en diaconaat. Tevens is hij beleidsmedewerker binnen de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland.

Jan-Marcel Vellinga is gemeentestichter in Amersfoort Kruiskamp en studeert Geneeskunde aan de Universiteit Utrecht. Daarnaast is hij in kerkelijk Nederland vaak te zien als spreker, of als verhalenverteller met behulp van buikspreek en goochelen.